বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰত শ্ৰীশ্ৰীচিপহা সত্ৰৰ অৱদান

মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰিৱেশ্য কলা বিভাগৰ
২০২৫ বৰ্ষৰ স্নাতকোত্তৰ চতুৰ্থ ষাণ্মাসিকৰ MA-PA(D)04-401
কাকতৰ বাবে দাখিল কৰা ক্ষুদ্ৰ গৱেষণা গ্ৰন্থ

প্ৰস্তুতকৰ্তা
সুদীপ্ত নয়ন গোস্বামী
স্নাতকোত্তৰ চতুৰ্থ ষাণ্মাসিক
ৰোল নং - **PA-25/23**
পৰিৱেশ্য কলা বিভাগ
মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ বিশ্ববিদ্যালয়
যোৰহাট চৌহদ

তত্ত্বাৱধায়ক
দীপাংকৰ দত্ত
সহকাৰী অধ্যাপক
পৰিৱেশ্য কলা বিভাগ
মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ বিশ্ববিদ্যালয়
যোৰহাট চৌহদ

পৰিৱেশ্য কলা বিভাগ
মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ বিশ্ববিদ্যালয়
২০২৩-২৫ শিক্ষা বৰ্ষ

THE CONTRIBUTION OF SHRI SHRI CHIPOHA SATRA IN PROMOTING VAISHNAVITE CULTURE AND TRADITION

A dissertation submitted to Mahapurusha Srimanta Sankardeva Viswavidyala
In partial fullfilment for the award of the degree of
Master of Performing Arts

Submitted by
Sudipta Nayan Goswami
Roll No - PA-25/23
MA 4th Semester
Department of Performing Arts
MSSV (Jorhat Unit)

Supervised by
Mr. Dipankar Dutta
Assistant Professor
Department of Performing Arts
MSSV (Jorhat Unit)

Department of Performing Arts

MAHAPURUSHA SRIMANTA SANKARDEVA VISWAVIDYALA

SESSION : 2023-25

DEPARTMENT OF PERFORMING ARTS
মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ বিশ্ববিদ্যালয়
MAHAPURUSHA SRIMANTA SANKARDEVA VISWAVIDYALA
[Recognised Under Section 2 (f) of UGC Act. 1956]
Srimanta Sankardeva Sangha Complex, Haladhar Bhuyan Path,
Kalongpar, Nagaon, PIN - 782001, Assam, India

CERTIFICATE OF SUPERVISOR

This is to certify that Mr. Sudipta Nayan Goswami student of Performing Arts 4th Semester being Roll No. PA-25/23 with Registration No. MSSV-0023-013-001661, Mahapurusha Srimanta Sankardeva Viswavidyala, Jorhat Unit has successfully carried out his entitled "বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰত শ্ৰীশ্ৰীচিপহা সত্ৰৰ অৱদান" as a student researcher under my supervision and guidance for the partial fullfilment of the requirment for the award of the degree of Masters of Arts in Performing Arts.

This work reported in his research has not been submitted eleswhere. I wish him all the very best for his future endavour.

Date :

(Dipankar Dutta)
Assistant Professor
Department of Performing Arts
MSSV (Jorhat Unit)

DEPARTMENT OF PERFORMING ARTS
মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ বিশ্ববিদ্যালয়
MAHAPURUSHA SRIMANTA SANKARDEVA VISWAVIDYALA
[Recognised Under Section 2 (f) of UGC Act. 1956]
Srimanta Sankardeva Sangha Complex, Haladhar Bhuyan Path,
Kalongpar, Nagaon, PIN - 782001, Assam, India

CERTIFICATE

I have the pleasure to certify that Mr. Sudipta Nayan Goswami, student of Performing Arts 4th semester bearing Roll No. MA-PA-25 / 23 with Registration No. MSSV-0023-013-001661 of 2023 has successfully completed the dissertation entitled "বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰত শ্ৰীশ্ৰীচিপহা সত্ৰৰ অৱদান". He has made successful completion of this research by his own.

I wish him all the very best for future endavour.

Date :

(Dr. Niranjan Kalita)
HoD & Professor
Department of Performing Arts
MSSV (Jorhat Unit)

■ Website : www.mssv.co.in ■ E-mail : mssvnagaon@gmail.com ■ Ph. No. 95310-89104

ঘোষণা-পত্ৰ

এই পত্ৰৰ দ্বাৰা জনাওঁ যে **'বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰত শ্ৰীশ্ৰীচিপহা সত্ৰৰ অৱদান'** শীৰ্ষক ক্ষুদ্ৰ গৱেষণা গ্ৰন্থখন মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰিবেশ্য কলা বিভাগৰ সহ অধ্যাপক শ্ৰীযুত দীপাংকৰ দত্ত মহোদয়ৰ নিৰীক্ষণত সম্পাদনা কৰিছোঁ। এই গৱেষণা গ্ৰন্থখন বিশ্ববিদ্যালয়ৰ অথবা অন্য কোনো বিশ্ববিদ্যালয়ৰ আন আনুষ্ঠানিক শিক্ষা গ্ৰহণত ব্যৱহাৰ নকৰোঁ বুলি স্বীকাৰ কৰিলোঁ।

তাং ঃ ....

(সুদীপ্ত নয়ন গোস্বামী)
স্নাতকোত্তৰ চতুৰ্থ ষাণ্মাসিক
পৰিৱেশ্য কলা বিভাগ (নৃত্য)
ৰোল নং ঃ PA-25/23
মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ বিশ্ববিদ্যালয়
যোৰহাট চৌহদ

আগকথা

জন কল্যাণকামী চিন্তাৰে সমাজৰ সৰ্বতোপ্ৰকাৰৰ উৎকৰ্ষ সাধন কৰাত অসমৰ সত্ৰসমূহে আধ্যাত্মিকতাৰ মেৰপাকেৰে নেতৃত্ব বহন কৰি আহিছে। শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱে এক অভূতপূৰ্ব ধৰণৰ আন্দোলনৰ নেতৃত্ব লৈ সুদীৰ্ঘ কালৰ সংঘাত আৰু প্ৰতিক্ৰিয়াশীলতাৰে নিজা পদক্ষেপেৰে অসমৰ বুকুত একশৰণ হৰিনাম ধৰ্ম প্ৰতিষ্ঠা কৰি থৈ গ'ল। পৰৱৰ্তী সময়ত তেখেতৰ অনুগামী সন্ত-মহন্তসকলে কিছু ন-সংযোজনেৰে এই ধৰ্মক অবিৰাম গতিত লক্ষ্যৰ পিনে আগুৱাই দিলে। বৈপ্লৱিক চিন্তাৰে শংকৰদেৱে সেই সময়ৰ অসমত চলি থকা কু-সংস্কাৰ, অন্ধবিশ্বাস, বলি-বিধান ইত্যাদি প্ৰথাসমূহৰ পৰা অসমৰ সমাজখনক উদ্ধাৰ কৰি প্ৰকৃত সত্যৰ উন্মেষ ঘটালে। একশৰণ হৰিনাম ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ মুখ্য আহিলা হিচাপে শংকৰদেৱে নৃত্য-গীত-বাদ্যৰ ব্যৱহাৰ কৰি লোকৰঞ্জন, লোক সংগ্ৰহ আৰু লোক স্থিতিৰে সত্ৰীয়া সংস্কৃতিক জনসাধাৰণৰ মাজত জীপাল কৰি তুলিছিল। পাঁচশ বছৰীয়া এক সুদীৰ্ঘ যাত্ৰাৰ অন্তত কালৰ কৰালগ্ৰাসত সত্ৰসমূহ নিষ্ক্ৰিয় হৈ পৰিছে।

বৰ্তমান সময়ত সত্ৰৰ নীতি-আদৰ্শ পালন কৰি জীৱন নিৰ্বাহ কৰা লোকৰ সংখ্যা কমি আহিছে। জন শক্তি অবিহনে সত্ৰৰ দৰে এক বিশাল অনুষ্ঠান জীয়াই ৰখাটো অসম্ভৱ। যিসমূহ সত্ৰই নিৰৱচ্ছিন্নভাৱে এই বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰত অৱদান আগবঢ়াই আহিছে সেইসমূহৰ অধ্যয়ন, সংৰক্ষণ, আৰু বিজ্ঞানসন্মত চৰ্চাৰ চেষ্টা কৰি ভৱিষ্যৎ প্ৰজন্মক সত্ৰৰ আভাসৰ উল্লেখনেৰে এই বিষয়টো মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰিৱেশ্য কলাৰ নৃত্য বিভাগৰ চতুৰ্থ ষাণ্মাসিকৰ প্ৰস্তুত কৰিব লগা পাঠ্যক্ৰমৰ ক্ষুদ্ৰ গৱেষণা গ্ৰন্থৰ বিষয় হিচাপে লোৱা হৈছে।

তাং ঃ ....

সুদীপ্ত নয়ন গোস্বামী
স্নাতকোত্তৰ চতুৰ্থ ষাণ্মাসিক
পৰিৱেশ্য কলা বিভাগ (নৃত্য)
ৰোল নং ঃ PA-25/23
মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ বিশ্ববিদ্যালয়
(যোৰহাট চৌহদ)

কৃতজ্ঞতা

‘বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰত শ্ৰীশ্ৰীচি পহা সত্ৰৰ অৱদান’ শীৰ্ষক গৱেষণা গ্ৰন্থখনি প্ৰস্তুত কৰাৰ ক্ষেত্ৰত বিষয়ৰ নিৰ্বাচন, তথ্য সংগ্ৰহৰ পৰা আদি কৰি গৱেষণাভিত্তিক বিভিন্ন কৰ্মত অবিৰত সহায়, ধৈৰ্য, প্ৰেৰণা আৰু অপৰিসীম জ্ঞানেৰে সহযোগিতা আগবঢ়োৱাৰ বাবে প্ৰথম আৰু প্ৰধানকৈ মোৰ তত্বাৱধায়ক শ্ৰীযুত দীপাংকৰ দত্ত ছাৰলৈ অশেষ ধন্যবাদ জ্ঞাপন কৰিলোঁ। এই গৱেষণা গ্ৰন্থখন লিখাৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁৰ নিৰ্দেশনাই মোক সহায় কৰিছিল।

গৱেষণা গ্ৰন্থখন প্ৰস্তুত কৰোঁতে সন্মানীয় উপাচাৰ্য ড° শৰৎ হাজৰিকা ছাৰ, পৰিবেশ্য কলা বিভাগৰ মুৰব্বী অধ্যাপক ড° নিৰঞ্জন কলিতা ছাৰ, অধ্যাপিকা ড° জয়শ্ৰী চৌধুৰী বাইদেউ আৰু অধ্যাপক ড° দিলীপ কুমাৰ কলিতা ছাৰলৈ তেখেতলোকৰ দিহা-পৰামৰ্শৰ বাবে অশেষ কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিলোঁ।

গৱেষণা গ্ৰন্থখন প্ৰস্তুত কৰোঁতে প্ৰতিটো ক্ষণত উৎসাহ আৰু পৰামৰ্শৰে সহায় কৰা পৰিবেশ্য কলা বিভাগৰ সহকাৰী অধ্যাপিকা শ্ৰীজিন্তি দাস বাইদেউ, শ্ৰীমিনাক্ষী বৰুৱা বাইদেউ আৰু শ্ৰীসংহিতা পূজাৰী বাইদেউলৈ আন্তৰিক কৃতজ্ঞতা জনালোঁ।

এই ক্ষুদ্ৰ গৱেষণা গ্ৰন্থখনৰ অধ্যয়ন ক্ষেত্ৰ শ্ৰীশ্ৰীচিপহা সত্ৰৰ তথ্য আহৰণৰ বাবে লগ পোৱা সত্ৰাধিকাৰ শ্ৰীযুত জগন্নাথ গোস্বামী আতা, ডেকা সত্ৰীয়া শ্ৰীযুত গোবিন গোস্বামী, ডাঙৰ পেহী অঞ্জনা গোস্বামী মহন্ত, মাজু পেহী বিজয়লক্ষ্মী গোস্বামী মহন্ত, সত্ৰৰ বায়ন শ্ৰীযুত পদ্মধৰ হাজৰিকা, সত্ৰৰ বৈষ্ণৱ শ্ৰীযুত ক্ষেত্ৰধৰ হাজৰিকাৰ ওচৰত অলেখ ধন্যবাদ ও কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিলোঁ।

মোক বিভিন্ন ধৰণেৰে সহায়-সহযোগিতা আগবঢ়োৱা মোৰ সহপাঠী, বন্ধু-বান্ধৱসকললৈ ধন্যবাদ জ্ঞাপন কৰিলোঁ। বিশেষকৈ মোৰ ভাতৃপ্ৰতিম কুণ্ডল কুমাৰ বড়া আৰু জিণ্টু মহন্তলৈও ধন্যবাদ ও কৃতজ্ঞতা প্ৰকাশ কৰিলোঁ।

মোক সকলো সময়তে সাহস, উৎসাহ যোগাই অহা মোৰ শ্ৰদ্ধাৰ পিতৃ অচ্যুত গোস্বামী, মাতৃ মীনা গোস্বামী, কুন্তলা বা আৰু অন্তৰা বালৈ এইছেগেতে কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিলোঁ।

শেষত গৱেষণা গ্ৰন্থখন পাণ্ডুলিপি কৰি মুদ্ৰণত সহায় কৰা যোৰহাটৰ লিপি অফছেটৰ শ্ৰীউৎপলদ্বীপ মহন্ত, ডিটিপি অপাৰেটৰ লীনা চুলতানাক ধন্যবাদ জ্ঞাপন কৰিলোঁ।

সুদীপ্ত নয়ন গোস্বামী

সূচীপত্ৰ

০.০০ অৱতৰণিকা

০.০১ বিষয়ৰ পৰিচয় ১-২

০.০২ অধ্যয়নৰ লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্য ২

০.০৩ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ ২

০.০৪ পূৰ্বকৃত অধ্যয়নৰ সমীক্ষা ৩

০.০৫ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি ৩

০.০৬ তথ্য আহৰণৰ উৎস ৩

প্ৰথম অধ্যায়

১.০০ অসমৰ সত্ৰ ব্যৱস্থাৰ ঐতিহাসিক অৱলোকন ৪-৭

১.০১ সত্ৰৰ শ্ৰেণী বিভাগ আৰু সংহতি বিভাজন ৮-১০

১.০১.০১ সত্ৰৰ বিষয়ববীয়াসকল ১১-১২

দ্বিতীয় অধ্যায়

২.০০ চিপহা সত্ৰৰ ঐতিহাসিক পটভূমি ১৩-১৪

২.০১ মাজুলী শালমৰাত শম্ভুদেৱৰ দ্বাৰা চিপহা সত্ৰ স্থাপন ১৫-১৬

২.০২ সত্ৰাধিকাৰ ঁগহন চন্দ্ৰগোস্বামী আতা আৰু মেলেং গ্ৰাণ্টলৈ চিপহা সত্ৰৰ স্থানান্তৰ ১৬-১৮

২.০৩ মেলেংগ্ৰাণ্ট, মধুপুৰত চিপহা সত্ৰ স্থাপন ১৮

২.০৪ চিপহা সত্ৰৰ গুৰু বংশৰ বংশলতা ১৯

তৃতীয় অধ্যায়

৩.০০ চিপহা সত্ৰ আৰু ইয়াৰ পালনীয় উৎসৱ ২০

৩.০১ চিপহা সত্ৰৰ নৈমিত্তিক উৎসৱসমূহ ২০-২১

৩.০২ উৎসৱ পালনৰ শৈলী ২১-২২

৩.০৩ প্ৰসংগ ব্যৱস্থা ২২-২৪

৩.০৪ সত্ৰীয়া সংগীত চৰ্চা ২৫

৩.০৪.০১ পুৱা প্ৰসংগ ২৫-২৯

৩.০৪.০২ দুপৰীয়া প্ৰসংগ ৩০-৩৩

৩.০৪.০৩ আবেলি প্ৰসংগ ৩৪-৩৫

৩.০৪.৪ সন্ধিয়াৰ প্ৰসংগ ৩৬-৪৩

চতুৰ্থ অধ্যায়

৪.০০ বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰত শ্ৰীশ্ৰীচিপহা সত্ৰৰ অৱদান ৪৪-৪৬

৪.০১ বিভিন্ন স্থানত চিপহা সত্ৰৰ প্ৰশিক্ষণ আৰু প্ৰচাৰ শিবিৰ ৪৬

৪.০১.০১ অৰুণাচল প্ৰদেশত প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ ৪৬-৪৭

৪.০১.০২ তিনিচুকীয়া জিলাত প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ ৪৭-৪৮

৪.০১.০৩ ডিব্ৰুগড় জিলাত প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ ৪৮

৪.০১.০৪ ধেমাজি জিলাত প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ ৪৮

৪.০১.০৫ লখিমপুৰ আৰু উত্তৰ লখিমপুৰ জিলাত প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ ৪৯

৪.০১.০৬ মাজুলী জিলাত প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ ৫০

৪.০১.০৭ শিৱসাগৰ জিলা আৰু চৰাইদেউ জিলাত প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ ৫০

৪.০১.০৮ যোৰহাট জিলাত প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ ৫০-৫১

৪.০২ সামাজিক মাধ্যমৰ যোগেদি প্ৰচাৰ ৫১

৪.০৩ চিপহা সত্ৰৰ সংৰক্ষিত সাঁচিপতীয়া পুথিৰ পৰিচয় ৫১-৫৭

৪.০৪ চিপহা সত্ৰৰ সংৰক্ষিত পৌৰাণিক সম্পদৰাজি ৫৮

পঞ্চম অধ্যায়

৫.০০ উপসংহাৰ ৫৯

৫.০১ সিদ্ধান্ত ৬০

৫.০২ ভৱিষ্যৎ অধ্যয়নৰ দিশ ৬০-৬১

৫.০৩ গৱেষণামূলক প্ৰশ্ন ৬১

গ্ৰন্থপঞ্জী ৬২

পৰিশিষ্ট - ১ তথ্যদাতাৰ তালিকা ৬৩

পৰিশিষ্ট - ২ আলোকচিত্ৰ ৬৪-৬৭

০.০০ অৱতৰণিকা

০.০১ বিষয়ৰ পৰিচয়

ভাৰতীয় ধৰ্ম দৰ্শনত বৈষ্ণৱ ভক্তি আন্দোলনে প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰাৰে পৰা সমাজ-সংস্কৃতিৰ ব্যাপক পৰিৱৰ্তন সাধন পৰিলক্ষিত হয়। দাক্ষিণাত্যত আলোৱাৰসকলৰ দ্বাৰা ভক্তি-ধৰ্মৰ উত্থানৰ লগে লগে ধৰ্মীয় নীতি, পূৰ্বৰ প্ৰচলিত বহু কু-সংস্কাৰ অন্ধবিশ্বাসৰ বিপৰীতে সৰল একাত্মতাবোধ সম্পন্ন ধৰ্মীয় সংস্কাৰে পাতনি মেলে। সমগ্ৰ ভাৰতৰ প্ৰেক্ষাপটত বৈষ্ণৱ আন্দোলনৰ প্ৰভাৱে ভাৰতৰ বিভিন্ন অঞ্চলৰ ধৰ্মীয় ধাৰাত পৰিৱৰ্তনৰ সূচনা কৰে।

বৈষ্ণৱ ভক্তি আন্দোলনৰ সমান্তৰালভাৱে অসমতো বৈষ্ণৱ আন্দোলনৰ জোৱাৰ উঠিছিল। এই ক্ষেত্ৰত অসমৰ বৈষ্ণৱ আন্দোলন আছিল কিছু সুকীয়া যদিও মূলতঃ লক্ষ্য, উদ্দেশ্য, সামঞ্জস্যতা দেখা যায়। অসমৰ বেলিকা ভক্তি আন্দোলনৰ মূল বাটকটীয়া বুলি ক'ব লাগিব শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ কথা। মধ্যযুগৰ অসমৰ কু-সংস্কাৰ, অন্ধবিশ্বাস আদিৰ বিপৰীতে গৈ শংকৰদেৱে এখন সহজ-সৰল সমাজ কল্পনা কৰিছিল। পূৰ্বৰ অসমৰ বৈষ্ণৱ পৰম্পৰা কিছু নতুনত্ব আনি তেখেতে একশৰণ হৰি নাম ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰিছিল। এই ধৰ্মৰ ধ্যেয় বাক্য আছিল 'এক দেৱ এক সেৱ এক বিনে নাই কেৱ'। অৰ্থাৎ উপাস্য হিচাপে আছিল একমাত্ৰ 'কৃষ্ণ'। এই যাত্ৰাত তেখেতৰ প্ৰিয় শিষ্য মাধৱদেৱৰ অনুগামী দামোদৰদেৱ, হৰিদেৱ, গোপাল আতা, মথুৰাদাস বুঢ়াআতা, ৰামচৰণ ঠাকুৰ পুৰুযোত্তম ঠাকুৰ, চতুৰ্ভুজ ঠাকুৰ আদি বৈষ্ণৱ সকলো একশৰণ হৰি নাম ধৰ্মৰ প্ৰচাৰ প্ৰসাৰত নিয়োজিত হৈছিল।

ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ উদ্দেশ্য শংকৰদেৱে বটদ্ৰৱাত প্ৰথম কীৰ্তনঘৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰি ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ আহিলা হিচাপে চিনাক্ত কৰিছিল তাৰেই আধাৰত পৰৱৰ্তী সময়ত গা-কৰি উঠিছিল সত্ৰ অনুষ্ঠানে। এই সত্ৰ অনুষ্ঠানৰ কাম আছিল ভক্তি-ধৰ্ম প্ৰচাৰ প্ৰসাৰৰ লগতে ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ উদ্দেশ্যে ৰচিত হোৱা বৰগীত, নাট, ভাওনা, খোল-তাল আদিৰ লগতে সমাজ ব্যৱস্থাৰ চৰ্চা তথা আত্মনিয়োগ কৰা।

উল্লেখযোগ্য যে শংকৰদেৱৰ মৃত্যুৰ পাছত ধৰ্মতো চাৰিটা ভাগত বিভক্ত হৈ সংহতি গঠন কৰে। সেইবোৰ হ'ল পুৰুষ সংহতি, কাল সংহতি, ব্ৰহ্ম সংহতি, নিকা সংহতি। পৰৱৰ্তী সময়ত এই চাৰিও সংহতি অন্তৰ্গত বিভিন্ন সত্ৰ অনুষ্ঠানৰ জন্ম হয়। তাৰে ভিতৰত শংকৰদেৱৰ নাতি পুৰুষোত্তম ঠাকুৰৰ আজ্ঞাপৰ কৃষ্ণচৰণদেৱৰ দ্বাৰা প্ৰতিষ্ঠিত হয়, চিপহা সত্ৰ। এই শ্ৰীশ্ৰীশিপহা সত্ৰ বৰ্তমান উজনি আৰু মধ্য অসমৰ বিভিন্ন স্থানত থকা শিপহা, চিপহা আৰু কোনো কোনো স্থানত চুপহা সত্ৰ নামেৰে থকা সত্ৰসমূহ কৃষ্ণচৰণদেৱৰ পুত্ৰ নাতিৰ পৰা বিস্তাৰিত হোৱা সত্ৰ। কৃষ্ণচৰণদেৱৰ বংশোদ্ভৱ শম্ভুদেৱৰ দ্বাৰা মাজুলী শালমৰাত প্ৰতিষ্ঠা হোৱা চিপহা সত্ৰখনি স্থানান্তৰিত হৈ বৰ্তমানে যোৰহাট জিলাৰ মেলেংগ্ৰাণ্ট মধুপুৰ গাঁৱত অৱস্থিত। মহাপুৰুষীয়া কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰৰ ক্ষেত্ৰত এই সত্ৰই ভূমিকা গ্ৰহণ কৰি আহিছে নিত্য-নৈমিত্তিক সত্ৰীয়া পৰম্পৰাৰ মাজেৰে। মহাপুৰুষীয়া ধৰ্মৰ আদৰ্শ, নীতি, দৰ্শন, পৰম্পৰাক কেনেদৰে অক্ষুণ্ণ ৰাখি ধৰ্মপ্ৰচাৰত মনোনিৱেশ কৰি আছে তাৰেই ভিত্তিত এই ক্ষুদ্ৰ গৱেষণা গ্ৰন্থখনি প্ৰস্তুত কৰা হৈছে।

০.০২ অধ্যয়নৰ লক্ষ্য উদ্দেশ্য

প্ৰস্তাৱিত ক্ষুদ্ৰ গৱেষণা গ্ৰন্থখনৰ মূল বিষয় '**বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰত শ্ৰীশ্ৰীচিপহা সত্ৰৰ অৱদান**'ৰ লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্যসমূহ হ'ল —

- সত্ৰৰ উৎপত্তি সম্পৰ্কে আলোচনা কৰা।
- চিপহা সত্ৰৰ ঐতিহ্য বিশ্লেষণ কৰা।
- চিপহা সত্ৰত নিত্য আৰু নৈমিত্তিক উৎসৱ অনুষ্ঠানৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা।
- চিপহা সত্ৰৰ সাংগীতিক দিশৰ আলোচনা কৰা।
- বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি আৰু একশৰণ হৰিনাম ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ ক্ষেত্ৰত সত্ৰখনিৰ অৱদানৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা।

০.০৩ অধ্যয়নৰ পৰিসৰ

এই ক্ষুদ্ৰ গৱেষণা গ্ৰন্থখনিৰ '**বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰত শ্ৰীশ্ৰীচিপহা সত্ৰৰ অৱদান**' শীৰ্ষক বিষয়ৰ অধ্যয়ন চিপহা সত্ৰৰ মাজতে সীমাবদ্ধ।

০.০৪ পূৰ্বকৃত অধ্যয়নৰ সমীক্ষা

'বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰত শ্ৰীশ্ৰীচিপহা সত্ৰৰ অৱদান' সম্পৰ্কে আলোচনা কৰিবলৈ যাওঁতে বিভিন্ন গ্ৰন্থৰ সহায় লোৱা হৈছে। অৱশ্যে এই বিষয় সন্দৰ্ভত পোনপটীয়া আলোচনা কৰা দেখা নাযায়।

ড° মহেশ্বৰ নেওগৰ দ্বাৰা প্ৰণিত অসম সাহিত্য সভাৰ দ্বাৰা (১৯৬৯) চনত প্ৰকাশিত 'পবিত্ৰ অসম' গ্ৰন্থখনিত সত্ৰ অনুষ্ঠানৰ বিষয়ে বিশদ ব্যাখ্যা পোৱা যায়।

ড° ৰুক্মিণী বৰাৰ দ্বাৰা প্ৰণিত মাতৃ অফছেট প্ৰেছৰ দ্বাৰা (২০১৭) চনত প্ৰকাশিত 'ঐতিহাসিক সত্ৰ অনুষ্ঠান আৰু মহাপুৰুষ শঙ্কৰদেৱ' গ্ৰন্থখনিত সত্ৰ অনুষ্ঠানৰ বিষয়ে বিশদ ব্যাখ্যা পোৱা যায়।

শিৰীষ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য্যৰ দ্বাৰা সম্পাদিত অসম সত্ৰ মহাসভাৰ সন্ত সমাৰোহ ঃ শ্ৰীশ্ৰীআউনীআটী সত্ৰ মাজুলীৰ দ্বাৰা (২০০৪) চনত প্ৰকাশিত 'অসমৰ সত্ৰ পৰিচয়' গ্ৰন্থখনিত অসমৰ সত্ৰসমূহৰ বিশদ পৰিচয় পোৱা যায়।

০.০৫ অধ্যয়নৰ পদ্ধতি

'বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰত শ্ৰীশ্ৰীচিপহা সত্ৰৰ অৱদান' শীৰ্ষক ক্ষুদ্ৰ গৱেষণা গ্ৰন্থখনি প্ৰস্তুত কৰিবলৈ যাওঁতে ঐতিহাসিক আৰু বিশ্লেষণাত্মক পদ্ধতিৰ অৱলম্বন কৰা হৈছে।

০.০৬ তথ্য আহৰণৰ উৎস

'বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰত শ্ৰীশ্ৰীচিপহা সত্ৰৰ অৱদান' শীৰ্ষক ক্ষুদ্ৰ গৱেষণা গ্ৰন্থখনি প্ৰস্তুত কৰিবলৈ যাওঁতে সমল হিচাপে মুখ্য আৰু গৌণ দুয়ো উৎস হিচাপে লোৱা হৈছে।

- মুখ্য সমল হিচাপে আছে সত্ৰৰ ভকত বৈষ্ণৱ, গ্ৰন্থপঞ্জী আদি।
- গৌণ সমল হিচাপে আছে ইণ্টাৰনেট।

প্রথম অধ্যায়

প্ৰথম অধ্যায়

১.০০ অসমৰ সত্ৰ ব্যৱস্থাৰ ঐতিহাসিক অৱলোকন

অসমৰ সত্ৰ ব্যৱস্থাই অসমৰ সমাজ জীৱন, অসমীয়া সংস্কৃতি আৰু অসমীয়া ধৰ্মীয় জীৱন পৰিচালনাত নিৰ্ণায়ক ভূমিকা গ্ৰহণ কৰি বৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰ, শিক্ষাৰ বিকাশ আৰু সামাজিক সংগঠনত অৰিহণা যোগাই আহিছে। সকলো ধৰ্মৰে এটা নিৰ্দিষ্ট সামূহিক উপাসনা থলী থাকে। হিন্দু ধৰ্মৰ ৰাজহুৱা উপাসনা থলীক সাধাৰণভাৱে মন্দিৰ বোলা হয়। অঞ্চলভেদে এনে স্থানক মঠ, দেৱালয়, ধাম আদি বুলিও কোৱা হয়। উপাসনা থলীৰ নামৰ ভিন্ন হিন্দু ধৰ্মতে সৰ্বাধিক। অগ্নি পুৰাণত ৪৫বিধ 'মন্দিৰ'ৰ কথা উল্লেখ আছে। বৌদ্ধ ধৰ্মতো উপাসনা থলীৰ নামৰ ভিন্নতা দেখা যায়। বৌদ্ধ ধৰ্মাৱলম্বীসকলে এইসমূহক বিহাৰ বোলে। ইছলাম ধৰ্মত মছজিদ, খ্ৰীষ্টান ধৰ্মত গীৰ্জা, শিখ ধৰ্মত গুৰুদ্বাৰ, জৰথুষ্ট ধৰ্মত ডব-ই মেহ আৰু আটাশ্বকডেহ, জৈন ধৰ্মত শিখৰজী, ইহুদী ধৰ্মত ছীনাগগছ নামেৰে জনা যায় ৰাজহুৱা উপাসনা থলীবোৰক। সংশ্লিষ্ট ধৰ্মাৱলম্বী সমাজখনত এনে উপাসনা থলীৰ অপৰিসীম প্ৰভাৱ থাকে। সমাজ জীৱনক বহু ধৰমেৰে নিয়ন্ত্ৰণ আৰু শৃংখলাবদ্ধ কৰে উপাসনা স্থানে।

মধ্যযুগীয় অসমৰ সমাজ ব্যৱস্থা আছিল যথেষ্ট প্ৰতিকুল। সেই সময়ত অসমৰ সমাজ, ধৰ্ম সংস্কৃতিৰ মাজত উগ্ৰ ব্ৰাহ্মণ্যবাদ, কু-সংস্কাৰ, অন্ধবিশ্বাস আদিয়ে ছানি ধৰিছিল। অসমৰ ধৰ্মীয় ব্যৱস্থাত সোমাইছিল অযথা বলি-বিধান, পঞ্চমকাৰ, বামাছাৰী প্ৰথা হৈ পৰিছিল অভিশাপস্বৰূপ। সেই সময়ত ভোগী বুলি এক শ্ৰেণীৰ দেৱীৰ প্ৰতি স্ব-উচৰ্গিত লোকৰ আৱিৰ্ভাৱ ঘটিছিল। ভোগীয়ে সকলো সামগ্ৰীকে যিকোনোপধ্যে পাবৰ যত্নেৰে নাৰীকো নিজৰ আওতালৈ আনিবলৈ বাদ দিয়া নাছিল। সেই সময়ত অসমত সংস্কাৰ সাধন কৰাটো হৈ পৰিছিল এক কষ্টসাধ্য কাম। মধ্যযুগীয় অসমত কনৌজৰ পৰা অহা কায়স্থ পৰিয়ালৰ এটি বংশত শংকৰদেৱৰ জন্ম হয়। শংকৰদেৱে যৎপৰোনাস্তি চেষ্টাৰে অসমৰ তাহানিৰ কালিমাবোৰ দূৰীকৰণৰ অশেষ চেষ্টা কৰিছিল।

সমগ্র ভাৰতব্যাপী সেই সময়ত হোৱা ভক্তি আন্দোলনে অসমতো প্ৰভাৱ পেলাইছিল। অসমৰ বেলিকা শংকৰদেৱে নৱজাগৰণৰ পাতনি মেলে একশৰণ হৰি নাম ধৰ্মৰ যোগেদি। মানৱতাবাদী চিন্তাৰে, ভাতৃত্ববোধৰ ভাবধাৰাৰে ঐক্য-সম্প্ৰীতি প্ৰতিষ্ঠাৰ মানসেৰে শংকৰদেৱে সমাজ জীৱনলৈ কঢ়িয়াই আনিলে ব্যাপক পৰিৱৰ্তন। এই একশৰণ হৰি নাম ধৰ্ম আছিল মানৱ ধৰ্ম। একশৰণ হৰি নাম ধৰ্মৰ ধ্যেয়বাক্য আছিল 'এক দেৱ এক সেৱ এক বিনে নাই কেৱ'। ভাগৱত পুৰাণৰ আধাৰত কৃষ্ণকেন্দ্ৰিক ভক্তি ধৰ্মৰ প্ৰচাৰ কৰাটো আছিল ইয়াৰ লক্ষ্য। বহু দেৱতাৰ উপাসনাৰ বিপৰীতে কেৱল মাত্ৰ এজন ঈশ্বৰৰ উপাসনা আছিল একশৰণ হৰি নাম ধৰ্মৰ উদ্দেশ্য।

মঠ-মন্দিৰ আদিৰ প্ৰয়োজনীয়তা শংকৰদেৱে ভালকৈ উপলব্ধি কৰিব পাৰিছিল কিন্তু শংকৰদেৱৰ মন-মগজুত আছিল ব্যতিক্ৰমী চিন্তাৰ অন্বেষণ। সৰ্বভাৰতীয় মন্দিৰ সংস্কৃতিৰ পৰা পৃথকাই সাধাৰণ জন-জীৱনৰ বোধগম্য হোৱাকৈ সৰল অনুষ্ঠান পৰিকল্পনাৰে শংকৰদেৱে 'নামঘৰ' সৃষ্টি কৰিলে বৰদোৱাত। অৱশ্যে পহিলাতে তেখেতে ঈশ্বৰৰ নাম-গুণ শ্ৰৱণ-কীৰ্তন কৰিব পৰাকৈ সৃষ্টি কৰা নামঘৰক কীৰ্তন ঘৰ বুলিহে আখ্যা দিছিল। চৰিত পুথিতো নাম-কীৰ্তন কৰা কীৰ্তন গৃহ, দেৱ গৃহ, হৰি গৃহ আদি শব্দৰে বুজাইছিল। পৰৱৰ্তী সময়তহে পুনৰ নামকৰণ হৈ নামঘৰ অভিধা পায়। একশৰণ হৰি নাম ধৰ্মৰ পৰৱৰ্তী কালত হোৱা বিকাশৰ ফচলৰূপে এই নামঘৰেই পাছলৈ সত্ৰ শব্দৰ সৈতে সংযুক্ত হয়। শংকৰদেৱে পোনপটীয়াকৈ সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰা নাছিল যদিও তেখেতৰ জীৱন কালত বিভিন্ন ঠাইত জীৱন কটোৱা ক্ষেত্ৰবোৰক 'থান' আখ্যা দিয়া হয়। আৰু এই থানসমূহক সত্ৰৰ শাৰীতে গণ্য কৰি মান্যতা প্ৰদান কৰা হয়।

> *ভাৰতবৰ্ষৰ ধৰ্মীয় ইতিহাসত বৈষ্ণৱ অনুষ্ঠান বা প্ৰতিষ্ঠানক সূচোৱাৰ ক্ষেত্ৰত সত্ৰ শব্দটোৰ প্ৰয়োগ নতুন যেন লাগে। অসমীয়া ভাষাত সত্ৰ শব্দৰ প্ৰয়োগ পৰিলক্ষিত হোৱাৰ উপৰিও ইয়াৰ লোকৰূপ 'সত্তৰ' পদটোৰ প্ৰয়োগ বৰপেটা, হাজো-ৰামদিয়া, দৰং আদি অঞ্চলত প্ৰচলিত। পি.ভি. কানেৰ মতে সংস্কৃত সাহিত্যত অনাথাশ্ৰম আৰু বহুদিন ব্যাপী অনুষ্ঠিত যজ্ঞ — এই দুটা বুজাবৰ বাবে প্ৰধানতঃ সত্ৰ শব্দটো প্ৰয়োগ কৰা হৈছিল। দ্বিতীয় অৰ্থটোৰ সৈতে সংগতি ৰাখি অসমীয়া ভাষাত নৱবৈষ্ণৱ অনুষ্ঠানক সত্ৰ বোলা হৈছে। সত্ৰ শব্দৰ ব্যুৎপত্তিগত অৰ্থ এনেদৰে দেখুৱাব পাৰি; যেনে সদ্ + ত্ৰ অৰ্থাৎ সৎ সংগ, অথবা সৎ + ত্ৰৈ, অৰ্থাৎ সন্তজনক যিয়ে মুক্তি প্ৰদান কৰে। সৎ সংগ*

ত্ৰিবিধ। পৰামাত্মা, ভকত বা সন্তৰ সংগ-সান্নিধ্য (সত্ৰাং সংগঃ) আৰু সদ গুৰুৰ সংগ। মুঠ কথাত, অসমীয়া বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ দেৱ, গুৰু, নাম আৰু ভকত এই চাৰি বস্তুৰ মহিমাময় একত্ৰ অৱস্থানেই সত্ৰ।[১]

ভাগৱত প্ৰথম স্কন্ধত সত্ৰৰ সম্বন্ধে এনেদৰে পোৱা যায় —

'আঠাইশ সহস্ৰ ঋষি বেদত প্ৰধান।
বিষ্ণুৰ নৈমিষ ক্ষেত্ৰ মহাপুণ্য স্থান।।
মান্য কৰি সুতক পাতিলা সত্ৰ তথা।
শৌনিক প্ৰমুখ্যে ভাগৱত কথা।।

(ভাগৱত)

ভট্টদেৱৰ 'শৰণ মালিকা'ত সত্ৰৰ পৰিভাষা এনেধৰণৰ —

যত্ৰা চৰন্তি সদ্‌ধৰ্মান্ কেৱলো ভগৱৎ প্ৰিয়াঃ,
নৱধা ভগৱদ্ভক্তিঃ প্ৰত্যহং যত্ৰৱৰ্ততে।
তৎ সত্ৰমুত্তমং ক্ষেত্ৰং বৈষ্ণৱং সুৰ-বন্দিতম্,
তত্ৰস্থা বৈষ্ণৱাঃ সৰ্বে হৰি নাম পৰায়ণঃ।।

অৰ্থাৎ ভগৱৎ প্ৰিয়সকলে য'ত সৎ ধৰ্ম আচৰণ কৰে, য'ত সততে নৱধা ভগৱৎ ভক্তিয়ে বিৰাজ কৰে; সেই উত্তম ক্ষেত্ৰত বৈষ্ণৱ আৰু দেৱতাসকল বন্দিত হয় আৰু তাত থকা বৈষ্ণৱসকল সদায় হৰিনাম পৰায়ণ।

যদিও শংকৰদেৱৰ নামৰ সৈতে সত্ৰৰ নিকটতম সম্বন্ধ আছে তথাপিও পণ্ডিতসকলে দামোদৰদেৱেহে পোনপ্ৰথমে সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰে বুলি মত পোষণ কৰে। সত্ৰ বুলি ক'লে সত্ৰ, মণিকূট, হাটী, নামঘৰ, ভঁৰাল, গুৰু গৃহ, অতিথিশালাৰ সু-সংবদ্ধ অনুষ্ঠানকে বুজা যায়। আৰু এই অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠাৰ

১. ড° নবীন চন্দ্ৰ শৰ্মা, *মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ*, পৃ. ৪০৬

সন্মান নিশ্চিতৰূপে দামোদৰদেৱৰ। পণ্ডিত তীৰ্থনাথ শৰ্মাৰ মতে — *'মণিকূট শব্দটিও হাজোৰ হয়গ্ৰীৱ মাধৱ মন্দিৰ অৱস্থান হোৱা মণিকূট পৰ্বতৰ পৰাই লোৱা যেন লাগে। তেওঁৰ মতে অৰ্থ বিস্তাৰৰ ফলত মূল বিগ্ৰহ য'তে থাকে সেয়ে মণিকূট। সত্ৰৰ মণিকূট নামঘৰৰ আৰ্জা পূৰ্বৰ মন্দিৰবিলাকৰ গৰ্ভগৃহ, জগমোহন নাট মণ্ডপৰ পৰা লোৱা। দামোদৰদেৱে সত্ৰ নিৰ্মাণ কৰি দ্বাদশ প্ৰসংগৰ ব্যৱস্থা কৰি সেইসমূহ যাতে নিয়াৰিকৈ চলাই থাকিব পাৰে সেই উদ্দেশ্যেৰে নিয়োগ কৰি দায়িত্ব অৰ্পণ কৰিছিল। সকলো ফালৰ পৰা পূৰ্ণ পৰ্যায়ৰ সত্ৰ এখনৰ পূৰ্ব ৰূপ দামোদৰদেৱৰ প্ৰতিস্থাপিত প্ৰথম সত্ৰ পাটবাউসীতে দেখা যায়। ৰামৰায়ৰ মতে শংকৰদেৱে এই সত্ৰৰ ৰূপ দেখিছিল আৰু দেখি হৰষিত হৈছিল ঃ দামোদৰে সেহিস্থানে সত্ৰ বান্ধিলন্ত, শংকৰেয়ো দেখি মহা আনন্দ লভিলা। ৰামৰাম ঃ গুৰুলীলা, পদ ২১০।*[২]

শংকৰদেৱে প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল 'দেৱ-গৃহ'। উদাসীন সন্ত দামোদৰদেৱৰ দৰে তেওঁ ভকতৰ হাটী প্ৰযুক্ত আহল-বহল অনুষ্ঠান প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ যত্ন কৰা নাছিল। গৃহত থাকি বা সংসাৰৰ সৈতে জড়িত থাকিহে তেওঁ ভক্তি ধৰ্ম প্ৰচাৰ কৰিছিল আৰু নিৰ্মিতিৰাজিতো তেওঁ এই আদৰ্শকেই স্থানে স্থানে প্ৰচাৰ কৰিবলৈ বা উল্লেখ কৰিবলৈ পাহৰা নাই আনকি শংকৰদেৱৰ মৃত্যুৰ কেইদিনমান পিছতেই তেওঁৰ পৰিয়ালবৰ্গ থকা ঘৰখন ভকতৰ হতুৱাই মাধৱদেৱে নতুনকৈ সজাই দিবলগীয়া হৈছিল। এই আদৰ্শ নিজৰ জীৱনত ৰক্ষা কৰিছিল। কিন্তু ব্যক্তি মহিমাৰ আকৰ্ষণত শংকৰদেৱ য'তেই আছিল তাতে কীৰ্তন ঘৰ আছিল। ভক্তসকল গোট খাইছিল, নাম-কীৰ্তন কৰিছিল, উপদেশামৃত শ্ৰৱণ কৰিছিল। নিৰ্মিত সত্ৰ নহৈয়ো সেই ঠাই সত্ৰ যেন হৈ পৰিছিল। কিন্তু সেইবুলি পাছৰ কালৰ সত্ৰৰ আৰ্জাত কোনো বৰঘৰ, বৰমেলসহ উদাসীন ভকতৰ হাটী, বাটী, মণিকূট আদি নাছিল। সত্ৰৰ সাজনত মণিকূটৰ স্থান প্ৰথম দামোদৰদেৱেই মন্দিৰৰ গৰ্ভ গৃহৰ অনুকৰণত দিয়ে। শংকৰদেৱৰ মৃত্যুৰ পাছতো মাধৱদেৱেও তেনে পয়োভৰযুক্ত অনুষ্ঠান নিৰ্মাণ কৰা নাছিল। ভকতৰ বহা আছিল, নামঘৰ আছিল, গুৰুৰ বহাও আছিল কিন্তু স্থায়ী অনুষ্ঠানৰূপে ভিন ভিন ঘৰ-দুৱাৰ, ডাঙৰ কীৰ্তন ঘৰ, ভকত, হাটী, ভাগে ভাগে কৰ্ম কৰা দেউৰী, ভাণ্ডাৰী, ভাগৱতী আদি মানভগনীয়াও নাছিল।

---

২. ড° নবীন চন্দ্ৰ শৰ্মা, *মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ*, পৃ. ৪১১

১.০১ সত্ৰৰ শ্ৰেণী বিভাগ আৰু সংহতি বিভাজন

সত্ৰৰ অধিকাৰ, ভকত আদিৰ প্ৰকৃতি অনুসৰি সত্ৰানুষ্ঠানবোৰক মূলতঃ তিনিটা ভাগত বিভক্ত কৰিব পাৰি। যেনে —

ক) উদাসীন সত্ৰ

খ) অৰ্ধ-উদাসীন সত্ৰ

গ) গৃহস্থী সত্ৰ।

যিবোৰ সত্ৰত কেৱল মাত্ৰ উদাসীন বা কেৱলীয়া ভকতসকলে বসবাস কৰে, য'ত ঈশ্বৰক চিন্তা, অৰ্চনা, উপাসনা, সেৱা কৰাই ভকতসকলৰ দৈনন্দিন জীৱনৰ প্ৰধান কাৰ্যসূচী বা নিত্য-নৈমিত্তিক কাৰ্য, যি স্থানত নাৰীৰ ৰাত্ৰিবাস নিষেধ, যিবোৰ চৌহদত সাধাৰণতে গৃহস্থী জীৱন-যাপন কৰিবলৈ দিয়া নহয়, তেনেবোৰ সত্ৰক উদাসীন সত্ৰ বুলি কোৱা হয়। সেই সত্ৰসমূহৰ কেইখনমান হ'ল আউনীআটী সত্ৰ, দক্ষিণপাট সত্ৰ, কমলাবাৰী সত্ৰ, ভোগপুৰ সত্ৰ।

যিবোৰ সত্ৰৰ নিৰ্দিষ্ট দিশত গৃহস্থী বা গৃহিণীসকলৰ বাসস্থান থাকে আৰু তাৰ বিপৰীতে নিৰ্দিষ্ট দিশত উদাসীনসকলৰ হাটীৰ ব্যৱস্থা আছে, য'ত সত্ৰাধিকাৰ, ডেকা সত্ৰাধিকাৰ আৰু মুখ্য সত্ৰীয়াসকলে উদাসীন জীৱন যাপন কৰে তেনেবোৰ সত্ৰক অৰ্ধ-উদাসীন সত্ৰ বোলা হয়। যেনে — বৰপেটা সত্ৰ।

অন্যহাতেদি যিবোৰ সত্ৰৰ ভকতসকলে সমাজৰ আন দহজন ব্যক্তিৰ দৰেই গৃহস্থী জীৱন-যাপন কৰি তাৰ মাজতেই শিষ্যক শৰণ দি ধৰ্মীয় আচাৰ-অনুষ্ঠান পালন কৰি ধৰ্ম প্ৰচাৰ আদিত অৰিহণা যোগাই আহিছে তেনেবোৰ সত্ৰই হ'ল গৃহস্থী সত্ৰ। অসমৰ সৰহখিনি সত্ৰই এই শ্ৰেণীৰ সত্ৰ।

চৰিতকাৰসকলৰ আদৰ্শানুসৰি এই সত্ৰসমূহক আৰু তিনিটা শ্ৰেণীত ভগাব পাৰি। যেনে —

ক) মূল সত্ৰ

খ) আজ্ঞাপৰ সত্ৰ

গ) শলাবন্তি সত্ৰ

শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ বা মাধৱদেৱ আৰু তেওঁলোকৰ পৰৱৰ্তী বৈষ্ণৱ সন্তসকলে প্ৰধানভাৱে সৃষ্টি কৰা সত্ৰসমূহক মূল সত্ৰ বোলে। যেতিয়া কোনো ভকত বা শিষ্যই গুৰুৰ আজ্ঞা লৈ বা আদেশমৰ্মে নতুন সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰে, তেতিয়া সেইধৰণৰ সত্ৰক আজ্ঞাপৰ সত্ৰ বুলি কোৱা হয়।

আকৌ যেতিয়া মূল সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰাসকলৰ সতি-সন্ততিসকলে মূল সত্ৰৰ পবিত্ৰ বুলি ভবা এপদ বা অধিক বস্তু নি সেই সত্ৰৰ নামত বা ভিন্ন নামত নতুন সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰে তেনে সত্ৰক শলাবন্তি সত্ৰ বোলে। অসমৰ বহুবোৰ সত্ৰই এই শ্ৰেণীৰ সত্ৰৰ ভিতৰুৱা।

শংকৰদেৱৰ মৃত্যুৰ পৰৱৰ্তী কালত সকলো দায়িত্বভাৰ সুচাৰুৰূপে পৰিচালনা কৰিব পৰাকৈ মাধৱদেৱৰ হাতত তেখেতে দায়িত্ব অৰ্পণ কৰি থৈ যায়। এই কথাত কোনো কোনো লোকে অসন্তুষ্টি প্ৰকাশ কৰি মূল সম্প্ৰদায়ৰ পৰা আঁতৰি যায় আৰু নতুনকৈ এটা গোট সৃষ্টি কৰেগৈ। এইদৰেই বৈষ্ণৱসকলৰ মাজত হোৱা অসন্তুষ্টি আৰু মতানৈক্যৰ ফলশ্ৰুতিত সত্ৰসমূহৰ মাজত সংহতি বিভাজনৰ সূত্ৰপাত আৰম্ভ হয়। গুৰু, দেৱ, নাম, ভকতৰ কেৱল এটা বা দুটা আধাৰ বস্তুৰ ওপৰত গুৰুত্ব দি তাত নিজা নিয়ম কিছুমান সংযোগ কৰি সংহতিৰ সৃষ্টি কৰিলে। সেই সংহতিসমূহ হ'ল — দামোদৰদেৱৰ 'ব্ৰহ্মা সংহতি', পুৰুষোত্তম ঠাকুৰ আৰু চতুৰ্ভুজ ঠাকুৰৰ 'পুৰুষ সংহতি', ভবানীপুৰীয়া গোপাল আতাৰ 'কাল সংহতি', বদলা পদ্ম আতা আৰু মথুৰা দাস আতাৰ 'নিকা সংহতি'। সংহতি অনুযায়ী নিজস্বভাৱে সত্ৰসমূহৰ সৃষ্টি হ'লেও মূল লক্ষ্য আৰু উদ্দেশ্য কিন্তু একেই আছিল।

শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ পৰৱৰ্তী কালত বিভিন্ন কাৰণত মহাপুৰুষীয়া ধৰ্মই চাৰিটা ঠালত বিভক্ত হৈ চাৰি সংহতি নামেৰে পৰিচিত হৈ পৰে। সেইকেইটা হ'ল —

ক) ব্ৰহ্ম সংহতি

খ) পুৰুষ সংহতি

গ) কাল সংহতি

ঘ) নিকা সংহতি

ক) ব্ৰহ্ম সংহতি ঃ দামোদৰদেৱ আৰু তেওঁৰ শিষ্য-প্ৰশিষ্যসকলে প্ৰতিষ্ঠা কৰা সত্ৰসমূহক এই শাখাৰ অন্তৰ্ভুক্ত বুলি ধৰা হয়। ব্ৰহ্ম সংহতিৰ প্ৰায়বোৰ সত্ৰতে ধৰ্মাচাৰ্যসকল প্ৰধানকৈ ব্ৰাহ্মণ শ্ৰেণীৰ। এই পন্থৰ লোকসকলে ভক্তি ধৰ্মৰ লগতে ব্ৰাহ্মণৰ নিত্য-নৈমিত্তিক ৰীতি-নীতি পালন কৰে। অসমীয়া বৈষ্ণৱসকলৰ চাৰি বস্তুৰ ভিতৰত এওঁলোকে দেৱক বেছি প্ৰাধান্য দিয়ে। তদুপৰি বিষ্ণু মূৰ্তি বা বিষ্ণু নাৰায়ণৰ প্ৰতীক ৰূপৰ শালগ্ৰাম পূজাতো গুৰুত্ব আৰোপ কৰে। ভগৱানদেৱৰ গোবিন্দপুৰ সত্ৰ, বনমালীদেৱৰ দক্ষিণপাট সত্ৰ, হৰিদেৱৰ মানেৰি সত্ৰ, বংশী গোপলদেৱৰ কুৰুৱাবাহী সত্ৰ, নিৰঞ্জন পাঠকৰ আউনীআটী সত্ৰ আদি এই সংহতিৰ পৰিসৰত ধৰা হয়।

খ) পুৰুষ সংহতি ঃ শংকৰদেৱৰ জীয়াৰী নাতিৰ ফালৰ পৰা 'প্ৰভুৰ জীউধৰা ডাল' মহাপুৰুষীয়া চাৰি সত্ৰ নৰোৱা, কোৱামৰা, দীঘলী আৰু চামগুৰি সত্ৰ, পুৰুষানুক্ৰমে অহা আৰু গুৰু নাতি পুৰুষোত্তম ঠাকুৰ, চতুৰ্ভুজ ঠাকুৰৰ আজ্ঞাৰে প্ৰতিষ্ঠিত মূলটিৰ নাম পুৰুষ সংহতি। এই শাখাৰ লোকসকলে দিয়া ব্যাখ্যা মতে মূল পুৰুষ নাৰায়ণেই এওঁলোকৰ প্ৰধান আৰু প্ৰথম উপাস্য দেৱতা, সেয়ে পুৰুষ সংহতি বোলা হয়। আনহাতে, আন এচামৰ মতে, শংকৰদেৱ গুৰুজনাৰ প্ৰৱৰ্তিত ধৰ্মৰ সকলো সংস্কাৰ ইয়াত অবিকলভাৱে অটুট আছে সেয়ে পুৰুষ সংহতি।

আকৌ পুৰুষোত্তম ঠাকুৰৰ পৰা এই সংহতিৰ নাম পুৰুষ সংহতি হোৱা বুলিও বহুতে ক'ব খোজে। ইয়াত গুৰু, দেৱ, নাম ভকতৰ 'নাম'ত অত্যাধিক প্ৰাধান্য দিয়া হয়। মহাপুৰুষীয়া আচাৰৰ লগতে ব্ৰাহ্মণ্য আচাৰৰ প্ৰাধান্যতাও কিছু পৰিমাণে ইয়াত দেখা পোৱা যায়।

গ) কাল সংহতি ঃ গোপাল আতাৰ আজ্ঞাৰে কালজাৰ মানৰ পৰা সৃষ্টি হোৱা সত্ৰসমূহক কাল সংহতিৰ সত্ৰ বুলি কোৱা হয়। 'কাল সংহতি'ৰ প্ৰৱৰ্তক গোপাল আতা। শংকৰদেৱৰ দ্বাৰা প্ৰৱৰ্তিত নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ চাৰি বস্তুৰ ভিতৰত গুৰুবাদৰ ওপৰত এই সংহতিয়ে অধিক গুৰুত্ব দিয়ে। গুৰুৰ প্ৰতি একান্ত পৰাকাষ্ঠা স্থাপন কৰাই এই সংহতিৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য। এই সংহতিৰ অনুগামীসকলে গুৰুক ভগৱান জ্ঞান কৰি তেওঁৰ প্ৰতি ভক্তি অটুট ৰাখিবলৈ চেষ্টা কৰে। ইয়াত ব্ৰাহ্ম ক্ৰিয়া-কাণ্ডৰ আধিক্য নাই। এই সংহতিৰ সত্ৰসমূহৰ ভিতৰত বাঁহবাৰী, শিলিখাতল, দিহিং, ন-মাটি আদি উল্লেখযোগ্য।

ঘ) নিকা সংহতি ঃ মথুৰাদাস বুঢ়া আতা, পদ্ম আতা, কেশৱ আতা আদিয়ে প্ৰতিষ্ঠা কৰা সত্ৰসমূহ নিকা সংহতিৰ অন্তৰ্গত। কঠোৰ নীতি কাষ্ঠা, নিষ্কাম ভাব আৰু একশৰণৰ ওপৰত গভীৰভাৱে প্ৰাধান্য দিয়া হেতু এই শাখাটোক নিকা, নিত্য বা নিষ্ঠা সংহতি বুলি কোৱা হয়। এই সংহতিৰ অনুগামীসকলে দৈনন্দিন জীৱনত দেহ-মনৰ পবিত্ৰতা ৰক্ষা কৰি চলাৰ ওপৰত অধিক গুৰুত্ব দিয়ে। এই সংহতিত বামুণীয়া ক্ৰিয়া-কৰ্মৰ প্ৰাধান্য নাই। ভোগপুৰ, কমলাবাৰী, মধুপুৰ, বৰপেটা এই সংহতিৰ প্ৰধান সত্ৰ।

উপৰোক্ত চাৰিওটা সংহতিৰ পৰা গঢ় লোৱা সত্ৰসমূহত ক্ৰমান্বয়ে নানান ৰীতি-নীতি, ক্ৰিয়া-কলাপৰ সংযোজন ঘটিল। ইয়াৰ মাজতে কিছুমান সত্ৰই আহোম ৰাজত্বৰ পৃষ্ঠপোষকতা লাভ কৰিলে। ফলস্বৰূপে এই সত্ৰসমূহত ৰাজকীয় ব্যৱস্থা সোমোৱাৰ লগতে ধন-জন লাভ কৰি অভিজাত শ্ৰেণীত পৰিণত হ'ল। আনবোৰ সত্ৰই আকৌ ৰাজ অনুগ্ৰহৰ পৰা দূৰত থাকি মাথোঁ সত্ৰৰ লগত জড়িত শিষ্যসকলৰ শ্ৰদ্ধা আৰু সমৰ্থনেৰে বৰ্তি থাকিল।

১.০১.০১ সত্ৰৰ বিষয়ববীয়াসকল

প্ৰতিখন সত্ৰ সু-পৰিকল্পিতভাৱে পৰিচালনা কৰিবৰ বাবে কিছুমান বিষয়ববীয়া নিয়োজিত কৰা হয়। সত্ৰৰ প্ৰশাসন নিৰ্ভৰ কৰে বিশেষকৈ ইয়াৰ প্ৰকৃতিৰ ওপৰত। সেই অনুসৰি সত্ৰৰ বিষয়ববীয়া সত্ৰৰ অনুযায়ী তাৰতম্য ঘটে। ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নৰ প্ৰাপ্ত তথ্য অনুসৰি তলত সত্ৰৰ মূল বিষয়ববীয়াসমূহৰ বিষয়ে উল্লেখ কৰা হ'ল —

সত্ৰাধিকাৰ ঃ প্ৰত্যেকখন সত্ৰতে এজন মূল ব্যক্তি বা মুৰব্বী থাকে। তেওঁক সত্ৰখনৰ সত্ৰাধিকাৰ বুলি কোৱা হয়। সত্ৰৰ আন আন বিষয়ববীয়াসকলৰ সহযোগত সত্ৰাধিকাৰজনে নামঘৰ, মণিকূট আৰু সত্ৰৰ বিভিন্ন ধৰ্মীয় অনুষ্ঠান আদি পৰিচালনা কৰে। কিছুমান সত্ৰত আকৌ একো একোজন ডেকা সত্ৰাধিকাৰ থাকে। প্ৰধান সত্ৰাধিকাৰৰ অনুপস্থিতিত এই ডেকা সত্ৰাধিকাৰজনে তেওঁৰ ঠাইত সত্ৰ পৰিচালনা কৰে।

মেধি ঃ শিষ্য সমাজখনৰ সম্পৰ্ক ৰক্ষা কৰা প্ৰধান বিষয়াজনেই হ'ল মেধি। মেধিক পৰ্যায়ক্ৰমে ৰাজমেধি, বৰমেধি, পাখিমেধি আদিত বিভক্ত কৰা হয়। গুৰুকৰ, পঁচা আদি কৰ তোলাৰ দায়িত্ব মেধিৰ। কোনো কোনো সত্ৰত আকৌ অধিকাৰৰ প্ৰতিনিধিৰূপে ৰাজমেধিয়ে শৰণ-ভজনো দিয়ে।

মুক্তিয়াৰ ঃ সত্ৰৰ পঞ্জীয়কজনক মুক্তিয়াৰ বোলা হয়। সত্ৰৰ হিচাপ-পাতি ৰখা, অধ্যাদেশ জাৰি কৰা আদি কামবোৰ মুক্তিয়াৰৰ।

আলধৰা ঃ সত্ৰাধিকাৰ বা বুঢ়াভকতসকলৰ ব্যক্তিগত কাম-কাজৰ সহায়কজনক আলধৰা বোলে। প্ৰত্যেকজন সত্ৰাধিকাৰ আৰু বুঢ়া ভকতৰ এক দুইজন আলধৰা ল'ৰা থাকেই।

পাচনি ঃ সত্ৰৰ ভিতৰে-বাহিৰে শিষ্যসকলৰ খবৰ-পাতি ৰখাজনক পাচনি বোলা হয়। এওঁ কেতিয়াবা অধিকাৰৰ আলধৰা কামো কৰে।

নামঘৰীয়া ঃ সত্ৰৰ নামঘৰ সাৰি-মচি পৰিষ্কাৰ কৰি ৰাখিবৰ বাবে বিশেষকৈ এজন ব্যক্তিক নিয়োগ কৰা হয়। তেওঁকেই নামঘৰীয়া বোলে।

নাম লগোৱা ঃ সত্ৰৰ নাম-প্ৰসংগ কৰা ব্যক্তিজনক নাম লগোৱা বোলে।

খাটনিয়াৰ ঃ সত্ৰ আৰু ৰজাঘৰৰ মাজত বিভিন্ন বিষয়ত সম্পৰ্ক ৰখা ব্যক্তিজনক খাটনিয়াৰ বোলে।

পাঠক ঃ নাম-প্ৰসংগৰ অন্তত ভাগৱত, ৰত্নাৱলী আদি পুথিৰ পদ মুৰা লগাই গোৱা ব্যক্তিজনক পাঠক বোলে।

ভাগৱতী ঃ এওঁ গীতা, ভাগৱত আদি পাঠ ব্যাখ্যা কৰে।

গায়ন-বায়ন ঃ নিত্য-প্ৰসংগ, ভাওনা আদি উৎসৱত খোল-প্ৰসংগ কৰা, গীত-মাত গোৱা ব্যক্তিসকলেই হ'ল গায়ন-বায়ন।

সূত্ৰধাৰ ঃ সত্ৰৰ প্ৰধান সংগীতজ্ঞ আৰু নৃত্যকাৰজনেই হ'ল সূত্ৰধাৰ। এওঁ ভাওনাত সূত্ৰধাৰৰ ভাও দিয়াৰ উপৰিও ভাৱৰীয়া আৰু নটুৱাক ভাও, নাচ আদি শিকাব লাগে।

দেউৰী ঃ মাহ-প্ৰসাদ যোগাৰ আৰু প্ৰসংগৰ অন্তত সমজুৱাৰ মাজত প্ৰসাদ বিতৰণ কৰা লোকজনক দেউৰী বোলা হয়।

ওজাপালি ঃ সংগীতজ্ঞসকলৰ ভিতৰত যিসকল অভিজ্ঞ তেওঁলোকক ওজাপালিৰ বাব দিয়া হয়।

খনিকৰ ঃ ভাওনাৰ ছোঁ-মুখা, সত্ৰৰ আসন, থাপনা, ঠগা, পুথি আদিত চিত্ৰিত কৰিবৰ বাবে ৰখা বিষয়া।

এই পদবোৰৰ উপৰিও সত্ৰত আৰু ভালেমান পদ, বিষয়ববীয়া আছে। সেই সকলোৱে সত্ৰ এখন পৰিচালনাৰ ক্ষেত্ৰত সহায় কৰি আহিছে।

দ্বিতীয় অধ্যায়

দ্বিতীয় অধ্যায়

২.০০ চিপহা সত্ৰৰ ঐতিহাসিক পটভূমি

একশৰণ হৰি নাম ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ উদ্দেশ্যেৰে অসমত সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা হৈছিল। যদিও শংকৰদেৱে পোনপটীয়াকৈ সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ কথা ক'তো উল্লেখ নাই তথাপি সত্ৰৰ সৈতে শংকৰদেৱৰ নাম সাঙোৰ খাই থাকে। শংকৰদেৱৰ মৃত্যুৰ পিছত একশৰণ হৰি নাম ধৰ্ম চাৰিভাগত বিভক্ত হয়। ইয়াৰে একোটাক সংহতি আখ্যা দিয়া হয়। সেইদৰে চাৰিটা সংহতি হ'ল —

১। ব্ৰহ্ম সংহতি

২। কাল সংহতি

৩। পুৰুষ সংহতি

৪। নিকা সংহতি

প্ৰথম মূল সুঁতিৰ পৰা আঁতৰি গৈ দামোদৰদেৱে ব্ৰহ্ম সংহতি প্ৰতিষ্ঠা কৰে। এইজন দামোদৰদেৱেই আছিল সত্ৰৰো প্ৰতিষ্ঠাপক। বামুণীয়া বা ব্ৰাহ্মণ্যবাদৰ কাৰ্যকলাপেৰে মিশ্ৰিত ধ্যান-ধাৰণাক কেন্দ্ৰ কৰিয়েই ব্ৰহ্ম সংহতি প্ৰতিষ্ঠিত। সেয়ে ব্ৰহ্ম সংহতি বামুণীয়া সম্প্ৰদায় বুলিও কয়। আনহাতে কাল, পুৰুষ আৰু নিকা এই তিনিও সংহতি একেলগে মহাপুৰুষীয়া বুলি কয় কিয়নো বামুণীয়া সম্প্ৰদায়ত গুৰুৰ স্থান দামোদৰদেৱে দখল কৰাৰ বিপৰীতে বাকী তিনিটা সংহতিত গুৰু হ'ল মহাপুৰুষ শংকৰদেৱ। শংকৰদেৱৰ কীৰ্তিত্বৰ বাবে মহাপুৰুষ অভিধা প্ৰদানৰ ভিত্তিতেই মহাপুৰুষীয়া বোলাৰ বোধ জন্মে। সি যি কি নহওক মূলতঃ এই সমগ্ৰ ধৰ্ম ব্যৱস্থাটো বৈষ্ণৱ ভক্তিবাদৰ ওপৰতেই প্ৰতিষ্ঠিত।

শংকৰ-মাধৱৰ পৰৱৰ্তী ধৰ্মাচাৰ্যসকলৰ তত্ত্বাৱধানত অসমৰ বিভিন্ন ঠাইত ধৰ্মানুষ্ঠান গঢ়ি উঠিছিল। চাৰিওটা সংহতিৰে একেই ধ্যান-ধাৰণা, দৰ্শনক কেন্দ্ৰ কৰি এই ধৰ্মানুষ্ঠানসমূহক সত্ৰ আখ্যা দিলে। আৰু এনেদৰেই সত্ৰৰ জন্ম হৈ ব্ৰতী হ'ল।

শংকৰদেৱৰ নাতি আছিল পুৰুযোত্তম ঠাকুৰ। তেখেতে নিজৰ জীৱন কালত বাৰ জন (১২) লোকক ধৰ্মাচাৰ্য বা মহন্ত পাতি ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ দায়িত্ব দিয়ে। তাৰে ছজন ব্ৰাহ্মণ আৰু ছজন আছিল কায়স্থ। শংকৰদেৱৰ দুজনৰ নাতিৰ পুৰুযোত্তম ঠাকুৰ ডাঙৰ আৰু চতুৰ্ভুজ ঠাকুৰ সৰু হোৱা বাবে পুৰুযোত্তম ঠাকুৰে পতা বাৰজন ধৰ্মাচাৰ্যক 'বৰ বাৰজনীয়া' বুলি কোৱা হয়। আনহাতে চতুৰ্ভুজ ঠাকুৰ সৰু হোৱা বাবে একেই আদৰ্শেৰে তেওঁ পতা বাৰজন ধৰ্মাচাৰ্যক 'সৰু বাৰজনীয়া' বুলি কয়। পুৰুযোত্তম ঠাকুৰৰ বৰ বাৰজনীয়াৰ অন্যতম আচাৰ্য আছিল কৃষ্ণচৰণদেৱ। সম্পৰ্কত তেওঁ আছিল শংকৰদেৱৰ পেহাক। বুঢ়া খাঁৰ নাতি। কৃষ্ণচৰণদেৱেই শ্ৰীশ্ৰীশিপহা সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰে। বৰ্তমান উজনি আৰু মধ্য অসমৰ বিভিন্ন স্থানত থকা শিপহা সত্ৰ, চিপহা সত্ৰ বা কোনো কোনো স্থানত থকা চুপহা সত্ৰ নামেৰে থকা সত্ৰসমূহ এইজন সন্ত কৃষ্ণচৰণদেৱৰ নাতিৰ পৰা বিস্তাৰিত হোৱা সত্ৰ।

পুৰুযোত্তম ঠাকুৰদেৱৰ আজ্ঞা পাই কৃষ্ণচৰণদেৱে প্ৰথমে ককাকৰ পুৰণা ভেটি গাংমৌত প্ৰথম সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল। প্ৰথম গাংমৌত প্ৰতিষ্ঠা কৰা সত্ৰখনক চিপহা সত্ৰ বুলি কয়। আগৰ লোকসকলৰ পৰা শুনা যায় সেই গাংমৌ থানখনলৈ যাবলৈ এটা জান পাৰ হ'ব লাগিছিল। সেই জানটো এডাল আঁহত গছৰ শিপাৰ ওপৰেদি ইপাৰ-সিপাৰ হ'ব লাগিছিল। এই শিপাৰে অহা শব্দটোৰ পৰা ক্ৰমে 'শিপহা' বা পৰৱৰ্তী সময়ত 'চিপহা' হয় বুলি অনুমান কৰিব পাৰি।

> *কৃষ্ণচৰণৰ চাৰিজন পুত্ৰ ক্ৰমে বলোৰাম, ৰামধন, মুকুন্দ, কমলাকান্ত। ৰামধনৰ পুত্ৰ ৰামকানাই, তেওঁৰ পুত্ৰ নিৰঞ্জনদেৱ, তেওঁৰ পুত্ৰ লক্ষ্মীনাৰায়ণ, তেওঁৰ পুত্ৰ ভৱদেৱ, তেওঁৰ পুত্ৰ ৰঘুদেৱ। এই ৰঘুদেৱৰ তিনিজন পুত্ৰ ক্ৰমে শম্ভুদেৱ, ভৱদেৱ, মনুদেৱ আৰু ৰুক্মিণী নামে এটি কন্যা সন্তান আছিল। শম্ভুদেৱে নগাঁৱৰ সুতাগুৰি অঞ্চলত সত্ৰ পাতি বসতি কৰে। এসময়ত নগাঁও অঞ্চলত কলেৰা মহামাৰীয়ে ভয়াবহ ৰূপ ধাৰণ কৰাত শংকৰদেৱৰ জন্মস্থান বৰদোৱাত আহি থাকিবলৈ লয়। তাতেই ৰমাকান্ত আতাক লগ পাই ধৰ্ম জ্ঞান লাভ কৰি ধৰ্ম চৰ্চা কৰিবলৈ লয়।*[১]

---

১. চন্দ্ৰকান্ত আতা, *চিপহা সত্ৰৰ বুৰঞ্জী* (হাতেলিখা)

২.০১ মাজুলী শালমৰাত শম্ভুদেৰৰ দ্বাৰা চিপহা সত্ৰ স্থাপন

মাজুলীৰ শালমৰা এখন বৃহৎ অঞ্চল। এই অঞ্চলৰ লোকসকল শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৰৰ প্ৰচাৰিত বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ দ্বাৰা বিধৌত, হৰি ভক্তিৰ সোঁতেৰে সিক্ত। এবাৰ শালমৰা অঞ্চলৰ কেইজনমান ভক্তই বৰদোৱা দৰ্শন কৰিবলৈ গৈ লগ পাইছিল এজন বৈষ্ণৱ সন্তক। সেইজনেই আছিল পুৰুযোত্তম ঠাকুৰদেৱৰ আজ্ঞাপৰ অন্যতম ধৰ্মাচাৰ্য চিপহা সত্ৰৰ প্ৰতিষ্ঠাতা কৃষ্ণচৰণদেৱৰ বংশোদ্ভৱ শম্ভুদেৱ। ভকতকেইজনে শম্ভুদেৱক মাজুলীৰ শালমৰাত সত্ৰ পাতিবৰ বাবে খাটনি ধৰে। সম্ভৱ ১৬০০ শকত মাজুলীৰ শালমৰা গাঁৱৰ চাৰিদৰীয়া আতৈ, মাথৌ ভকত, বুদুৰাম হাজৰিকা আদি কেইজনমান ভক্তৰ আহ্বানত শালমৰালৈ আহি তাত ধৰ্ম প্ৰচাৰৰ পাতনি মেলে আৰু বৰদোৱা থানৰ আৰ্হিত সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰে। শম্ভুদেৱৰ লগত আহিছিল কাতিৰাম ভকত, ৰামগতি আলধৰা আৰু দিগম্বৰ ভকত।[১]

শম্ভুদেৱ এজন সিদ্ধ পুৰুষ হিচাপে জনাজাত আছিল। সেই সময়ত মাজুলীত বৰদোৱাৰ পৰা এজন বাকসিদ্ধ পুৰুষ আহিছে বুলি তেখেতৰ ওচৰত জনসমাগম হৈছিল আৰু তেখেতৰ ওচৰত ভক্তি উপদেশ গ্ৰহণ কৰিবলৈ সকলো স্থানৰ পৰা লোক তেখেতৰ ওচৰলৈ আহিছিল। দক্ষিণপাট সত্ৰৰ বনমালীদেৱে পৰমাৰ্থ তত্ত্ব, ভক্তি শিক্ষাৰ আলোচনাৰ বাবে স-সন্মানে 'খাটোলা' পঠাই নিমন্ত্ৰণ কৰি নিছিল। এবাৰ বনমালীদেৱে তেখেতৰ সাধুত্ব গুণত মুগ্ধ হৈ শম্ভুদেৱৰ ওচৰত আহি সাক্ষাৎ কৰি কি খায় ভাল পায় বুলি সুধিলত গাখীৰ প্ৰিয় বুলি কোৱাত এজনী খিৰতী গাই দিব বিচাৰিলে। উদাসীন শম্ভুদেৱে তেতিয়া নিগনিৰ উপদ্ৰৱত ঈশ্বৰ চিন্তা কৰিব নোৱৰা ঋষিজনৰ দৰে ঈশ্বৰ চিন্তাত ব্যাঘাত হ'ব বুলি ল'বলৈ অমান্তি হ'ল যদিও দানৰ বস্তু ওভোটাই ল'ব নাপায় বুলি ভাবি গাইজনী ভকতৰ হাতত দি শম্ভুদেৱৰ ওচৰলৈ পঠাই দিয়ে। ভকতসকলৰ মুখত শুনা এযাৰি কথা মতে শম্ভুদেৱে চিপহা সত্ৰ স্থাপন কৰি তেখেতৰ প্ৰিয় ভকত আলধৰাক কৈছিল —

"আলধৰা, এই শলাবন্তি জ্বলাবলৈ যদি ভৱিষ্যতে কোনো নাথাকে তেনেহ'লে আঁহত গছৰ পুলি এটা ৰুই তাৰ তলতে ইকৰাৰ জোৰ এডাল জ্বলাই থ'বা। এই সত্ৰৰ নাম জিলিকি থাকিব।"[২]

---

১. চন্দ্ৰকান্ত আতা, *চিপহা সত্ৰৰ বুৰঞ্জী* (হাতেলিখা)

২. উল্লিখিত গ্ৰন্থ

প্ৰয়াত শম্ভুদেৱৰ এগৰাকী ভগ্নী শিৱসাগৰ খাটপাৰ সত্ৰৰ হৰিচন্দ্ৰদেৱৰ পুত্ৰ নৰদেৱলৈ বিয়া দিয়ে। তেখেতৰ দুই পুত্ৰ — ৰামপদ আৰু কৃষ্ণপদ। এখেতসকল লখিমপুৰৰ চুটিয়াকাৰী অঞ্চলৰ কোনো ঠাইত থকাৰ কথা শুনা যায়। সেয়ে লখিমপুৰ জিলাৰ চুটিয়াকাৰী অঞ্চলত কোনো স্থান এতিয়াও গোসাঁইবাৰী নামেৰে জনাজাত। উদাসীন শম্ভুদেৱে ভনীয়েকৰ (ভাগিন) সন্তান কৃষ্ণপদদেৱক সত্ৰলৈ আনি পোষ্য পুত্ৰ হিচাপে ভক্তি শিক্ষা দি এই সত্ৰৰ উত্তৰাধিকাৰী পাতি বৈকুণ্ঠগামী হয়। কৃষ্ণপদদেৱৰ সময়ৰ বিষয়ে বৰ বিশেষ জনা নাযায়। তেখেতৰো পুত্ৰ সন্তান নথকাত ভায়েক ৰামপদৰ সন্তান চন্দ্ৰকান্তদেৱক সত্ৰলৈ আনি সত্ৰৰ সকলো দায়িত্ব দি পৰলোকলৈ গমন কৰিলে। চন্দ্ৰকান্তদেৱ এজন সুদক্ষ শিল্পী আছিল। মাজুলী শালমৰাত থকা সত্ৰৰ কীৰ্তন ঘৰৰ বেৰত শ্ৰীকৃষ্ণৰ লীলাসমূহ তেখেতে অংকন কৰিছিল। দুখৰ বিষয় ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ গৰাখহনীয়াই সকলো নিশ্চিহ্ন কৰিলে। সাঁচিপাতৰ পুথি ৰাখিবৰ বাবে ব্যৱহাৰ হোৱা বাকচসমূহত অংকিত হেঙুল-হাইতালৰ চিত্ৰসমূহ আজিও সত্ৰত সংৰক্ষিত হৈ আছে।

চন্দ্ৰকান্তদেৱ এজন গৃহস্থী লোক আছিল। তেখেতে বিয়া কৰাইছিল মাজুলী কাকৰিকটা বৰ এলেঙি সত্ৰৰ কৃষ্ণকান্তদেৱৰ দুহিতা লীলাৱতী আইক। তেখেতৰ তিনিটি ল'ৰা আৰু পাঁচজনী ছোৱালী। তিনিজন ল'ৰাৰ দুজন অকালতে মহামাৰী বসন্ত ৰোগত মৃত্যু হয়। যথাসময়ত ৫ গৰাকী ছোৱালীক পাঁচঘৰলৈ বিয়া দিয়ে। বৰপুত্ৰ ধৰ্মকান্তদেৱলৈ বৰদোৱাৰ নৰোৱা সত্ৰৰ ৰমাকান্ত আতাৰ বংশধৰ জয়দেৱ আতাৰ জীয়ৰী চন্দ্ৰপ্ৰভা আইক বিয়া কৰাই আনে। জয়দেৱ আতাৰ দুজন পুত্ৰ বিশ্বকান্ত আৰু ঘনকান্ত, জীয়েক চন্দ্ৰপ্ৰভা। বহুদিনৰ আগতে বৰদোৱা এৰি আহি আমগুৰি পেঙেৰাই গাঁৱত থাকিবলৈ লয়। আমগুৰিৰ পৰাই চন্দ্ৰপ্ৰভা আইক চিপহা সত্ৰলৈ বিয়া কৰাই আনে। ইতিমধ্যে চন্দ্ৰকান্তদেৱৰ পত্নী লীলাৱতী আইৰ পৰলোক হয়। সেই সময়ত সত্ৰৰ ভকতসকল আৰু আইসকলৰ মৰম-স্নেহ তদুপৰি সত্ৰ অনুষ্ঠানটো গৰিমামণ্ডিত কৰি তোলাত তেখেতসকলৰ অৱদান মনত ৰাখিব লগা।

২.০২ সত্ৰাধিকাৰ ঁগহন চন্দ্ৰগোস্বামী আতা আৰু মেলেং গ্ৰাণ্টলৈ চিপহা সত্ৰৰ স্থানান্তৰ

চিপহা সত্ৰৰ দশমজন সত্ৰাধিকাৰ চন্দ্ৰকান্ত আতাৰ বৰপুত্ৰ ধৰ্মকান্ত গোস্বামীৰ দুটি কন্যা সন্তান জন্ম হোৱাৰ পিছত ধৰ্মকান্তৰ পুত্ৰ গহন চন্দ্ৰ আতাৰ জন্ম হয়।

সেই সময়ছোৱা সত্ৰখনৰ বাবে সংকটপূৰ্ণ সময়। এফালে চন্দ্ৰকান্তদেৱৰ বাৰ্ধক্য অৱস্থা আনফালে তেখেতৰ পুত্ৰ ধৰ্মকান্তও সম্পূৰ্ণ অসুস্থ। তেখেতৰ পুত্ৰ গহন চন্দ্ৰ আতাৰ ৯ বছৰ বয়সতে মাতৃ চন্দ্ৰপ্ৰভা

আইৰ মৃত্যু হয়। এনে অৱস্থাত সত্ৰখনৰ গুৰু পৰিয়ালৰ সদস্য হিচাপে ৮০ বছৰীয়া বৃদ্ধ চন্দ্ৰকান্ত আতা আৰু তেখেতৰ একমাত্ৰ ৯ বছৰীয়া নাতি গহন চন্দ্ৰ। বিশেষভাৱে মন কৰিবলগীয়া এয়ে যে কোনো কাৰণতে সত্ৰখনৰ দৈনন্দিন নাম-প্ৰসংগ অনিয়মীয়া নহয়। ভকতসকলে পাল পাতি প্ৰসংগসমূহ নিয়মীয়াকৈ চলাই গৈছিল। সেইদৰে আইসকলে পুৱাবেলা আৰু আবেলি নাম-প্ৰসংগ চলাইছিল।

চন্দ্ৰকান্ত আতাই ৯ বছৰীয়া নাতিয়েক গহন চন্দ্ৰক বুকুত লৈ শুই থাকোঁতেই গীত-মাত, ধৰ্মমূলক কাহিনী আদি সকলোৰে শিক্ষা দি গৈছিল লগতে শিক্ষা দিছিল সত্ৰীয়া শিল্পকলাৰ। গহন চন্দ্ৰ আতাই ১৬/১৭ বয়সত মাজুলীৰ চামগুৰি সত্ৰৰ আই দুৰ্গাদেৱীক বিয়া কৰায়। চন্দ্ৰকান্তদেৱে ২১ বছৰীয়া নাতি গহন চন্দ্ৰ আতাক নাম-ধৰ্ম সম্পৰ্কীয় সকলো শিক্ষা দি সত্ৰ অনুষ্ঠানটো পৰিচালনাৰ দায়িত্ব অৰ্পণ কৰিলে। চন্দ্ৰকান্ত আতাৰ মৃত্যুৰ পাছত ২১ বছৰীয়া এজন যুৱকৰ ওপৰত সত্ৰখনৰ গুৰুদায়িত্ব পৰিল। সেই সময়ত তেখেতৰ একাংশ সংগী ভকত তথা বিষয়-ববীয়া ক্ৰমে — হাজৰিকা বংশৰ ঁলোকনাথ হাজৰিকা, তেখেতৰ জ্যেষ্ঠ ভাতৃ ঁগুঞ্জ হাজৰিকা, ঁভোলানাথ হাজৰিকা, ঁখালুৰাম হাজৰিকা, ঁসৰুৰাম হাজৰিকা, ঁবাপুৰাম হাজৰিকা, ঁবন্ধুৰাম হাজৰিকা, ঁক'লা হাজৰিকা, ঁজুৰাম হাজৰিকা। ভূএল বংশৰ ঁহিতৰাম ভূএল, ঁমানিক ভূএল, ঁহৰিচৰণ ভূএল, ঁভোগৰাম ভূএল, ঁসোনাই বায়ন, ঁবাপুৰাম ভূএল, ঁভৰত ভূএল, ঁৰতিৰাম হাজৰিকা, ঁতুলাৰাম হাজৰিকা, ঁযুগল হাজৰিকা, ঁযাদৱ হাজৰিকা, ঁজয় কলিতা আদি বহুকেইজনৰ সেৱা স্মৰণীয়। কেৱল এইসকলৰ নাম ল'লেই যথেষ্ট নহয় — আৰু বহুজনে দেহে-কেহে এই সত্ৰ অনুষ্ঠানৰ প্ৰতি সেৱা আগবঢ়াইছিল বুলি জনা যায়।

ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ কাষতে থকা বাবে সত্ৰখন বাৰিষাৰ তিনি মাহ প্ৰায়ে পানীত তল গৈ থাকে যদিও সত্ৰখনৰ দৈনন্দিন পাঠ-প্ৰসংগ কোনো কাৰণতে বন্ধ নহৈছিল। ভকতসকলে নাও প্ৰস্তুত কৰিবৰ বাবে মজুত ৰখা বহল তক্তা নামঘৰৰ ভিতৰত সুমুৱাই তাৰ ওপৰতে বাৰিষা পানীত নাম-প্ৰসংগ চলাইছিল। সত্ৰখনৰ পৰা প্ৰায় তিনি মাইল দূৰত থকা কাণ্ডু মেধিয়ে পুৰা আহি প্ৰসংগ কৰিছিল। সত্ৰৰ এজন দূৰদৰ্শী ভকত ঁগিৰীধৰ আলধৰাই কিন্তু প্ৰায়ে সত্ৰাধিকাৰ গহন চন্দ্ৰ গোস্বামী আতাক এখন স্থায়ী ঠাইত সত্ৰখন প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ কথা সোঁৱৰাই আহিছিল।

১৯৫২ চনৰ কথা। তেতিয়াৰ অসমৰ মুখ্যমন্ত্ৰী বিষ্ণুৰাম মেধি মাজুলী ভ্ৰমণত গৈ শালমৰাস্থিত চিপহা সত্ৰত পদাৰ্পণ কৰিলে। সত্ৰৰ নাটঘৰত হোৱা জনাকীৰ্ণ সভাত গৰাখহনীয়াত বিধ্বস্ত সত্ৰসমূহক নতুন ঠাইত সংস্থাপনৰ বাবে ভূমিৰ আৱণ্টন দিয়াৰ কথা ঘোষণা কৰিলে। আৰু চিপহা সত্ৰখনৰ বাবে

এশ (১০০) বিঘা মাটি আৱণ্টন দিয়াৰ কথা ঘোষণা কৰিলে। ইয়াৰ পিছতে ভূমিৰ সন্ধানত আহি তেতিয়াৰ ৰাইজৰ মুখত 'মহাৰাণী ৰিজাপ' নামে খ্যাত বৰ্তমান হোলোঙাপাৰ তথা গিবন অভয়াৰণ্যৰ কাষত মেলেং চাহ বাগিচাৰ পৰা অধিগ্ৰহণ কৰা ১৫০০ বিঘা মাটি অৰ্থাৎ মেলেং গ্ৰাণ্টত কেইজনমান ভকতৰ সৈতে থাকি সত্ৰাধিকাৰ গহন চন্দ্ৰ গোস্বামী আতাই সত্ৰাধিকাৰৰ কাৰণে আৱণ্টন দিয়া ৫০ বিঘা আৰু ভকত পাঁচজনৰ কাৰণে দিয়া ৫০ বিঘা মাটি মুঠ ১০০ (এশ) বিঘা মাটি চমজি ল'লে। সেয়া আছিল ১৯৫৩/৫৪ চনৰ কথা। লগে লগে অটব্য জংঘলত কেইবিঘামান মাটি মোকলাই অস্থায়ীভাৱে নামঘৰৰ মণিকূট সাজি থকা ঘৰ হিচাপে এটা চাংঘৰ সাজি নতুন ঠাইত ভাগৱত স্থাপন কৰি নাম-কীৰ্তনেৰে সত্ৰ স্থাপনৰ যাত্ৰা আৰম্ভ কৰা হ'ল। ঘন জংঘলেৰে আগুৰি থকা এই ঠাইলৈ মাজুলীৰ কোনো মানুহ নহাত কেইবছৰমানৰ পিছত যোৰহাট জিলাৰ বিভিন্ন অঞ্চলৰ ভূমিহীন মানুহ এই ঠাইলৈ আহে। কালক্ৰমত এই ঠাই জনবসতিপূৰ্ণ অঞ্চললৈ পৰিণত হয় আৰু ভগৱান শ্ৰীকৃষ্ণৰ লীলা ক্ষেত্ৰৰ নামৰ লগত সংগতি থকা 'মধুপুৰ' নামেৰে এই ঠাইৰ নামকৰণ কৰা হয়। মধুপুৰ ঠাইখন চাৰিওফালে চাহ বাগিচাৰে আবৃত। কোনো প্ৰধান পথৰ লগত সংযুক্ত পকী পথ নাই। নতুনকৈ অহা বাসিন্দাসকলে নিজকে থিতাপি লগাব পৰা নাই। ল'ৰা-ছোৱালীবিলাকে শিক্ষা গ্ৰহণ কৰিবলৈ ওচৰত কোনো বিদ্যালয় নাই। এনে অৱস্থাত সত্ৰখন মাজুলীৰ পৰা স্থানান্তৰ কৰাটো সম্ভৱ নোহোৱাত কেৱল অহা-যোৱা কৰি নতুন ঠাইখনত খেতি-পথাৰ কৰি উপযুক্ত সময়ৰ বাবে অপেক্ষা কৰা হ'ল। ইতিমধ্যে মাজুলীত ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ গৰাখহনীয়াত সত্ৰৰ ভেটি মাটি নদীয়ে গ্ৰাস কৰাত ১৯৬৯ চনৰ নৱেম্বৰ মাহত মাজুলীৰ পৰা বিদায় মাগি মেলেংগ্ৰাণ্টৰ মধুপুৰলৈ সত্ৰখন তুলি অনা হ'ল।

২.০৩ মেলেংগ্ৰাণ্ট, মধুপুৰত চিপহা সত্ৰ স্থাপন

প্ৰয়াত সত্ৰাধিকাৰ গহন চন্দ্ৰ গোস্বামী আতাই প্ৰতিকুল পৰিবেশ, বিপদসংকুল যাত্ৰা অথচ তেনে সময়তো কোনো বিপদৰ সন্মুখীন নোহোৱাকৈ মাজুলীৰ শালমৰাৰ পৰা মেলেংগ্ৰাণ্টৰ ঘন জংঘলৰ মাজত সত্ৰ অনুষ্ঠানটো থিতাপি লগালে। মেলেংগ্ৰাণ্টলৈ চিপহা সত্ৰখন স্থানান্তৰ কৰিয়েই স্থানীয় নতুনকৈ সংস্থাপিত লোকসকলৰ সহযোগত শ্ৰীশ্ৰীকৃষ্ণৰ ৰাসলীলা আয়োজন কৰে। ইয়াৰ ফলত নতুন ঠাইখনত বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি চৰ্চাৰ এটি পৰিবেশ গঢ় লৈ উঠিবলৈ ধৰে। ক্ৰমাগতভাৱে নাম-কীৰ্তন, অংকীয়া নাট, বৰগীত আদিসমূহৰ চৰ্চাই স্থানীয় ৰাইজৰ মাজত সত্ৰখনে বিশেষ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰি আহিছে।

২.০৪ চিপহা সত্ৰৰ গুৰু বংশৰ বংশলতা

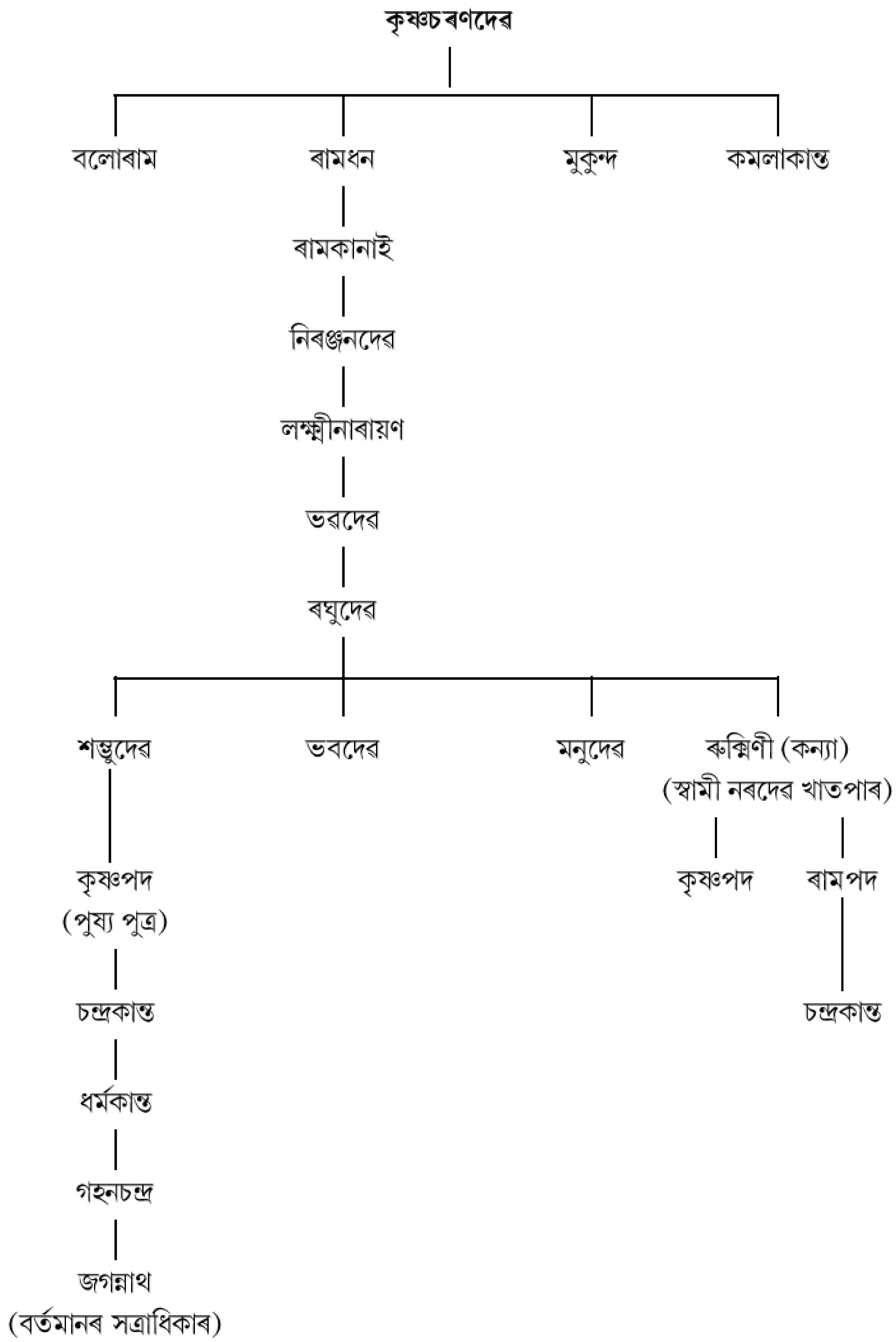

তৃতীয় অধ্যায়

তৃতীয় অধ্যায়

৩.০০ চিপহা সত্ৰ আৰু ইয়াৰ পালনীয় উৎসৱ

অসমৰ সত্ৰ ব্যৱস্থাত দিনটোৰ পুৱাৰ পৰা ৰাতিলৈকে অনবৰত হৰিনাম গুণানুকীৰ্তন চলি থকাৰ দৰে চিপহা সত্ৰয়ো অব্যতিক্ৰমী ৰূপত এই ক্ষেত্ৰত নিজ পৰম্পৰা অনুসৰি কাৰ্য সম্পাদন কৰি আহিছে। ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নৰ প্ৰাপ্ত তথ্য অনুসৰি চিপহা সত্ৰৰ উৎসৱসমূহ দুইধৰণে দৃষ্টি নিক্ষেপ কৰিব পৰা যায় —

১। নিত্য

২। নৈমিত্তিক

প্ৰত্যেকদিনাৰ সাধাৰণ কৰণীয় আচৰণসমূহ নিত্য উৎসৱৰ অন্তৰ্গত। প্ৰতিদিনৰ চৈধ্য প্ৰসংগ নিত্য উৎসৱৰ ভিতৰত ধৰিব পৰা যায় আনহাতে ভাদ মাহৰ গুৰু কীৰ্তন, জন্মাষ্টমী, নাম লোৱা আৰু নাম সামৰণি তদুপৰি অন্যান্য দিনৰ বিশেষ তিথি-পাৰ্বণ আদিক নৈমিত্তিক অনুষ্ঠান হিচাপে গণ্য কৰা হয়। নিত্য বা নৈমিত্তিক দুয়োটা অনুষ্ঠানতে চৈধ্য প্ৰসংগ অপৰিহাৰ্য। নৈমিত্তিক অনুষ্ঠানসমূহত ভাওনা আদিৰ জৰিয়তে বিশেষত্ব প্ৰদান কৰা হয়।

৩.০১ চিপহা সত্ৰৰ নৈমিত্তিক উৎসৱসমূহ

অসমীয়া নতুন বছৰ চ'ত মাহৰ সংক্ৰান্তিৰ দিনা গৰু বিহু, তাৰ পিছদিনা মানুহৰ বিহু, পিছদিনা গোসাঁই বিহু হিচাপে পালন কৰা হয়। এই তিনিও দিনতে নামঘৰত ৰাজহুৱাভাৱে নাম-কীৰ্তন কৰা হয়। ভাগৱত মূৰ্তিত নতুন বস্ত্ৰ পৰিধান কৰোৱা হয়। গোসাঁই বিহুৰ দিনা দিনৰ ভাগত নিয়মীয়া প্ৰসংগসমূহ

পালনৰ উপৰি গধূলি প্ৰসংগৰ পিছত শংখধ্বনি, দবা-কাঁহৰ ধ্বনিৰ মাজত বাসুদেৱ মূৰ্তিত বিচনীৰে বা দিয়া নিয়ম চলি আহিছে। তদুপৰি ব'হাগ মাহত শুক্লা দ্বাদশী তিথি চিপহা সত্ৰৰ প্ৰতিষ্ঠাতা কৃষ্ণচৰণদেৱৰ তিৰোভাৱ তিথি পালন কৰা হয়।

জেঠ মাহৰ কৃষ্ণা দ্বিতীয়া তিথিত সত্ৰাধিকাৰ গহন চন্দ্ৰ গোস্বামী আতাৰ তিথি।

শাওণ মাহৰ শুক্লা তৃতীয়া তিথিত চন্দ্ৰপ্ৰভা আইৰ তিথিলৈ অবিৰতভাৱে াম জপ, নাম-প্ৰসংগ, গায়ন-বায়নৰ চৰ্চা, অংকীয়া নাটসমূহৰ চৰ্চা কৰাৰ লগতে কৃষ্ণপক্ষৰ অষ্টমী তিথিত ভগৱান শ্ৰীকৃষ্ণৰ জন্মাষ্টমী পালন কৰা হয়। শুক্লা দ্বিতীয়া তিথিত শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ তিথি পালন কৰা হয়। কৃষ্ণা পঞ্চমী তিথিত মাধৱদেৱৰ তিথি পালন কৰা হয়।

আহিন মাহৰ শুক্লা দশমী তিথিত শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ জন্ম তিথি পালন কৰা হয়। কৃষ্ণা সপ্তমী তিথিত মাজুলীৰ শালমৰাত চিপহা সত্ৰৰ প্ৰতিষ্ঠাপক শম্ভুদেৱৰ তিথি পালন কৰা হয়। পূৰ্ণিমা ভিত্তিত শ্ৰীশ্ৰীকৃষ্ণৰ ৰাসলীলা উদ্‌যাপন কৰা হয়।

কাতি মাহৰ শুক্লা চতুৰ্থী তিথিত চন্দ্ৰকান্ত আতাৰ তিথি।

পুহ মাহৰ কৃষ্ণা চতুৰ্দশী তিথিত পুৰুযোত্তম ঠাকুৰদেৱৰ তিথি পালন কৰা হয়।

ফাগুন মাহৰ শুক্লা পঞ্চমী তিথিত ধৰ্মকান্ত আতাৰ তিথি। পূৰ্ণিমা তিথিত শ্ৰীশ্ৰীকৃষ্ণৰ দৌলযাত্ৰা। চ'ত মাহৰ শুক্লা অষ্টমী তিথিত আই দুৰ্গাদেৱীৰ তিথি পালন কৰা হয়।

৩.০২ উৎসৱ পালনৰ শৈলী

চিপহা সত্ৰৰ বিভিন্ন উৎসৱ অনুষ্ঠান পালনৰ নিজস্ব শৈলী আছে। ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নৰ প্ৰাপ্ত তথ্য অনুসৰি সেইসমূহ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল —

(ক) গুৰু কীৰ্তন পালনৰ শৈলী ঃ পুৱা প্ৰসংগত তাল কোবোৱা বা জাগৰণ প্ৰসংগ, মঞ্জিৰা নাম, আইসকলৰ নাম, দুপৰীয়া প্ৰসংগত ভকতৰ নাম-কীৰ্তন, পাঠ, শূন্য পাঠ (শূইন পাঠ), বিয়লি ভকতৰ নাম, পাঠ, আইসকলৰ নাম আনহাতে সন্ধিয়া প্ৰসংগত তাল কোবোৱা, গুণমালা পাঠ, খোল প্ৰসংগ, সন্ধিয়াৰ ভকতৰ নাম, পাঠৰ অন্তত শংকৰদেৱৰ বিৰচিত এখন অংকীয়া নাট প্ৰদৰ্শন কৰা হয়।

(খ) মাধৱদেৱৰ কীৰ্তন বা মাধৱদেৱৰ তিথি পালনৰ শৈলী ঃ পুৱা প্ৰসংগত তাল কোবোৱা বা জাগৰণ প্ৰসংগ, মঞ্জিৰা নাম, আইসকলৰ নাম, দুপৰীয়া প্ৰসংগত ভকতৰ নাম-কীৰ্তন, পাঠ, শূন্য পাঠ,

বিয়লি ভকতৰ নাম, পাঠ, আইসকলৰ নাম আনহাতে সন্ধিয়া প্ৰসংগত তাল কোবোৱা, গুণমালা পাঠ, খোল প্ৰসংগ, সন্ধিয়াৰ ভকতৰ নাম, পাঠৰ অন্তত মাধৱদেৱৰ বিৰচিত এখন ঝুমুৰা প্ৰদৰ্শন কৰা হয়।

(গ) শ্ৰীকৃষ্ণৰ জন্মাষ্টমী পালনৰ শৈলী ঃ জন্মাষ্টমী দুদিনীয়াকৈ পালন কৰা হয়। অষ্টমী তিথিৰ দিনা পুৱা প্ৰসংগত তাল কোবোৱা বা জাগৰণ প্ৰসংগ, মঞ্জিৰা নাম, আইসকলৰ নাম, দুপৰীয়া প্ৰসংগত ভকতৰ নাম-কীৰ্তন, পাঠ, শূন্য পাঠ, বিয়লি ভকতৰ নাম, পাঠ, আইসকলৰ নাম আনহাতে সন্ধিয়া প্ৰসংগত তাল কোবোৱা, গুণমালা পাঠ, খোল প্ৰসংগ, সন্ধিয়াৰ ভকতৰ নাম, পাঠৰ অন্তত গোপাল আতাৰ জন্মযাত্ৰা নাটৰ ভাওনা প্ৰদৰ্শন কৰা হয়। পাছৰ দিনা নন্দোৎসৱ বা পাচতি পালন কৰা হয়। সেইদিনাও ৰাতিলৈ জন্মযাত্ৰা নাটৰ শেষৰ অংশ আয়োজন কৰি দুদিনীয়াকৈ নাটখনৰ সামৰণি ঘটোৱা হয়। নন্দোৎসৱৰ দিনা বিয়লি আইসকলৰ দ্বাৰা আনন্দ-উল্লাসৰ মাজেৰে পাচতি উৎসৱ পালন কৰা হয়।

(ঘ) ফাকুৱা উৎসৱ বা দৌলযাত্ৰা ঃ ফাকুৱা বা দৌলযাত্ৰা তিনিদিনীয়াকৈ সত্ৰত পালন কৰা হয়। প্ৰথম দিনা গন্ধ উৎসৱ। গন্ধৰ দিনা চৈধ্য প্ৰসংগ বাহাল থাকে। দিনটোৰ শুভ ক্ষণত উপাস্য বিগ্ৰহ স্নান কৰাই বিশেষ গন্ধ তেল নামৰ তেল এবিধেৰে উপাস্য বিগ্ৰহক নোওৱা হয়। দ্বিতীয় দিনা দৌল পূৰ্ণিমান। সেইদিনা চৈধ্য প্ৰসংগৰ লগতে গায়ন-বায়ন সমন্বিতে গোসাঁইৰ মূৰত ফাকু দিয়ে। তৃতীয় দিনা গোসাঁইক দৌললৈ নিয়া হয় আৰু তাৰ পৰা ওচৰ-পাজৰ অঞ্চললৈ নি গোসাঁই ফুৰোৱা হয়।

(ঙ) অন্যান্য তিথি মহোৎসৱ ঃ সত্ৰৰ প্ৰয়াত সত্ৰাধিকাৰসকলৰ তিথি, ৰাস পূৰ্ণিমা, পালনাম আদিতো একেদৰেই চৈধ্য প্ৰসংগৰ আৰ্হিৰে উৎসৱসমূহ পালন কৰা হয়।

৩.০৩ প্ৰসংগ ব্যৱস্থা

সত্ৰ এখনত সমগ্ৰ দিনটোৰ চৈধ্যটা প্ৰসংগক চাৰিটা সাধাৰণ প্ৰসংগত ভাগ কৰিব পৰা যায়। চিপহা সত্ৰতো এই চৈধ্য প্ৰসংগ অবিৰতভাৱে চলি থকাৰ তথ্য পোৱা গৈছে। সেইসমূহ হ'ল —

(ক) পুৱা প্ৰসংগ

(খ) দুপৰীয়া বা ডেৰপৰীয়া প্ৰসংগ

(গ) বিয়লি প্ৰসংগ

(ঘ) সন্ধিয়াৰ প্ৰসংগ

ইয়াৰে পুৱা প্ৰসংগত তাল কোবোৱা বা জাগৰণৰ প্ৰসংগ, মঞ্জিৰা নাম, আইসকলৰ নাম, দুপৰীয়া প্ৰসংগত ভকতৰ নাম-কীৰ্তন, পাঠ, শূন্য পাঠ (শূইন পাঠ), বিয়লি ভকতৰ নাম, পাঠ, আইসকলৰ নাম,

আনহাতে সন্ধিয়া প্ৰসংগত তাল কোবোৱা, গুণমালা পাঠ, খোল প্ৰসংগ, সন্ধিয়াৰ ভকতৰ নাম, পাঠ। চিপহা সত্ৰৰ প্ৰসংগ শৈলী তলত বহলাই আলোচনা কৰা হ'ল —

১। তাল কোবোৱা বা জাগৰণৰ প্ৰসংগ ঃ পুৱা সূৰ্যোদয়ৰ আগমুহূৰ্তত এই প্ৰসংগ কৰা হয়। এই প্ৰসংগই দিনটোৰ প্ৰথমটি প্ৰসংগ। ইয়াত এজন ভকতে ভোৰতাল লৈ সত্ৰৰ বহাই বহাই গোটেই চৌহদ ঘূৰি ঘূৰি তাল কোবাই কোবাই "ভকত বান্ধৱ হৰি বোল হৰি বোল" বুলি ভকতসকলক জগায়। তাৰ পাছত কীৰ্তন ঘৰৰ চ'ৰাত বহি জাগৰণৰ গীত গাই এই প্ৰসংগৰ সামৰণি মাৰে।

২। মঞ্জিৰা নাম ঃ এই প্ৰসংগত এজন বা ততোধিক ভকতে খুটি তাল লৈ নাম গায়। সাধাৰণতকৈ আকাৰত কিছু ডাঙৰ এই তালযোৰৰ বিশেষ নামটো হৈছে মঞ্জিৰা তাল। মঞ্জিৰা তাল লৈ গোৱা বাবে এই প্ৰসংগক মঞ্জিৰা প্ৰসংগ বুলি কোৱা হয়। এই প্ৰসংগত মূল নাম লগোৱাজনে প্ৰথমে ৰাগ দি গীত মাতে তাৰ পাছত নান্দী ঘোষা গাই নাম ছন্দৰ চাৰিটি ঘোষা গায়। তাৰ পাছত কীৰ্তন গাই সামৰণি ঘোষাৰে এই প্ৰসংগ সামৰণি মাৰে।

৩। আইসকলৰ নাম ঃ এই প্ৰসংগ সত্ৰৰ মহিলাসকলৰ দ্বাৰা কৰা হয়। এই প্ৰসংগ নিবিৰ কীৰ্তনৰ শাৰীত ধৰা হয় কিয়নো এই প্ৰসংগত হাত চাপৰিৰ বাদে আন কোনো বাদ্য যন্ত্ৰ ব্যৱহাৰ নহয়। ইয়াতো মূল নাম লগোৱাগৰাকীয়ে ৰাগ দি গীত মাতি ক্ৰমে নান্দী ঘোষা, নাম ছন্দ ঘোষা, কীৰ্তন গাই বিভিন্ন দিহা কীৰ্তনৰ মাজে মাজে দিয়ে। আইসকলৰ এই প্ৰসংগ মূলতঃ দিহা প্ৰধান।

৪। দুপৰীয়া প্ৰসংগ বা ডেৰ পৰীয়াৰ প্ৰসংগ ঃ দুপৰীয়া এই প্ৰসংগই অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ আৰু জনপ্ৰিয় প্ৰসংগ। এই প্ৰসংগতেই নৈৱেদ্য, শৰাই আদি ঈশ্বৰৰ উদ্দেশ্যে অৰ্পণ কৰা হয়। ইয়াত একাধিক ভকত লগ হৈ নাম গায়। এই প্ৰসংগ কৰোঁতে মূল নাম লগোৱাই ভোৰতাল ব্যৱহাৰ কৰে। ইয়াত পহিলাতে ৰাগ দি গীত মাতে তাৰ পাছত ক্ৰমে নান্দী ঘোষা, নাম ছন্দ ঘোষা, দুটি বা ততোধিক কীৰ্তন গাই সামৰণি ঘোষাৰে নাম সামৰাৰ অন্তত জয় দি প্ৰসংগ সামৰে।

৫। পাঠ প্ৰসংগ ঃ ডেৰ পৰীয়া ভকতৰ নামৰ অন্তত ঠিক লগতেই একে বহাতে এই প্ৰসংগ কৰা হয়। পহিলাতে ৰাগ দি শংকৰ-মাধৱৰ বিৰচিত কীৰ্তন, দশম, ঘোষা, ৰত্নাৱলী, ভাগৱত আদি শাস্ত্ৰ পাঠ কৰে নাইবা কোনো কোনোৱে ভাগৱতৰ উপদেশ অংশ পাঠ কৰে আৰু অন্তত জয় দি সামৰে।

৬। শূন্য পাঠ ঃ এই প্ৰসংগ এজন ভকতে ৰাগ দি শাস্ত্ৰ পাঠ কৰি জয় দি সামৰে। এই প্ৰসংগৰ সৈতে আন কোনো প্ৰসংগ যুক্ত হৈ নথকাৰ বাবে ইয়াক শূন্য পাঠ বুলি কোৱা হয়।

৭। বিয়লি ভকতৰ নাম ঃ এই প্ৰসংগ ডেৰ পৰীয়া ভকতৰ নামৰ অনুৰূপ যদিও ইয়াত প্ৰসাদ উৎসৰ্গা নহয়। তদুপৰি নান্দী ঘোষাৰ পিছত নাম ছন্দৰ ঘোষাৰ পৰিৱৰ্তে ঘোষা ছন্দৰ চাৰিটি ঘোষাহে গোৱা হয়।

৮। পাঠ প্ৰসংগ ঃ বিয়লি প্ৰসংগৰ অন্তত একে বহাতে এই প্ৰসংগ কৰা হয়। পহিলাতে ৰাগ দি সংকৰ-মাধৱৰ বিৰচিত কীৰ্তন, দশম, ঘোষা, ৰত্নাৱলী, ভাগৱত আদি শাস্ত্ৰ পাঠ কৰে নাইবা কোনো কোনোৱে ভাগৱত উপদেশ অংশ পাঠ কৰে আৰু অন্তত আশীৰ্বাদ দি সামৰে।

৯। আইসকলৰ নাম ঃ এই প্ৰসংগ সত্ৰৰ মহিলাসকলৰ দ্বাৰা কৰা হয়। এই প্ৰসংগ নিবিৰ কীৰ্তনৰ সাৰীত ধৰা হয় কিয়নো এই প্ৰসংগত হাত চাপৰিৰ বাদে আন কোনো বাদ্য যন্ত্ৰ ব্যৱহাৰ নহয়। ইয়াতো মূল নাম লগোৱাগৰাকীয়ে ৰাগ দি গীত মাতি ক্ৰমে নান্দী ঘোষা গায় যদিও নাম ছন্দৰ ঘোষাৰ পৰিৱৰ্তে এই প্ৰসংগত ঘোষা ছন্দৰ ঘোষা গায়। পুৱাৰ প্ৰসংগৰ দৰেই ইয়াত কীৰ্তন দি মাজে মাজে দিহা দিয়ে। আইসকলৰ এই প্ৰসংগ মূলতঃ দিহা প্ৰধান।

১০। সন্ধিয়া তাল কোবোৱা ঃ এই প্ৰসংগ সন্ধিয়া সময়ত কৰা হয়। ইয়াত তাল কোবাই বৰগীত আৰু ঘোষা ছন্দৰ ঘোষা গায়। ইয়াৰ পাছতে দবা, কাহ, শংখ, ঘণ্টা বজায়।

১১। গুণ প্ৰসংগ ঃ এই প্ৰসংগতে এজন ভকতে গুণমালা, লীলা মালা, দেৱ ভটিমা, তোটয়, চপয় আদি মৃদু কণ্ঠেৰে পাঠ কৰে।

১২। খোল প্ৰসংগ ঃ এই প্ৰসংগ হৈছে অন্য এটি জনপ্ৰিয় প্ৰসংগ। ইয়াত গায়ন-বায়নসকলে খোল-তালৰ সহায়ত প্ৰসংগ কৰে। এই প্ৰসংগ মূলতঃ বৰগীতৰ প্ৰসংগ। ইয়াত পহিলাতে জোৰণি, চাহিনী, ধুমুহি, গুৰুঘাত আদি বজায়। তাৰ পিছত গায়নে ৰাগ দিয়ে আৰু ৰাগ অংশত খোলৰ এখন বিশেষ বাজনা ‘ৰাগ তালনি’ বাজে। ইয়াৰ পাছত এটি বৰগীত বিভিন্ন তালত গোৱা হয় আৰু তাৰ অন্তত পুনৰ তাল সংগত কৰি ঘোষা গাই সামৰণি মাৰে।

১৩। সন্ধিয়াৰ ভকতৰ নাম ঃ এই প্ৰসংগ ডেৰ পৰীয়াৰ ভকতৰ নামৰ সদৃশ। মাত্ৰ ইয়াত নাম ছন্দৰ ঘোষাৰ পৰিৱৰ্তে ঘোষা ছন্দৰ ঘোষা চাৰিটি গোৱা হয়।

১৪। পাঠ প্ৰসংগ ঃ সন্ধিয়াৰ নামৰ অন্তত একে বহাতে এই প্ৰসংগ কৰে। পহিলাতে ৰাগ দি শংকৰ-মাধৱৰ বিৰচিত কীৰ্তন, দশম, ঘোষা, ৰত্নাৱলী, ভাগৱত আদি শাস্ত্ৰ পাঠ কৰে নাইবা ভাগৱতৰ উপদেশ অংশ পাঠ কৰে আৰু অন্তত আশীৰ্বাদ দি সামৰে।

এটা কথা সুস্পষ্ট ভক্তি ধৰ্মৰ আবেশত দিনটোৰ অধিকাংশ সময় ঈশ্বৰ ভক্তিত লীন গৈ হৰিনামৰ জৰিয়তে আধ্যাত্মিকতাৰ উত্তৰণ ঘটোৱাই প্ৰসংগৰ মূল উদ্দেশ্য। চৈধ্য প্ৰসংগই ভকতৰ মাজত পৰস্পৰ আত্মীয়তা বঢ়োৱাৰ লগতে নিজ নিজ দায়িত্ব পালনৰ ক্ষেত্ৰত সকলোকে উদ্যমী কৰাত সহায় কৰে।

৩.০৪ সত্ৰীয়া সংগীত চৰ্চা

সত্ৰীয়া সংগীত চৰ্চা চৈধ্য প্ৰসংগৰ ভিতৰৰ অংশ। দুয়োটা ইটো আনটোৰ পৰিপূৰক। তদুপৰি ভাওনা সবাহ আদিতো চিপহা সত্ৰই সত্ৰীয়া সংগীত চৰ্চা কৰি অহা দেখা যায়।

৩.০৪.০১ পুৰা প্ৰসংগ

পুৰা প্ৰসংগত কৌ, শ্যাম, শ্যামগড়া আদি ৰাগৰ গীত গোৱা হয় আৰু লগে লগে ভোৰতাল সংগত কৰা হয়। পুৰা প্ৰসংগত সাধাৰণতে জাগৰণৰ গীত গোৱা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে —

১. গীত ৰাগ - কৌ

ধ্ৰুং ঃ *উঠৰে উঠ বাপু গোপালহে*
নিশি পৰভাতে ভেল।
কমল নয়ন বুলি ঘনে ঘনে
যশোৱা ডাকিতে লেল।।

পদ ঃ *মোৰ প্ৰাণধন সুচান্দ বয়ন*
গাৱ চালি তেজ নিন্দ।
সৱ পুৰুষৰ শিৰৰ ভূষণ
তুমিসে বাপু গোবিন্দ।।

মোৰ পুত্ৰ বুলি যশোৱা গোৱালী
বুকে বান্ধি কোলে লৈল।
বয়ন চুম্বন কৰি ঘনে ঘন
আনন্দ মগন ভেল।।

সিদ্ধ মুনিগণে চিন্তিয়া নপাৰে।

সো হৰি যশোৱা কোলে।

ত্ৰিজগত পতি ভকতি মিলল

মুৰুখ মাধৱে বোলে।।

২. গীত ৰাগ - শ্যাম

ধ্ৰুং ঃ তেজৰে কমলাপতি পৰভাতে নিন্দ

তেৰি চান্দ মুখ পেখো উঠৰে গোৱিন্দ।।

পদ ঃ ৰয়নী বিদূৰ দিশ ধৱলী বৰণ।

তিমিৰ ফিৰিয়া বাইৰ ৰবিৰ কিৰণ।।

শত পত্ৰ বিকশিত ভ্ৰমৰ উড়ায়।

ব্ৰজ বধু দধি মথে তুৱা গুণ গায়।।

দাম সুদামে ডাকে তেৰি লৈয়া নাম।

হেৰ দেখ উঠিয়া আসিল বলৰাম।।

নন্দ গেল বাথানে গোৱাল গেল পাল।

সুৰভি চাৰিতে লাগি উঠবে গোপাল।।

খীৰ লৱণু লৈয়া শিঙ্গা বেত বেণু।

সকালে মেলিয়ো বৎস হাম্বাৱাৰে ধেনু।।

কহয় মাধৱ মাই কিনো তপসাইলা।

ত্ৰিজগত পতি হৰি ৰাখোৱাল পাইলা।।

৩. গীত ৰাগ - শ্যামগড়া

ধ্ৰুং ঃ সোই বনে বনমালী বেনু বজাৱত

ধেনু চৰাৱত ৰঙ্গে।

শৰীৰ নিৰ্মল ভুৱন উজ্বল

কৈলা কানু কালা অঙ্গে।।

পদ ঃ নয়ন কমল বয়ন উজ্জ্বল

জিনি কোটি এক শশী।

সুৱলিত ভুজ দেখিয়া মৃণাল

ৰহিলা পঙ্কত পশি।।

এমন সুচান্দ জুড়াৰ টালনি

দেখি নাহি কোনো কালে।

বঙ্কিম ললিত ভ্ৰূৰ সুললিত

দেখিয়া পৰাণে হালে।।

নটবৰ জিনি সুৰেশ সাজনি

ৰূপে কোটি কাম জিনে।

হৰি পদ কমলেৰ মধুকৰ

কহয় মাধৱ দীনে।।

এই গীতসমূহৰ যিকোনো এটি গীত ভোৰতাল সংগত কৰি গোৱাৰ উপৰিও চাৰিফাঁকি নামছন্দৰ ঘোষা গাই সামৰা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে —

১. গোবিন্দ গোবিন্দ

গোৱিন্দ গোৱিন্দ গোৱিন্দ গোৱিন্দ গোবিন্দ ৰাম মুৰাৰি।

অনন্ত কোটি ব্ৰহ্মাণ্ডৰ হৰি অধিকাৰী।।৮৫৬।।

গোৱিন্দ ৰাম মুৰাৰি মুকুন্দ ৰাম মুৰাৰি।

ভকতি-ৰোচন দুখ-বিমোচন

ভকতৰ ভয়হাৰী।।৮৫৭।।

পৰম পুৰুষ পৰম আনন্দ

পৰম গুৰু মুৰাৰি।

অনাদি অনন্ত অচ্যুত গোবিন্দ

ভকতৰ ভয়হাৰী।।৮৫৮।।

জয় যাদৱ এ, মোৰে প্ৰাণ জীৱেৰ জীৱন নাৰায়ণ।

ভকতৰ ধন তযু অৰুণ চৰণ।।৮৫৯।।

২. *মোৰ প্ৰাণ হৰি জীৱন প্ৰাণ হৰি।*

হৰি ৰে ৰাম ৰাম কৃষ্ণ হৰি।।৯৮৭।।

কৃষ্ণ হৰি এ প্ৰাণ হৰি এ

হৰি ৰে ৰাম ৰাম ৰাম ৰাম।

হৰি ৰে হৰি ৰে ৰাম ৰাম ৰাম ৰাম।

জয় জয় হৰি নাৰায়ণ।।৯৮৮।।

গোৱিন্দ ৰে জয় কৃষ্ণ জয় ৰাম জয় ৰাম।

হৰি হৰি ৰাম বান্ধৱ হৰি ৰাম।

হৰি হৰি এ নাৰায়ণ জয় গোবিন্দ ৰাম।।৯৮৯।।

কৃষ্ণ ৰাম গোৱিন্দ।

হৰি ৰাম গোৱিন্দ জয় ৰাম জয় ৰাম।।৯৯০।।

তাৰ পিছত মূল প্ৰসংগ আৰম্ভ হয়। পুৰা প্ৰসংগত ভোৰতাল সংগত নকৰি হাত চাপৰিৰে প্ৰসংগ সামৰা হয়। কিন্তু বিশেষ উৎসৱ বা গুৰুকেইজনাৰ তিথি বা সত্ৰাধিকাৰসকলৰ তিথিত পুৰা মঞ্জিৰা নাম গোৱা হয়। পুৰা নামৰ শেষত জয় দিয়া নাযায়। উপদেশ এটি গাই প্ৰসংগ সামৰা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে —

১. *শুনা সৰ্ব্বজন ইটো কৃষ্ণৰ চৰিত্ৰ।*

আতপৰে পুণ্য আন নাহিকে কলিত।।

আন ধৰ্ম্ম কৃষ্ণৰ লগতে গুচি গৈল।

একস্থান হুয়া হৰিনাম মাজে ৰৈল।।

এতেকেসে নামতে সমস্তে পুণ্য পাই।

জানিয়া যতনে ফুৰা হৰিনাম গাই।।

....

....

....

কৃষ্ণৰ নামেসে ৰাজা সমস্তে ধৰ্ম্মৰ।

সুমৰন্তে নাম সিজৈ ধৰ্ম্ম নিৰন্তৰ।।

কৃষ্ণৰ কিঙ্কৰে কহে ভাগৱত মত।

বোলা হৰি হৰি জুই লাগোকে পাপত।।

(শ্ৰীমদ্ভাগৱতৰ দশম স্কন্ধৰ (আদি ছোৱা) পদ ছন্দৰ 'ধেনুকাসুৰ বধ'ৰ পৰা উদ্ধৃত।

(শ্লোক ঃ ৫৬৩-৫৬৭)

৩. শুনা সাৱধানে আৰে সৱে সভাসদ।

পাপৰ অন্তক মহাভাগৱত পদ।।

ভাগ্যে ভৈলা আসি ইটো কলিত প্ৰচাৰ।

....

....

....

অৰ্জুনতো গীতাত কহিলা দেৱ হৰি।।

জানিয়া কৃষ্ণত কৰা একান্ত ভকতি।।

বিনা জ্ঞানে কৰ্ম্মে কৃষ্ণে সাধিৱন্ত গতি।।

৪. হেন বন্ধু মাধৱক নিচিনা অদ্যাপি।

সবে এড়ি ধৰা কৃষ্ণ চৰণত চাপি।।

পাইলে লাগ ভাগ্যে ভকতিক যিটোজন।

তাৰ ক্ষুদ্ৰ কৰ্ম্মত কমন প্ৰয়োজন।।

....

....

....

কৃষ্ণৰ কিঙ্কৰে কহে এৰা আন কাম।

নিৰন্তৰে নৰে ডাকি বোলা ৰাম ৰাম।।

৩.০৪.০২ দুপৰীয়া প্ৰসংগ

অহিৰ, শ্যাম, কল্যাণ, পূৰ্বী, ললিত ৰাগৰ যিকোনো এটি গীতৰ দৈনন্দিন প্ৰসংগ আৰম্ভ কৰা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে —

১. গীত ৰাগ - অহিৰ

ধ্ৰুং ঃ শ্যাম কমল লোচন　　শিশু সঙ্গে চলে বৃন্দাবন।।

পদ ঃ সুৰভি চলয়ে আগ　　ধায়া ধায়া লৰে লাগ

কনক পাঞ্চনী উৰি হাতে।

শ্ৰৱণে কুণ্ডল ডোলে　　কুটিল কুন্তল লোলে

ময়ূৰ পুচ্ছ জলমল মাথে।

হালয় সুন্দৰ কটি　　বিলোলিত পীত ধটি

চৰণে মঞ্জীৰ মণি ঝুৰে।

বাম কপোলে বাম　　বাহু মুলে আৰোপিয়া

কুঞ্চিত অধৰে বেণু পূৰে।।

নয়ন পঙ্কজ পশি　　মুখে মনোহৰ হাসি

ভ্ৰূৰ যুগ মদনৰ ধনু।

ৰতন ভুষণচয়　　চাৰু অঙ্গে উজৰিত

নৱঘন জিনি জ্বলে তনু।।

বৃন্দাবনে ধেনু মেলি　　শিশু সঙ্গে কৰে কেলি

যোগী যাৰ চৰণ ধিয়ায়।

পৰম মুৰুখ মতি　　কহয় মাধৱ গতি

নন্দ নন্দন দোহো পায়।।

২. গীত ৰাগ - শ্যাম

ধ্ৰুং ঃ পৰভাতে সুমৰো গোবিন্দ হৃষিকেশ।

চিদানন্দ মুৰুতি কপট গোপৱেশ।।

পদ ঃ সত্য সনাতন নিত্য নিৰঞ্জন দেৱ।

অনাদি অনন্ত যোহি বিনে নাহি কেৱ।।

সোহি প্ৰভু নাম ধৰু নন্দকু নন্দন।

কৰো পৰভাতে তসু চৰণ বন্দন।।

সনক সনন্দ যোগী যাহাকু ধিয়ায়।

সকল নিগমে যাকু বিচাৰি নপায়।।

চতুৰ বয়ন ভৱ কৰু যাক সেৱা।

গোপ নন্দ ভৱনে বেকত সোহি দেৱা।।

অৰুণ নয়ন নখ অৰুণ বয়ন।

অৰুণ অধৰ চাৰু অৰুণ চৰণ।।

নীলমণি নিভ তনু এ জগ জীৱন।

কহয় মাধৱ গতি নন্দকু নন্দন।।

৩. গীত ৰাগ - কল্যাণ

ধ্ৰুং ঃ উদ্ধৱ বন্ধু মধুপৰী ৰহল মুৰাৰু

কাহে নেহাবি বহব অৱ জীবন

পদ ঃ যাহে বিয়োগ আগি অঙ্গ তাৱয়ে

তিল একু ৰহয়ে নপাৰি।।

সোহি ব্ৰজসুৰ দুৰ গেয়ো গোৱিন্দ

দিশ দশ দিৱসে আন্ধাৰি।

ভয়ো মৰণ ওহি সোহি হৰি চৰণকু

বিচুৰি ৰহয়ে নপাই।

দেখত কালিন্দী গিৰি বিৰিন্দাবন

তনু মন দহয়ে সদায়।।

ব্ৰজজন জীৱন বহুৰি নাহি আৱত

হামাকু কৰত অনাথা।

গোপিনী প্ৰেম পৰশি নীৰ ঝুৰয়ে

শঙ্কৰ কহ গুণ গাথা।।

৪. গীত ৰাগ - পূৰবী

ধ্ৰুং *ঃ জয় জগজীৱন মধাই।*

কৰু কৌতুক কেলি কামিনী মিলাই।।

পদ *ঃ কুঞ্চিত চাৰু চিকুৰ চিবুক ধৰি*

কৰু চুম্বন বনমালী।

কাঞ্চোৰি ছোড়ি ভোৰে ৰসিক কাণু

কুচ নখ ঘনে ঘন ঘালি।।

ৰময়া ৰমণী মিলিত মাণিক

মকৰী কুণ্ডল গণ্ড ডোলে।

হিৰে ৰচিত মণি মোতিম মালা

হেমহাৰ উৰে লোলে।।

চৰণে ৰতন মণি মঞ্জিৰ ঝনকে

কনক কিঙ্কিণী কৰু ৰোলে।

শ্ৰী জগতানন্দ ভকতি ৰসিক নিক

কৃষ্ণ কিঙ্কৰে ওহি বোলে।।

তিথিসমূহত বিশেষ উৎসৱত খোল প্ৰসংগৰে আৰম্ভ হয়। খোল প্ৰসংগত প্ৰথমে জোৰণিৰে আৰম্ভ কৰি চাৰিখন বহা চাহিনী বজোৱাৰ অন্তত ধুমুহি বজায়। তাৰ পাছত গুৰু ঘাত, লনা ঘাত বজাই ৰাগ তালনি বজাই ৰাগ দিয়া হয়। তাৰ পাছত গায়নে গীত আৰম্ভ কৰে পালিসকলে দোহাৰে। বায়নে খোল বজায় আৰু গায়নে তাল বজাই খোল প্ৰসংগ কৰে। গীতৰ অংশত একাধিক তাল বজায়। শেষ

হোৱাৰ পিছত ঘোষা ছন্দৰ চাৰিফাঁকি ঘোষা বিভিন্ন তালত গোৱা হয়।

তাৰ পিছত ভকতৰ নাম-কীৰ্তন আৰম্ভ হয়। নান্দী ঘোষাৰে আৰম্ভ কৰি নামছন্দৰ চাৰিফাঁকি আৰু ন-ঘোষা গোৱা হয়। ইয়াৰ পিছত কীৰ্তনৰ যিকোনো অধ্যায়ৰ পৰা দুটি কীৰ্তন গোৱা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে —

ঘোষা *ঃ ৰাম ৰাম মুকুন্দ।*

ত্ৰাহি ত্ৰাহি গোবিন্দ।২২

পদ *ঃ তোমাৰ বচন স্বামী।*

নুবুজিলো কিছু আমি।।

আপুনি ঈশ্বৰ হুয়া।

বোলাহা কৰিয়ো দায়া।।২৭৪।।

ত্ৰিজগতে কৰে সেৱ।

বোলা মোৰ বিপ্ৰ দেৱ।।

যত দেৱ দ্বিজ ভূমি।

ধৰ্ম্মৰো পৰম গুহ্য।

তুমি জগতৰে পূজ্য।।

যাৰ ৰূপ হিয়ে ধৰি।

দুস্তৰ মৃত্যুক তৰি।।২৭৬।।

....

....

....

কৃষ্ণৰ কিঙ্কৰে ভণে।

শুনিয়োক সৰ্ব্বজনে।।

অন্তকে পাইলেক পৰা।

ৰাম হৰি বুলি তৰা।।২৮৩।।

সামৰণি ঘোষাৰ পিছত জয় দিয়া হয়। প্ৰসংগৰ শেষত নিত্য পাঠ কৰা হয়। পাঠৰ শেষত জয় দি এই প্ৰসংগ সামৰা হয়।

৩.০৪.০৩ আবেলি প্ৰসংগ

আশোৱাৰী, বসন্ত, বৰাড়ী, মাহুৰ, ধনশ্ৰী ৰাগৰ যিকোনো এটি গীত গোৱা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে —

১. গীত ৰাগ - আশোৱাৰী

ধ্ৰুং ঃ *ৰাম গোসাঁই কৰোহো গোহাৰি*

বহু হৃদি পঙ্কজ ঠাম হামাৰি।।

পদ ঃ *মায়া ছোড়ি ভকতি করু দানা।*

কৰো তুৱা চৰণ পঙ্কজ মধুপানা।।

মাধৱ দাস কহয় ৰাম তেৰা।

যাহা যাহা চৰণ তাহে শিৰো মেৰা।।

২. গীত ৰাগ - বসন্ত

ধ্ৰুং ঃ *কৈছে নৰহৰি তৰণ উপায়।*

নাশ সকল কৈলো বিষয় লোভাই।।

পদ ঃ *অথিৰ জীৱন ধন যৌৱন দেহ।*

সুহৃদ সোদৰ সুত কিছু নোহে কেহ।।

পেখিতে অমিয়া ৰস বিষ পৰিণাম।

তথিয়ে মজাইলো মন মেৰি ৰাম।।

নিৰমিল বিষ বিন্দু কামিনী লোহে।

তাসু পৰল মেৰি এ মন মোহে।।

তাকৰ ছোড়াইতে শখ নাহি থিক।

গুৰুৱা মনোৰথ বাঢ়িল ধিক।।

জনমে জনমে হামু দাসকু দাস।

কেশৱ অৱহু ছোড়হ মোহ পাশ।।

শমনক লাই জীৱ বৰ ডোৰ।

শঙ্কৰ কহ হৰি সেৱক তোৰ।।

৩. গীত ৰাগ - বৰাড়ী

ধ্ৰুং ঃ কোটোৰা খেলাই হৰি ওহি বালকৰ কেলি।

পৰম আনন্দে খেলে গোপসিশু মেলি।।

পদ ঃ গোণ্টা ঝুমুড়িকা খৈ আৰু মৰা লাড়ু।

খেলাইতে ঝলমল কৰে সোনাৰ টাড়খাৰু।।

গগনে দেৱতাগণে পৰম হৰিষে।

হৰিগুণ গায়া ৰঙ্গে কুসুম বৰিষে।।

বৃন্দাবনে কৰে কেলি বৈকুণ্ঠেৰ পতি।

কহল মাধৱ হৰি পদ ৰেণু গতি।।

গীত গোৱাৰ অন্তত ঘোষা ছন্দৰ চাৰিফাঁকি আৰু এফাঁকি ন-ঘোষা গোৱা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে—

১। *গোপীনাথ গোবিন্দ ৰাম কৃষ্ণ হৰি অ*

ভজোহোঁ তোমাৰ পদ কমলত ধৰি।

ভজোহোঁ গোবিন্দ তোমাৰ পায়।

মোক নছাৰিবা সেৱক দায়।।

ৰাম কৃষ্ণ গোপীনাথ গোবিন্দ।

সেৱোহোঁ তযু পদ অৰবিন্দ।।

প্ৰণত পালক দেৱ গোবিন্দ।

ভজোহোঁ তযু পদ অৰবিন্দ।

(নামঘোষা)

২। দৈৱকীনন্দন দেৱ মোত পৰে নাই কেৱ

পৰম পাতকী সংসাৰত।

শৰণে পশিলো আমি চৰণে ৰাখিয়ো স্বামী

থৈয়ো নিজ ভৃত্যৰ সঙ্গত।

(ন-ঘোষা)

ইয়াৰ পাছত এটি কীৰ্তনেৰে প্ৰসংগ সামৰা হয়। আবেলি জয় দিয়া নহয়। প্ৰসংগৰ শেষত ভাগৱত পাঠ/উপদেশ গোৱা হয়।

৩.০৪.৪ সন্ধিয়াৰ প্ৰসংগ

সন্ধিয়াৰ তাল কোবোৱা প্ৰসংগত আশোৱাৰী, ধনশ্ৰী, বসন্ত, বৰাড়ী ৰাগৰ যিকোনো এটা গীত গোৱা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে —

১. গীত ৰাগ - আশোৱাৰী

ধ্ৰুং ঃ *জয় জয় যাদৱ জলনিধিজাধৱ ধাতা।*

শ্ৰুতমাত্ৰাখিলত্ৰাতা স্মৰণে কৰয় সিদ্ধি।

দীন দয়ানিধি ভকত-মুকুতি পদ দাতা।।

পদ ঃ *জগজন জীৱন অজন জনাৰ্দন*

দনুজ দমন দুঃখহাৰী।

মহদানন্দ কন্দ পৰমানন্দ

নন্দ নন্দন বনচাৰী।।

বিবিধ-বিহাৰ বিশাৰদ শাৰদ

ইন্দু নিন্দি পৰকাশী।

শেষ শয়ন শিৰ কেশী বিনাশন

পীত বসন অবিনাশী।।

জগতবন্ধু বিধু মাধৱ মধুৰিপু

মধুৰ মূৰুতি মুৰনাশী।

কেশৱ চৰণ সৰোৰুহ কিঙ্কৰ

শঙ্কৰ এহু অভিলাষী।।

২. গীত ৰাগ - ধনশ্ৰী

ধ্ৰুং ।। *নাৰায়ণ কাহে ভকতি কৰো তেৰা।*

মেৰি পামৰু মন মাধৱ ঘন ঘন,

ঘাতুক পাপ নাছোড়া।।

পদ ।। *যত জীৱ জঙ্গম কীট পতঙ্গম*

অগ নগ জগ তেৰি কায়া।

সবকহু মাৰি পূৰত ওহি উদৰ

নাহি কৰত ভূত দায়া।।

ঈশ স্বৰূপে হৰি সব ঘটে বৈঠহ

যৈচন গগন বিয়াপি।

নিন্দা বাদ পৈশুন্য হিংসা হৰি

তেৰি কৰোহো হামু পাপী।।

কাকু শঙ্কৰ কয় কৰহু কৰুণা নাথ

যো ন ছাড়হু ৰাম বাণী।

সৱ অপৰাধক বাধক তুৱা নাম

তাহে শৰণ লেহু জানি।।

৩. গীত ৰাগ - বসন্ত

ধ্রুং ঃ হৰি হেৰৰে বাপ, পশিলো শৰণে।

নেৰিবা বান্ধৱ মোক জীৱনে মৰণে।।

পদ ।। সনক সনন্দ যোগী যাহাকু ধিয়ায়।

সকল নিগমে যাক বিচাৰি নাপায়।।

সহস্র বয়নে যাৰ নপাইলন্ত সীমা।

অধমে জানিবো কেনে তোমাৰ মহিমা।।

আতুৰ ভৈলোহো বৰ বিষয় বিকলে।

কৰিয়ো উদ্ধাৰ মোক চৰণ কমলে।।

তোমাৰ চৰণ দুই মোৰ মহাধন।

ভকতজনৰ নিজ তুমিসি জীৱন।।

কৃপাৰ সাগৰ কৃপা কৰা একবাৰ।

কাতৰ কৰিয়া লৈলো শৰণ তোমাৰ।।

কৃপা কৰা নাৰায়ণ ছোড় মোহপাশ।

কহয় মাধৱ হৰি দাসকু দাস।।

৪. গীত ৰাগ - বৰাড়ী

ধ্রুং ।। *হৰিৰ বাংশীৰ ভাই শুনিয়ো কাৰণ।*

যিহেতু বাংশীৰ স্বৰে মোহে ত্রিভুবন।।

পদ ।। *নিজ বাংশী ভৈল মূল প্রকৃতি প্রথম।*

সাত গুটি ৰন্ধ্রে সাত প্রকৃতি নিয়ম।।

হৰিৰ অধৰে ফুঙ্কে পুৰুষ চেতন।

জড়-বাংশী প্রকৃতি কৰাৰে সচেতন।।

কোমল আঙ্গুলিচয় ৰন্ধ্র মধ্যে চালি।

বহু ৰসে বাংশীটি বজান্ত বনমালী।।

যিটো নিজ মায়া মুহি আছে চৰাচৰে।

হৰিৰ বাংশীয়ে ত্রিভুৱন মোহ কৰে।।

এহি হেতু বাংশী নিজ মায়া ভগৱন্ত।

ত্রিভুৱন মুহি নিৰবধি বজাৱন্ত ।।

মোহন বাংশীৰ নিজ কৈলো প্রয়োজন।

কহয় মাধৱ মেৰি গতি নাৰায়ণ।

গীতৰ শেষত চাৰিফাঁকি ঘোষা গোৱা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে —

১. *কৃষ্ণ এক দেৱ দুখ-হাৰী কাল মায়াদিৰো অধিকাৰী*

কৃষ্ণ বিনে শ্রেষ্ঠ দেৱ নাহি নাহি আৰ।

সৃষ্টি-স্থিতি-অন্তকাৰী দেৱ তান্ত বিনে আন নাহি কেৱ

জানিবা বিষ্ণুসে সমস্ত জগতে সাৰ।।৫৮৬

নমো নমো নিত্য নিৰঞ্জন নাৰায়ণ শিৱ সনাতন

অনাদি অনন্ত নির্গুণ গুণ-নিয়ন্তা।

পৰম পুৰুষ ভগৱন্ত নাহি পূৰ্ব্বাপৰ আদি অন্ত

তুমিসে চৈতন্য সমস্তে ভৱ-ভাৱন্তা।।৫৮৭

ব্ৰহ্মা মহাদেৱ লক্ষ্মী দেৱী কায়-বাক্যে মনে থিৰ কৰি

পৰম আনন্দে চৰণ সেৱন্ত যাৰ।

সদা জন্ম-জৰা-মৃত্যু-হীন শ্ৰীমন্ত সুন্দৰ গুণনিধি

বিষ্ণুত বিনাই কোন দেৱ আছে আৰ।।৫৮৮

২. *মঞিও দুৰাচাৰ কেৱলে তোহ্মাৰ*

অপৰাধী নাৰায়ণ।

ক্ষমিয়োক হৰি লৈয়ো দাস কৰি

পশিলো হেৰা শৰণ।।১৮৩

....

....

....

প্ৰভু ভগৱন্ত অনন্ত ঈশ্বৰ

প্ৰপন্ন-জন তাৰণ।

তুমি প্ৰিয়তম পৰম দেৱতা

জানিয়া লৈলো শৰণ।।১৮৭

ঘোষা গোৱাৰ শেষত দবা-কাঁহ, ঘণ্টা বজাই এই প্ৰসংগ সামৰা হয়। এই প্ৰসংগৰ পাছতে গুণমালা, লীলা মালা, দেৱ ভটিমা, তোটয় চপয় আদি মৃদু কণ্ঠেৰে পাঠ কৰে। উদাহৰণস্বৰূপে —

১. *ৰাম নিৰঞ্জন পাতক ভঞ্জন*

।।পদ।।

নমো নাৰায়ণ ঃঃ সংসাৰ কাৰণ।

ভকত তাৰণ ঃঃ তোমাৰ চৰণ।।

তুমি নিৰঞ্জন ঃঃ পাতক ভঞ্জন।

দানব গঞ্জন ঃঃ গোপিকা ৰঞ্জন।।

বেদান্ত গায়ক ঃঃ বংশীক বায়ক।

জগত নায়ক ঃঃ মুকুতি দায়ক।।

ভকতৰ ঋদ্ধি ঃঃ কৰা সৰ্ব সিদ্ধি।

বিধাতাৰ বিধি ঃঃ দীন দয়া নিধি।।

ভকতি ৰোচন ঃঃ দুখ সঙ্কোচন।

পাতক মোচন ঃঃ কমল লোচন।।

দৈত্য অন্তকাৰী ঃঃ গোবৰ্দ্ধন-ধাৰী।

ভয়-ভৱ-হাৰী ঃঃ তুমিসি মুৰাৰী।।

....

....

....

হুয়া কল্কী চণ্ড ঃঃ যতেক পাষণ্ড।

কৰি খণ্ড খণ্ড ঃঃ বিহিলাহা দণ্ড।।

ধৰি বাৰম্বাৰ ঃঃ দশ অৱতাৰ।

পৃথিৱীৰ ভাৰ ঃঃ খণ্ডিলা অপাৰ।।

কৃষ্ণক কিঙ্কৰে ঃঃ ৰচিলা শঙ্কৰে।

হৰি হৰি নৰে ঃঃ বোলা নিৰন্তৰে।।

২. *মধু দানৱদাৰণ দেৱ বৰং*

বৰ বাৰিজলোচন চক্ৰধৰং।

ধৰণীধৰধাৰণ ধ্যেয়পৰং

পৰমাৰ্থ বিদ্যাশুভ নাশকৰং।

....

....

....

হৰিকিংকৰ শংকৰ ঈশ পদে

পদমিচ্ছন গায়তি চামৃত দে।।

৩.   বন্ধু মাধৱ হে,

তুৱা বিনে আছে আৰ তাৰক কে।

বন্ধু মাধৱ হে।।১৪১

পদ।। শুকমুনি ৰাজাত কহন্ত বিদ্যমান।

কৃষ্ণ লীলামালা আৱে শুনা সাৱধান।।

শ্ৰৱণে কীৰ্ত্তনে আৰ বৈকুণ্ঠক যায়।

ধৰ্ম্ম অৰ্থ কাম মোক্ষ সবে আতে পায়।।১৬৭৫।।

....

....

....

স্তন পিবে নপাই কোপে কৃষ্ণ বৰ চাণ্ড।

শিলা হানি দধিৰ ভাঙ্গিলা সৱে ভাণ্ড।।

সেহি অপৰাধে ধৰি বান্ধিলা সুন্দৰী।

লাসে লাসে উডুখল টানি নেন্ত হৰি।। ১৬৮৩।।

বৃক্ষত লাগিয়া ভৈল উড়ল পথালি।

অৰ্জুনক উভঞ্জি পে!!ইলা বনমালী।।

৩.   পৰম পুৰুষ পুৰাতন পাপী।

পাৱন ঈশ্বৰ দেৱ

ব্ৰহ্মা ৰুদ্ৰ আদি দিকপাল

যাকু কৰত নিত্য সেৱা।

যক্ষ ৰক্ষ বিপক্ষ লক্ষ

লক্ষ ক্ষয়ঙ্কাৰী।

দুষ্ট দৈত্য দানৱ দলন দীন দাৰিদ্ৰ্য

দুঃখ ভয়হাৰী।

অঘ বক কুৱলয় ধেনুক কেশী

কংসনাশী বনমালী।

...

...

...

যাসু নাম ধৰি অধম পাতকী

পাৱত ভৱ-নদী-পাৰা।

সোহি গোপালক কেলি নাটক

ওহি মুকুতি-নিদান।

ভো ভো সভাসদ সাধুজন সৱ

শুন মন কয় সাৱধান।

কলিকো পাপহৰ নাহি অতঃপৰ

জানি তেজহু আন কাম।

কহ কৃষ্ণ-কিঙ্কৰ আপুন উদ্ধৱ

ডাকি বোলহু ৰাম ৰাম।।

এই গুণ প্ৰসংগৰ অন্তত পুনৰ খোল প্ৰসংগ কৰে। ইয়াত গায়ন-বায়নসকলে খোল-তালৰ সহায়ত প্ৰসংগ কৰে। দুপৰীয়া প্ৰসংগত উল্লেখ ক্ৰম অনুসৰিয়ে সন্ধিয়াৰ প্ৰসংগতো খোল প্ৰসংগ কৰে। খোল প্ৰসংগৰ শেষত সন্ধিয়াৰ ভকতৰ নাম আৰম্ভ হয়। ভকতৰ নামত প্ৰথমে নান্দী ঘোষা গোৱাৰ পাছত ঘোষা ছন্দৰ চাৰিফাঁকি গোৱা হয়। যেনে —

১. *যাদৱ যদুনন্দন মাধৱ মধুসূদন।*

তুমি নিত্য নিৰঞ্জন নাৰায়ণ তোমাত লৈলো শৰণ।।

ইবাৰ কৰুণাময় হৰি কমলাপতি

মোকে নছাড়িবা নাৰায়ণ।

অৰুণ চৰণ-তলে হৰি কমলাপতি

সত্যে সত্যে পশিলোঁ শৰণ।।৬৮৪

হৰি চৰণত শৰণ লৈলো এ হৰি নাৰায়ণ।

মানৱী জনম সফল কৈলো এ হৰি নাৰায়ণ।।৬৮৫

গোপাল গোৱিন্দ যদু-নন্দন।

কৃষ্ণৰ চৰণে লৈলো শৰণ।।৬৮৬

ৰাঘৱৰ অভয় চৰণে।

সত্যে সত্যে পশিলো শৰণে।।৬৮৭

২. *জয় জগজীৱ মোৰে প্ৰাণ*

মোৰ প্ৰাণধন বান্ধৱ মুৰাৰি।

শ্ৰৱণ আনন্দে শুনিছোঁ গোৱিন্দ

তুমি দীন-দুখ-হাৰী।। ৭৬৪

মোৰ জীৱ-ধন-গোপীনাথ

প্ৰাণ গোপীনাথ পশিলোঁ শৰণে।

মোৰ প্ৰাণ মন মজিয়া ৰহোক

তোমাৰ চৰণে।। ৭৬৫

দুগুটি অক্ষৰ ৰাম-নাম

শ্ৰীৰাম নাম অমিয়া মাধুৰী ঝুৰে।

আতি সুকোমল পৰম মঙ্গল

সৱে মনোৰথ পূৰে।।৭৬৬

জয় জয় নিত্য নিৰঞ্জন

নিত্য নিৰঞ্জন দেৱ সনাতন।

পৰম অভয় তোমাৰ চৰণ

তাপ-তিনি-বিনাশন।।৭৬৭

ঘোষা গোৱাৰ পাছত কীৰ্তনৰ যিকোনো এটা অধ্যায়ৰ এটি কীৰ্তন গোৱা হয়। শেষত নিত্য কৰ্ম/উপদেশ পাঠ কৰা হয়। পাঠৰ অন্তত আশীৰ্বাদ দি প্ৰসংগ সামৰা হয়।

চতুর্থ অধ্যায়

চতুৰ্থ অধ্যায়

৪.০০ বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰত শ্ৰীশ্ৰীচিপহা সত্ৰৰ অৱদান

শম্ভুদেৱ মাজুলী শালমৰালৈ আহি সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে আৰু কৃষ্টি-সংস্কৃতি আৰু ধৰ্ম প্ৰচাৰত মনোনিৱেশ কৰিলে। সেই সময়ত বৰদোৱাৰ পৰা অহা শম্ভুদেৱৰ ওচৰত মাজুলী, লখিমপুৰ, ধেমাজি আদি অঞ্চলৰ ভক্তসকলে আহি ধৰ্মীয় শিক্ষা, নীতি-সদাচাৰ গ্ৰহণ কৰিছিল। আৰু ক্ৰমান্বয়ে চিপহা সত্ৰই এজন সাধু লোকৰ নেতৃত্বত বৈষ্ণৱ ধৰ্মক জনসাধাৰণৰ মাজলৈ লৈ যোৱাত মুখ্য ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছিল। সময়ৰ গতিৰ লগে লগেই শম্ভুদেৱৰ দিনতেই উজনি আৰু মধ্য অসমৰ বিভিন্ন অঞ্চলত কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ হৈছিল। গাঁৱৰ মানুহক একত্ৰিত কৰি গায়ন-বায়ন, নাট, ভাওনা, শিল্প-কলা, নাম-গুণ, বৰগীত-ঘোষা শিকাইছিল।

পৰৱৰ্তী সত্ৰাধিকাৰসকলেও কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰত অৰিহণা যোগাইছিল যদিও চন্দ্ৰকান্ত আতাৰ দিনৰ পৰা পৰিসৰ বৃদ্ধি হয়। চন্দ্ৰকান্ত আতাই লক্ষ্মণ দিগ্বিজয় নাট, দণ্ডি পৰ্ব আৰু পাণ্ডৱ বিজয় নাট, লংকা বিজয় নাট ইত্যাদি ৰচনা কৰি ভাওনা প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। তদুপৰি তেখেতে সত্ৰীয়া, চিত্ৰকলা, চাৰুকলা, স্থাপত্য কলা, ভাস্কৰ্যৰ সহায়ত জনসমাজক বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰতি দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰাইছিল। চন্দ্ৰকান্ত আতাই পিতলৰ দুৱাৰত কৃষ্ণ লীলাৰ চিত্ৰসমূহ খোদিত কৰি কীৰ্তন ঘৰৰ মূল দ্বাৰ হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল। তেখেতৰ হস্ত নিৰ্মিত পিতলৰ দুৱাৰ বৰপেটা সত্ৰলৈ আগবঢ়াইছিল। ভাগৱত পাঠৰ পিতলৰ থগা, সাঁচিপাতৰ পুথি থোৱা, হেঙুল-হাইতাল বোলোৱা সচিত্ৰ বাকচ, কাঠত কটা মূৰ্তি-ভাস্কৰ্য নিজেও সাজিছিল লগতে আনকো শিকাইছিল।

প্ৰায় তিনিশ চল্লিছ বছৰ গৰকা সাধু চিপহা হিচাপে খ্যাত এই ঐতিহ্যমণ্ডিত মাজুলী চিপহা সত্ৰখন মধুপুৰ মেলেংগ্ৰাণ্টলৈ স্থানান্তৰ হোৱাৰ পাছত ঁগহন চন্দ্ৰ গোস্বামীদেৱৰ জীৱনৰ এক নতুন অধ্যায় আৰম্ভ হ'ল; যিটো মাজুলীৰ সত্ৰীয়া সমাজৰ জীৱন যাত্ৰাতকৈ সম্পূৰ্ণ এক বিপৰীত জীৱন। য'ত অটব্য জংঘলৰ গছ-গছনি, বনৰীয়া জীৱ-জন্তু তেখেতৰ জীৱনৰ সংগী হৈ পৰিছিল। য'ত সোমাবলৈ ৰাস্তা-ঘাট, বাট-পথৰ ব্যৱস্থা নাছিল। য'ত হাতীৰ পিঠিত উঠিহে এই জংঘলত সোমাব পাৰিছিল। আহিবলৈ এটা মাত্ৰ ৰাস্তা আছিল যিটোক সেই সময়ত ট্ৰলি লাইন বুলি কৈছিল। এই ট্ৰলি লাইন সেই সময়ত ব্ৰিটিছসকলে মেলেং চাহ বাগিচাৰ কলঘৰৰ পৰা মেলেং ৰে'ল ষ্টেছনলৈ চাহপাতৰ বাকচ অনা-নিয়া কৰিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰিছিল। হোলোঙাপাৰ বনাঞ্চলৰ এই অভয়াৰণ্যত প্ৰথমবাৰৰ বাবে প্ৰৱেশ কৰি লক্ষ্য কৰিছিল বাঘ-ঘোং, হৰিণা, বান্দৰ আৰু সুগৰি পছুকেইটা। আতা পুৰুষে লগত অনা ভোৰতাল বজাই নাম-প্ৰসংগ আৰম্ভ কৰিছিল।

আতা পুৰুষ গহন চন্দ্ৰ গোস্বামীয়ে নিৰৱচ্ছিন্নভাৱে জীৱিত কালৰ সময়ত মাথোঁ এক ঈশ্বৰ কৃষ্ণৰ চৰণ কমলত নিজক অৰ্পণ কৰি বাঘ-হাতী আদি হিংস্ৰ বনৰীয়া জীৱ-জন্তুৰ লগত সহবাস কৰি লগতে সত্ৰৰ বৈষ্ণৱ সাধুসকলৰ লগত সম্পৰ্ক ৰক্ষা কৰি গীত-মাত, নৃত্য-নাট, ভাওনা, ৰাসৰ আয়োজন কৰি নজনা মানুহক সত্ৰীয়া সংস্কৃতিৰ শিক্ষা দিছিল। প্ৰয়াত সত্ৰাধিকাৰ গহন চন্দ্ৰ গোস্বামীদেৱে সত্ৰীয়া সংস্কৃতি নজনা মানুহখিনিৰ মাজত গীত-নৃত্য, খোল-তাল, অভিনয় আদিৰ শিক্ষা দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিছিল। তাৰ বাবে প্ৰতিবছৰে ৰাস পূৰ্ণিমাৰ দিনটোত স্থানীয় ল'ৰা-ছোৱালীৰ সহযোগত "কৃষ্ণলীলা" নাটক প্ৰদৰ্শন কৰিছিল। স্থানীয় লোকে ইয়াত উৎসাহেৰে ভাগ লৈছিল আৰু যথেষ্ট লোকৰ সমাগম হৈছিল। ইয়াৰ বাবে তেখেতে নিজে ভাগৱতৰ পৰা নাটক লিখি উলিয়াইছিল। ইয়াৰ মুখ্য উদ্দেশ্য আছিল কৃষ্ণ মাহাত্ম্য প্ৰচাৰ কৰা আৰু ইয়াৰ যোগেদি মানুহৰ মনত কৃষ্ণ প্ৰেম জাগৃত কৰা। "কৃষ্ণলীলা" এই নাটক অভিনয়ৰ বাবে বিভিন্ন চৰিত্ৰ প্ৰকাশত মুখাৰ প্ৰয়োজন হৈছিল। সেই মুখাবিলাক নিজ হাতে তৈয়াৰ কৰিছিল। তেখেতে পুতলা নাচৰো ব্যৱহাৰ কৰিছিল। প্ৰয়াত গহন চন্দ্ৰ গোস্বামীদেৱৰ একান্ত ইচ্ছা আছিল মাজুলী শালমৰা চিপহা সত্ৰৰ আৰ্হিত সত্ৰ স্থায়ী ৰূপত নিৰ্মাণ কৰা নামঘৰৰ মণিকূট নিৰ্মাণ কৰি নিজে কংস বধৰ নাট ৰচনা কৰি, খন্তেকতে হাতী সাজি একেলগে নটা খোল বজাই কংস বধৰ ভাওনা প্ৰদৰ্শন কৰিলে। তেখেতৰ ইচ্ছা আছিল সত্ৰীয়া সংস্কৃতি, নাট-ভাওনা চৰ্চাৰ বাবে এটা নাটঘৰ নিৰ্মাণ, দূৰ-দূৰণিৰ পৰা সত্ৰলৈ অহা ভক্তসকল থাকিবৰ বাবে এটা ভক্ত আবাস গৃহ, পুৰণিদিনীয়া বস্তু, সাঁচিপাতৰ পুথি

আদি সংৰক্ষণৰ বাবে এটা সংগ্ৰহালয় নিৰ্মাণৰ বাবে চৰকাৰৰ ওচৰত প্ৰয়োজনীয় নথি-পত্ৰসহ আৱেদন দাখিল কৰিছিল। তদুপৰি ভিতৰৰ কৰাপাটৰ আৰ্হিত এখন তোৰণ নিৰ্মাণৰ ইচ্ছা আছিল আৰু তাৰ বাবে নিজে দুই-এটা নক্সা আঁকিছিল। আতা পুৰুষ ঁগহন চন্দ্ৰ গোস্বামীদেৱৰ পৰিকল্পনাৰ অংশস্বৰূপে সত্ৰৰ নামঘৰ প্ৰাংগণত এখন সভা পাতি (ইং ০৬-০৬-২০১২) 'সত্ৰ উন্নয়ন আৰু পৰিচালনা সমিতি' গঠন কৰা হয়। লগতে 'গহন চন্দ্ৰ গোস্বামী সাংস্কৃতিক ন্যাস' এটি খোলাৰ পৰিকল্পনা হাতত লোৱা হয়। ইয়াৰ এক অংশ হিচাপে ঐতিহ্যমণ্ডিত মাজুলীৰ স্মৰণেৰে শ্ৰীশ্ৰীচিপহা সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰ গহন চন্দ্ৰ গোস্বামীদেৱৰ 'মন মন্দিৰ' প্ৰকাশ কৰি উলিওৱা হয়। এই 'মন মন্দিৰ' চিপহা সত্ৰৰ এক বেদনাকাতৰ ইতিহাস, মাজুলীৰ পৰা মধুপুৰলৈ যাত্ৰা জটিল সংঘাতেৰে ভৰা জীৱন লিপি।

৪.০১ বিভিন্ন স্থানত চিপহা সত্ৰৰ প্ৰশিক্ষণ আৰু প্ৰচাৰ শিবিৰ

চিপহা সত্ৰ অসমৰ বৈষ্ণৱ ধৰ্মীয় পৰম্পৰাৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ কেন্দ্ৰ হিচাপে পৰিগণিত। যোৰহাট জিলাৰ মেলেং গ্ৰাণ্টত অৱস্থিত চিপহা সত্ৰয়ো বহু প্ৰত্যাহ্বানক নেওচি অসমীয়া সংস্কৃতিৰ মূল আধাৰস্বৰূপ সত্ৰীয়া নৃত্য-গীত তথা ধৰ্মীয় ভাবধাৰাৰ সংৰক্ষণ, চৰ্চা আৰু প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰত সুকীয়া ভূমিকা পালন কৰি আহিছে। বিশেষকৈ উজনি অসমৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰ লগতে চুবুৰীয়া ৰাজ্য অৰুণাচলত এই পৰম্পৰাগত কলাসমূহৰ লগতে ধৰ্মীয় নীতি আদৰ্শ প্ৰচাৰ সাধন কৰাত চিপহা সত্ৰই অৱদান আগবঢ়াইছে।

ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নৰ প্ৰাপ্ত তথ্য অনুসৰি চিপহা সত্ৰই বৰ্তমানলৈকে উজনি অসমৰ প্ৰতিখন জিলাৰ লগতে অৰুণাচল প্ৰদেশৰ সীমান্তৱৰ্তী জিলাসমূহতো বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰৰ অৰ্থে প্ৰশিক্ষণ শিবিৰ তথা প্ৰচাৰ শিবিৰ আয়োজন কৰি আহিছে। তলত এইসমূহৰ বিশদ বিৱৰণ দিয়া হ'ল —

৪.০১.০১ অৰুণাচল প্ৰদেশত প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ

অৰুণাচল প্ৰদেশৰ লোহিত জিলাৰ আলুবাৰী নপটীয়া গাঁৱৰ লোকসকলৰ মাজত চিপহা সত্ৰই প্ৰত্যেক বছৰে গীত-বাদ্যৰ প্ৰশিক্ষণ প্ৰদান কৰাৰ তথ্য লাভ কৰা যায়। সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰকে প্ৰমুখ্য গায়ন-বায়ন, ডেকা সত্ৰীয়া গৈ সেই অঞ্চলসমূহত কৰ্মশালাৰ আয়োজন কৰি বৈষ্ণৱ ভক্তি ধৰ্ম প্ৰচাৰত অৰিহণা যোগাই আহিছে। অসমীয়াভাষী লোক হৈয়ো অসমীয়া কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰ পৰা তেওঁলোক যথেষ্ট দূৰত থাকিব লগা হয়। তেনে এক পৰিৱেশতো আন ধৰ্মলৈ আকৃষ্ট নোহোৱাকৈ বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধাশীল হৈ ইয়াৰ কৃষ্টি-সংস্কৃতি চৰ্চা কৰি থকাটো অসমৰ কাৰণে গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয়।

তদুপৰি অৰুণাচলৰ লোহিত জিলাৰ তেজু অঞ্চলত অৱস্থিত জালুকবাৰী গাঁৱৰ বাসিন্দাসকল চিপহা সত্ৰৰ অনুগামী। প্ৰায় ডেৰ শতাধিক বছৰ চিপহা সত্ৰৰ শিষ্য হিচাপে অতিক্ৰম কৰি বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰত আগভাগ লৈ স্থানীয় তথা কাষৰীয়া অহিন্দু জনগোষ্ঠীসমূহকো আকৰ্ষিত কৰি অহা দেখা যায়।

অৰুণাচলৰ তেজু অঞ্চলৰ অন্তৰ্গত পাণবাৰী গাঁও চিপহা সত্ৰৰ বৈষ্ণৱ সংস্কৃতি প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰৰ অন্যতম ক্ষেত্ৰভূমি। সত্ৰীয়া নিয়ম-কানুন, আদৰ-কায়দাৰে এই গাঁওখনি পিছ পৰি থকা নাই। গীত-মাত আদিকে প্ৰমুখ্য কৰি বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ আচাৰ-নীতিৰ প্ৰচাৰ কৰি উক্ত গাঁৱৰ বাসিন্দাসকলক চন্দ্ৰকান্ত আতাৰ দিনৰে পৰা আজি পৰ্যন্ত সংস্কৃতিৰ ক্ষেত্ৰখনক চহকী কৰি ৰাখিছে।

ঊনবিংশ শতিকাতে মাজুলীৰ শালমৰাৰ পৰা ব্ৰহ্মপুত্ৰইদি ভটিয়াই গৈ অৰুণাচল প্ৰদেশত ধৰ্ম তথা বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ আছিল অত্যন্ত কঠিন। অসম আৰু অৰুণাচল দুই ৰাজ্যৰ সীমান্তৱৰ্তী অঞ্চল হোৱা হেতুকে এই অঞ্চলসমূহ আছিল পিছ পৰা। সুচল যাতায়ত ব্যৱস্থা নথকা এই অঞ্চলৰ তাহানিৰ নিৰক্ষৰ লোকসকলৰ মাজত কীৰ্তন, নামঘোষা, বৰগীত, ভাওনাৰ কথা-সংলাপ আদি শিকাই-বুজাই সাক্ষৰতাৰ দিশত এখোজ আগুৱাই নিয়াত চিপহা সত্ৰৰ ভূমিকা লেখত ল'বলগীয়া। উল্লেখযোগ্য যে উপৰোক্ত অঞ্চলসমূহৰ অধীনস্থ শিক্ষানুষ্ঠানসমূহ অনা-অসমীয়া মাধ্যমৰ। তেনেস্থলত পৌৰাণিক অসমীয়া, ব্ৰজাৱলী ভাষাৰ (বৰ্তমানৰ প্ৰজন্মৰ মাজত) চৰ্চা হৈ থকাটো এক গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয়। এই অঞ্চলসমূহৰ লোকসকলক বৈষ্ণৱ আচাৰে আৱেষ্টিত কৰি ৰখাৰ ফলত নিকটৱৰ্তী আন আন ঠাইবোৰক তেওঁলোকৰ আচাৰ-ব্যৱহাৰ, নৈতিকতা, নম্ৰতাই আন আন স্থানীয় জনগোষ্ঠীয় লোকসকলৰ মাজতো বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰতি আকৃষ্ট কৰি তোলে। যাৰ ফলশ্ৰুতিত স্থানীয় সেই লোকসকলৰ বৈষ্ণৱ সংস্কৃতিৰ প্ৰতি আগ্ৰহী হৈ বৈষ্ণৱ ধৰ্মক আকোঁৱালি ল'ব বিচাৰে বুলি জানিবই পৰা যায়।

৪.০১.০২ তিনিচুকীয়া জিলাত প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ

অসমৰ এখন গুৰুত্বপূৰ্ণ জিলা হৈছে তিনিচুকীয়া। তিনিচুকীয়াৰ শদিয়াত অৱস্থিত বিলগাঁও, চপাখোৱা গাঁও আৰু দিচৈ গাঁৱত বৈষ্ণৱ সংস্কৃতিৰ প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰত চিপহা সত্ৰৰ ভূমিকা অপৰিসীম। মাজুলী শালমৰাৰ পৰা জলপথেৰে গৈ শদিয়া অঞ্চলৰ উক্ত ঠাইডোখৰ সত্ৰাধিকাৰ চন্দ্ৰকান্ত আতা প্ৰমুখ্যে সংগী ভকতবৃন্দই বৈষ্ণৱ কৃষ্টিৰ একপ্ৰকাৰ কেন্দ্ৰ তৈয়াৰ কৰিছিল। এই অঞ্চলবোৰৰ লোকসকলৰ মাজত

নাম-প্ৰসংগ, গীত-মাত, নাট-ভাওনা, খোল-তাল, শাস্ত্ৰ-ভাগৱত আদিৰে বৈষ্ণৱ ৰীতি-নীতি, আচাৰ-ব্যৱহাৰ শিক্ষা দান কৰিছিল। কোৱা বাহুল্য যে শদিয়াৰ এই অঞ্চলৰ লোকসকলৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত হৈয়ে অৰুণাচলৰ দাঁতিকাষৰীয়া জিলাৰ লোকসকলে চিপহা সত্ৰত শৰণ ল'বলৈ উৎসাহী হয় আৰু বৈষ্ণৱ কৃষ্টিৰ চৰ্চা কৰি অহা বুলি জনা যায়। সত্ৰ গঠন প্ৰক্ৰিয়াত এই লোকসকলৰ ভূমিকা লেখত ল'বলগীয়া। এওঁলোকৰ মাধ্যমেদি চিপহা সত্ৰই অসমৰ বহিঃৰাজ্যত বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰ প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ কৰিছিল।

৪.০১.০৩ ডিব্ৰুগড় জিলাত প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ

মাজুলী শালমৰাৰ বানপানীৰ গৰাখহনীয়াৰ কবলৰ পৰা পৰিত্ৰাণ পাবৰ হেতুকে সত্ৰাধিকাৰ গহন চন্দ্ৰ গোস্বামীৰ নেতৃত্বত এদল ভকত-বৈষ্ণৱ ডিব্ৰুগড়লৈ স্থানান্তৰিত হয়। ডিব্ৰুগড় জিলাৰ জকাই গাঁও, বলক গাঁও আৰু অমৰাগুৰিত থিতাপি লৈ জীৱন নিৰ্বাহ কৰিবলৈ লয়। এইসকলৰ জৰিয়তে উক্ত স্থানসমূহৰ লোকসকলৰ মাজত চিপহা সত্ৰই বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ কৰে। বাৰ্ষিক উৎসৱ-অনুষ্ঠানৰ আলম লৈ নৱপ্ৰজন্মৰ মাজত সাংস্কৃতিক কৰ্মশালাৰ আয়োজন কৰি বহুতকে গায়ন আৰু বায়ন বিদ্যাত নিপুণ কৰি তুলিছে বুলি জানিব পৰা যায়। ধৰ্মীয় সভা আয়োজনেৰে ভক্তি ধৰ্মৰ প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ কৰাত চিপহা সত্ৰৰ অৱদান উল্লেখনীয়। চিপহা সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰকে প্ৰমুখ্য কৰি নিমন্ত্ৰিত আন আন সত্ৰাধিকাৰ, বৈষ্ণৱ পণ্ডিতসকলৰ হতুৱাই ৰাইজ একত্ৰিত কৰি ধৰ্মালোচনী সভাৰ আয়োজন কৰাৰ ফলত চুবুৰীয়া অঞ্চলৰ মানুহৰ মাজতো শংকৰদেৱৰ আদৰ্শ বিয়পি পৰাৰ লগতে গীত-মাত, নৃত্য-বাদ্যৰ প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ ঘটিছিল।

৪.০১.০৪ ধেমাজি জিলাত প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ

ধেমাজি জিলাৰ বিষ্ণুপুৰ গাঁও জনজাতীয় অধ্যুষিত এটি অঞ্চল। কোঁচ, কলিতা, কেওঁট, মিচিং আদি জাতি-জনগোষ্ঠীৰে সদাব্যস্ত এই দেশত ভাগৱত চৰ্চাৰ শিবিৰ স্থাপন কৰি সংস্কৃতি চৰ্চাত চিপহা সত্ৰই মনোনিবেশ কৰা দেখা যায়। গীত-মাত, ভাওনাৰ উপৰিও স্থাপত্য-ভাস্কৰ্যৰ দিশত লোকসকলক চিপহা সত্ৰই আগুৱাই নিয়া বুলি জানিব পাৰি।

৪.০১.০৫ লখিমপুৰ আৰু উত্তৰ লখিমপুৰ জিলাত প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ

লখিমপুৰৰ বিহপুৰীয়া পোৰাবিল গাঁও যথেষ্ট সংস্কৃতিৱান। উক্ত গাঁৱৰ লোকসকলৰ মাজত চিপহা সত্ৰই সাংস্কৃতিক শিবিৰ আয়োজন কৰি সংস্কৃতি প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ কৰি আহিছে। সাংস্কৃতিক শিবিৰৰ ভিতৰত অন্যতম আছিল গায়ন-বায়ন। প্ৰায় শতেক ন-শিকাৰুৰ মাজত চাহিনী-ধেমালি, তাল-মানৰ প্ৰশিক্ষণ দি চিপহা সত্ৰই সংস্কৃতিৰ পথাৰত মনোনিবেশ কৰি আহিছে।

উত্তৰ লখিমপুৰৰ চুতীয়াকাৰী অঞ্চলটো চিপহা সত্ৰৰ লেখত ল'বলগীয়া এডোখৰ স্মৃতি বিজড়িত ঠাই। শম্ভুদেৱৰ ভগ্নী ৰুক্মিণী আইক মাজপাৰৰ নৰদেৱলৈ বিয়া দিছিল। তেখেত লোক চুতীয়াকাৰী অঞ্চলৰ গোসাঁইবাৰী নামে ঠাইত আছিল। ৰুক্মিণী আইৰ পুত্ৰ কৃষ্ণপদ আৰু ৰামপদদেৱ। শম্ভুদেৱে কৃষ্ণপদদেৱক চিপহালৈ আনি সত্ৰৰ দায়িত্ব অৰ্পণ কৰে। তাৰেই ভিত্তিতেই চুতীয়াকাৰী অঞ্চলটি হৈ পৰে চিপহা সত্ৰৰ মহত্বপূৰ্ণ কেন্দ্ৰস্থল। এই স্থানতে কৃষ্ণপদদেৱৰ ভাতৃ ৰামপদদেৱৰ দেহাৱসান ঘটিছিল। পৰৱৰ্তী সময়ত ইয়াত এটি ধৰ্মানুষ্ঠান গঢ় লৈ উঠিছিল, যাক পাছলৈ বুঢ়াগুৰু থান বুলি অভিহিত কৰে। এই থানখনৰ ধৰ্মীয় আচাৰ-আচৰণত চিপহা সত্ৰই তদাৰক কৰে। তাৰ কাষতে থকা চুতীয়াকাৰী গাঁৱত নামঘৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰি ধৰ্মীয় ৰীতি-নীতি, কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰত চিপহা সত্ৰৰ ভূমিকা উল্লেখনীয়। গীত-বাদ্য, নৃত্যৰ প্ৰশিক্ষণেৰে এই অঞ্চলটোত চিপহা সত্ৰই আগুৱাই লৈ গৈছিল। ১৯৭৫ চনত গহন চন্দ্ৰ গোস্বামী আতাই প্ৰথমবাৰৰ বাবে ৰাসলীলা নাটক শিকাই মঞ্চস্থ কৰে। তাৰ লগত সংগতি ৰাখি গায়ন-বায়নৰ ধেমালি, চাহিনী, তাল-মান, হস্ত চালনা, পদচালনাৰ প্ৰশিক্ষণ, কীৰ্তন, নামঘোষা, বৰগীত আদিৰ ৰাগ-ৰাগিণীৰ সুৰ সঞ্চাৰৰ প্ৰশিক্ষণ তথা অভিনয়, নৃত্যকলাৰ প্ৰশিক্ষণ প্ৰদান কৰিছিল। উল্লেখযোগ্য যে ভাওনাত ব্যৱহৃত চোঁ-মুখাৰ নিৰ্মাণশৈলীৰ কৰ্মশালাৰ আয়োজন কৰি বহুসংখ্যক লোকক পাৰ্গত কৰি তুলিছিল। প্ৰতিষ্ঠা কালৰে পৰা বৰ্তমানলৈকে এই ঠাইৰ লোকসকলে চিপহা সত্ৰতে শৰণ গ্ৰহণ কৰি আহিছে। প্ৰতিবছৰে এই অঞ্চলত হোৱা বৃহৎ সমূহীয়া শৰণ অনুষ্ঠান উল্লেখনীয়। ইয়াৰ লগত সংগতি ৰাখি ধৰ্মালোচনী সভাৰ আয়োজন হয়। বিভিন্নজন বৈষ্ণৱ পণ্ডিতৰ জৰিয়তে ভাগৱত চৰ্চা, ধৰ্মীয় দৰ্শন আৰু কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰ প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ হোৱা দেখা যায়। অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয় যে উত্তৰ লখিমপুৰত হৈ থকা এই সংস্কৃতি চৰ্চাৰ প্ৰতি প্ৰভাৱান্বিত হৈ মাৰোৱাৰী সম্প্ৰদায়ৰ পৰিয়ালেও চিপহা সত্ৰত শৰণ গ্ৰহণ কৰি বৈষ্ণৱ নীতি সদাচাৰ গ্ৰহণ কৰে বুলি বৰ্তমানৰ সত্ৰাধিকাৰে জানিবলৈ দিছে।

৪.০১.০৬ মাজুলী জিলাত প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ

বানপানী, গৰাখহনীয়াৰ কবলত পৰা চিপহা সত্ৰ মেলেং গ্ৰাণ্টত পুনৰ সংস্থাপিত হোৱাৰ পিছত পূৰ্বৰ ঠাই শালমৰাত দুটাকৈ ৰাজহুৱা নামঘৰত সংস্কৃতি চৰ্চা আজি পৰ্যন্ত চলি আহিছে। ইয়াৰে এটা আছিল চিপহা সত্ৰৰ মূল কীৰ্তন ঘৰ, যাক বৰ্তমান চিপহা সত্ৰৰ নামঘৰ বুলি কোৱা হয়। ইয়াত প্ৰতিষ্ঠাপক সত্ৰাধিকাৰ শম্ভুদেৱৰ দিনৰ পৰা নিৰৱচ্ছিন্নভাৱে সংস্কৃতি চৰ্চা তথা ধৰ্মীয় আদৰ্শ অব্যাহত আছে। শম্ভুদেৱৰ সময়ৰ পৰা হোৱা ভাওনা-সবাহ, নৃত্য-বাদ্য, গীত-মাতৰ চৰ্চা আজি পৰ্যন্ত অলপো হীন-দেঢ়ি নোহোৱাকৈ চলি আহিছে বুলি জানিব পৰা যায়। ইয়াৰ ভকত-বৈষ্ণৱৰ নৈতিকতা, বিনয়ী স্বভাৱ, একতা, উদ্যমী মন, আধ্যাত্মিক চিন্তাই চিপহা সত্ৰৰ পৰিচয়ক বাস্তৱিত কৰে। সমগ্ৰ শালমৰা অঞ্চলক কেন্দ্ৰ কৰি প্ৰত্যেক বছৰে ইয়াত আহিন-কাতি মাহত ৰাসলীলাৰ নাটক অনুষ্ঠিত হয়। মাহেকজোৰা এই প্ৰস্তুতিত গীত-মাত, খোল-তাল, গায়ন-বায়ন, নৃত্য-অভিনয়, মুখা ভাস্কৰ্য আদি সামগ্ৰিক দিশৰ চৰ্চাৰে কৰ্মশালাৰ আয়োজন হয়। দুয়োটা নামঘৰকে কেন্দ্ৰ কৰি সত্ৰীয়া সংস্কৃতিৰ কেওটা দিশৰ চৰ্চা তথা প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ বৰ্তমানেও হৈ আহিছে বুলি জানিব পৰা যায়।

৪.০১.০৭ শিৱসাগৰ জিলা আৰু চৰাইদেউ জিলাত প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ

সোণাৰীৰ জলাহ, নজবকা, টকলিমৰা, লংপটীয়া, জুটুলানি হাবি গাঁও, ডিমৌ ভাগ্যপুৰ, মৰাণৰ মধুপুৰ গাঁৱত চিপহা সত্ৰৰ অৱদান উল্লেখনীয়। কৰ্মশালাৰ আয়োজনেৰে বৰগীত নাট-ভাওনা, খোল-তালৰ প্ৰশিক্ষণ দিয়াৰ উপৰিও ধৰ্মীয় চিন্তাৰ উন্মেষ ঘটাব পৰাকৈ চিপহা সত্ৰই ভূমিকা গ্ৰহণ কৰি আহিছে। প্ৰত্যেক বছৰে ব'হাগ-জেঠ মাহত বাৰ্ষিক সবাহ-ভাওনাত ৰাইজে সত্ৰাধিকাৰক নিমন্ত্ৰণ কৰি আনি সমূহীয়া শৰণ কাৰ্য সম্পাদন কৰাৰ লগতে ধৰ্মীয় কথা-বতৰা শিকি-বুজি লয়। উক্ত পৰিঘটনাক চিপহা সত্ৰই 'চহৰ ফুৰা' বুলি অভিহিত কৰে। 'চহৰ ফুৰা' মানে হ'ল 'সত্ৰৰ পৰা আঁতৰত শিষ্য-প্ৰশিষ্যৰ গাঁও পৰিদৰ্শন কৰা'।

৪.০১.০৮ যোৰহাট জিলাত প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ

অসমৰ অন্যতম এখন গুৰুত্বপূৰ্ণ জিলা যোৰহাট সাংস্কৃতিক নগৰী হিচাপে পৰিচিত। যোৰহাট জিলাতেই বৰ্তমানে চিপহা সত্ৰ প্ৰতিষ্ঠা হৈ থকাৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত ইয়াৰ কেইবাটাও স্থানত বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰ চলাই আহিছে। মহিমাবাৰী চিনাতলী গাঁও, মেলেং চাইদিং লক্ষীপুৰ গাঁও, ডকলঙীয়া

ন-ঘৰীয়া গাঁও, চটাই চিনাতলী গাঁওকে প্ৰমুখ্য কৰি যোৰহাট জিলাৰ বিভিন্ন স্থানত তথা নিকটৱৰ্তীয় গাঁওসমূহত চিপহা সত্ৰই বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰত অগ্ৰণী ভূমিকা গ্ৰহণ কৰি আহিছে। সাপ্তাহিক খোলবাদনৰ প্ৰশিক্ষণ, দৈনিক ভাগৱত চৰ্চা, নাম-প্ৰসংগ আদিৰ জৰিয়তে নৱপ্ৰজন্মৰ মাজত কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰ কৰি অহা পৰিলক্ষিত হয়। ডকলঙীয়া ন-ঘৰীয়া গাঁৱত ভাগৱত ব্যাখ্যাৰে মানুহক তাত্বিক জ্ঞান প্ৰদান কৰাৰ উপৰিও উপৰোক্ত স্থানসমূহত ভাওনাৰ কৰ্মশালা, মুখাৰ কৰ্মশালা, ভাস্কৰ্য শিল্পৰ প্ৰশিক্ষণ আদিৰে সংস্কৃতিৰ প্ৰচাৰত অৱদান আগবঢ়াই আহিছে। উল্লেখযোগ্য যে ডকলঙীয়া, চটাই, মেলেং গ্ৰাণ্টত ৰাসলীলাৰ আয়োজন কৰি আহিছে। চাহ বাগিচাৰে পৰিৱেষ্টিত সত্ৰখনৰ কাষৰীয়া চাহ জনগোষ্ঠীয় লোকৰ মাজত বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰ প্ৰভাৱ বিস্তাৰ কৰিবলৈ সহায় হৈছে। আওকলীয়া নীতি-আদৰ্শ দূৰ কৰি চাহ জনগোষ্ঠী লোকসকলক অন্ধবিশ্বাস, কু-সংস্কাৰ, বলি-বিধানৰ কু-প্ৰথাৰ পৰা বৈষ্ণৱ নীতি-আদৰ্শৰ জৰিয়তে সাৰ্বজনীন সমতাৰ, নম্ৰতাৰ বাট দেখুৱাই নাম-কীৰ্তন আদিৰ প্ৰতি আকৰ্ষিত কৰি আহিছে। তদুপৰি বিভিন্ন তিথি মহোৎসৱৰ লগতে চাহ জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলে দৌলযাত্ৰাৰ কাৰ্যসূচীত পূৰ্ণ সহযোগিতা আগবঢ়াই বুলি জানিব পৰা গৈছে।

৪.০২ সামাজিক মাধ্যমৰ যোগেদি প্ৰচাৰ

বৰ্তমান বিজ্ঞান প্ৰযুক্তিবিদ্যাৰ যুগ। শিক্ষা, ৰাজনীতি, চিকিৎসা আদিকৰি মানুহৰ জীৱন যাপনৰ ব্যৱস্থাতো বিজ্ঞান আৰু প্ৰযুক্তিবিদ্যাই আৱৰি থকা দেখা যায়। তেনেস্থলত চিপহা সত্ৰয়ো পিছ নপৰি সামাজিক মাধ্যম ফেচবুক, হোৱাটছ এপ আদিৰ জৰিয়তে প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰত আত্মনিয়োগ কৰা দেখা যায়। সত্ৰত অনুষ্ঠিত নাম-প্ৰসংগ, ভাওনা আদিৰ লগত নিত্য-নৈমিত্তিক অনুষ্ঠান যেনে — তিথি-পাৰ্বণ, দৌলোৎসৱ, ৰাসোৎসৱ আদি অনুষ্ঠানৰ বিশুদ্ধ পৰম্পৰাগত ৰূপ পৰিষ্কাৰ ৰূপত মানুহৰ আগত দাঙি ধৰি আহিছে। তদুপৰি ধৰ্মালোচনী সভা, কৰ্মশালা, ভাগৱত ব্যাখ্যা অনুষ্ঠান আদিৰ জাননী প্ৰকাশৰ সমান্তৰালকৈ সামাজিক মাধ্যমৰ যোগেৰে প্ৰতিবেদন দাখিল কৰি অহা দেখা যায়।

৪.০৩ চিপহা সত্ৰৰ সংৰক্ষিত সাঁচিপতীয়া পুথিৰ পৰিচয়

সাঁচিপতীয়া পুথিসমূহ অসমৰ ঐতিহ্য বহনকাৰী দলিলস্বৰূপ। চিপহা সত্ৰতো সাঁচিপতীয়া পাণ্ডুলিপি মজুত আছে। National Mission for Manuscriptsৰ অন্তৰ্গত Srimanta Sankardeva

Kalakshetra, Panjabari, Guwahati - 37ৰ অধীনত হোৱা জৰীপৰ মতে শ্ৰীশ্ৰীচিপহা সত্ৰত সংৰক্ষিত হৈ থকা পুথিসমূহৰ এখনি তালিকা —

শ্ৰীশ্ৰী চিপহা সত্ৰত সংৰক্ষিত হৈ থকা সাচিপাতৰ পুথি সমূহ -

SRIMANTA SANKARDEVA KALAKSHETRA
PANJABARI, GUWAHATI-37
NATIONAL MISSION FOR MANUSCRIPTS

Sl. No.	Name	Writer	Subject	Material	Language	Script	No. of folios	Time of copy	Remarks
22556	Uttara Kanda Ramayana	Sankaradeva	EPIC	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	56		Almost complete only 9 lines are not three
22557	Na-Ghosa (With Sloke	Purusottama Thakura	Devotional Verses	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	22	1726=1804 A.D.	Complete
22558	Bar-Gita	Sankardev & Madhavadeva	Devotional Song	Paper	Vrajawali & Old Assamese	Kaitheli	18		Incomplete
22559	Ankiya Natara Gita	Sankardev & Madhavadeva		Paper	Vrajawali & Old Assamese	Kaitheli	46	1829 Saka/ 1907 A.D.	Complete
22560	Kamsa Vadha Nata	Rama Candra Ata	Traditional Type Drama	Sanchipat	Vrajawali & Old Assamese	Kaitheli	19		Incomplete
22561	Anadi Patana	Sankardev	Bhagawata-III	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	22	1764 Saka / 1842 A.D.	Complete
22562	Bali Vadha Nata	Viswambhara	Traditional Type Drama	Paper	Vrajawali & Old Assamese	Mixed Kaitheli	30	1827 Saka / 1905 A.D.	Complete
22563	Bhagawata Ekadasa Skandha	Sankardeva	Bhagawata-XI	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	81		Incomplete
22564	Bhakti Ratnawali	Madhavadeva	Religious	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	42		Incomplete
22565	Lakshmana Dig-Vijaya nata	Candra Kanta	Traditional Type Drama	Paper	Vrajawali	Modem Mixed Kaitheli	37	1846 Saka / 1924 A.D.	Complete
22566	Bhima Carita	Rama Saraswati	Kavya	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	8		Incomplete
22567	Sri Sankara Carita	Bhusana Dvija	Biographical Account	Sanchipat	Old Assamese	Modem Mixed Kaitheli	80		Incomplete
22568	Thakura Carita	Vidyananda	Biographical Account	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli (Mixed)	31	1839 A.D.	Complete
22569	Bhajana Behara Nata	Madhavadeva	Traditional Type Drama	Paper	Vrajawali & Old Assamese		5	1910 A.D.	Complete

Sl. No.	Name	Writer	Subject	Material	Language	Script	No. of folios	Time of copy	Remarks
22570	Dadhi Mathana Nata (Arjuna Bhanjana)	Madhavadeva	Traditional Type Drama (Ankiya)	Sanchipat	Vrajawali & Old Assamese	Kaitheli	10	1847 A.D.	Complete
22571	Nam-Ghosa	Madhavadeva	Devotional Song	Sanchipat	Old Assamese Sanskrit	Kaitheli	54	1771 Saka / 1849 A.D.	Complete
22572	Syamanta Harana Nata	Daityori Thakura	Traditional Type Drama	Sanchipat	Vrajawali & Old Assamese	Mixed Kaitheli	21	1795 Saka / 1873 A.D.	Complete
22573	Parijata Harana Nata	Sankardeva	Traditional Type Drama (Ankiya)	Sanchipat	Vrajawali, Sankrit & Old Assamese	Kaitheli	36		Incomplete
22574	Kaliya Damana nata (Ankiya)	Sankaradeva	Traditional Type Drama	Sanchipat	Vrajawali, Sanskite & Old Assamese	Modern Mixed Kaitheli	21	1840 Saka / 1918 A.D.	Complete
22575	Ajamila Upaksyana	Sankaradeva	Bhagawata P.-VI	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	39		Complete
22576	Dandi Parva aru Pandava Vijaya Nata	Candra Kanta	Traditional Type Drama	Paper	Vrajawali & Old Assamese	Modern Mixed Kaitheli	67	1832 Saka / 1910 A.D.	Complete
22577	Sanskrit Bhagawata	Vyasa & Sridhara	Sanskrit Bhagawata-IV With Com.	Sanchipat	Sanskrit	Bamuniya	10		Incomplete
22578	Brahma Vaivarta Parvara Pada (?)	Unknown	Verses of Brahma Vaivartta (?)	Paper	Old Assamese	Modern Mixed Kaitheli	28		Incomplete
22579	Nimi Navasiddha Samvada	Sankaradeva	Bhagawata-(XI)	Paper	Old Assamese	Modern Mixed Kaitheli	33	1840 Saka / 1918 A.D.	Complete
22580	Ramayana (Uttra)	Sankaradeva	Epic	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	1		Incomplete
22581	Dvadasa Skandha Bhagawata	Sankaradeva	Bhagawata-XII (Verse)	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	46	1740 Saka / 1818 A.D.	Complete (One Para)
22582	Rukmini Harana Kavya	Sankaradeva	Kavya	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	67		Almost Complete (Damaged)
22583	Syamanta Harana Nata	Bhusana Nanda	Traditional Type Drama	Sanchipat	Vrajawali & Old Assamese	Bamuniya Style	1		Incomplete
22584	Nama Malika	Madhavadeva	Religious	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	65		Complete
22585	Astoma Bhagawata	Sankardeva	Bhagawata P-VIII	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	1		Incomplete

Sl. No.	Name	Writer	Subject	Material	Language	Script	No. of folios	Time of copy	Remarks
22586	Rukmini Harana Nata (Ankiya)	Sankaradeva	Traditional Type Drama (Ankiya)	Sanchipat	Vrajawali, Sanskriti & Old Assamese	Modern Mixed Kaitheli	25	1839 Saka / 1917 A.D.	Complete
22587	Gita	Govinda Misra	Religious	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	98		Incomplete
22588	Rukmini Harana Havya	Sankaradeva	Kavya	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	32	1759 Saka / 1837 A.D.	Incomplete
22589	Janma Yatra Nata	Gopal Ata	Traditional Type Drama	Sanchipat	Vrajawali & Old Assamese	Mixed Kaitheli	5	1797 Saka / 1875 A.D.	Incomplete
22590	Rukmini Harana Kavya	Sankaradeva	Kavya	Paper	Vrajawali & Old Assamese	Mixed Kaitheli	25 (Blank Folio 28)		Incomplete
22591	Nrisinha Yatra Nata	Daityori Thakura	Traditional Drama	Paper	Vrajawali & Old Assamese	Kaitheli	13	1889 A.D.	Complete
22592	Uttra Kanda (Ramayana)	Sankaradeva	Epic Ramayana	Sanchipat & Paper	Old Assamese	Kaitheli	68		Incomplete
22593	Bhagawata Ekadasa Skandha	Sankaradeva	Bhagawata-XI	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	48		Complete
22594	Dasama (Skandha Bhagawata),	Sankaradeva	Bhagawata-X Verse	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	140	1769 Saka / 1847 A.D.	Complete
22595	Ravana Vadha Nata	Laksmi	Traditional Type Drama	Sanchipat	Vrajawali & Old Assamese	Mixed Kaitheli	28		Incomplete
22596	Kirttana	Sankaradeva	Devotional Song	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	73		Incomplete
22597	Hariscandra Upaksyana	Sankaradeva	Kavya	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	76		Incomplete
22598	Bhagawata 1st aru 2nd skandha	Sankaradeva	Bhagawata-I & II	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	32	1763 Saka / 1841 A.D.	Complete (One Part)
22599	Adi Kanda Ramayana	Madhavadeva	Epic	Sanchipat	Old Assamese	Mixed Kaitheli	57	1786 Saka / 1864 A.D.	Incomplete/ Damaged
22600	Nimi Nava Siddha Samvada	Sankaradeva	Religious (Ekadasa Bhagawata)	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	12		Incomplete
22601	Lila Mala (Kirttana)	Sankaradeva	Devotional Verses	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	17		Incomplete/ Damaged

Sl. No.	Name	Writer	Subject	Material	Language	Script	No. of folios	Time of copy	Remarks
22602	Not Known			Paper	Modern	Modern	1		Complete
22603	Visnu Sahasra Nama		Sanskrit Religious	Sanchipat	Sanakrit	Kaitheli	13		Incomplete
22604	Keligopala Nata	Sankaradeva	Traditional Drama (Ankiya)	Paper	Vrajawali & Old Assamese	Modern Mixed Kaitheli	32	1917 A.D.	
22605	Guna Mala	Sankaradeva	Panegyrics	Paper	Old Assamese	Mixed Kaitheli	16		Incomplete
22606	Not Readable			Sanchipat	Old Assamese	Mixed Kaitheli	2		Incomplete
22607	Natara Gita	Sankaradeva	Songs of Ankiya Drama	Paper	Vrajawali & Old Assamese	Modern Mixed Kaitheli	13		Incomplete
22608	Syamanta Harana nata	Bhusanananda	Traditional Type Drama	Sanchipat	Vrajawali & Old Assamese	Kaitheli	14		Incomplete
22609	Patni Prasada Nata (Ankiya)	Sankaradeva	Traditional Drama (Ankiya)	Sanchipat	Vrajawali, Sanskrit & Old Assamese	Kaitheli	10		Complete (Damaged)
22610	Kirttana	Sankaradeva	Devotional Song	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	70		Complete
22611	Dasama Skandhaa Bhagawata (Madhya)	Ananta Kandali	Bhagawata-X (Mid)	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	77	1778 Saka / 1856 A.D.	Complete
22612	Kirttana	Sankaradeva	Devotional Song	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	113	1777 Saka / 1855 A.D.	Complete
22613	Kirttana (?)	Sankaradeva	Devotional Verses	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	1 (Broken Folio)		Incomplete
22614	Gita (Verses)	Govinda Misra	Religious	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli			Incomplete
22615	Gitara Puthi	Purusottama	Devotional Song	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	1(Damaged)		Incomplete
22616	Kuruksetra (BhaGawata)	Sankaradeva	Bhagawata-X	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	1		Incomplete
22617	Hariscandra Upakhyana	Sankaradeva	Kavya	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	3		Incomplete

Sl. No.	Name	Writer	Subject	Material	Language	Script	No. of folios	Time of copy	Remarks
22618	Carita		Biographical Account	Paper	Old Assamese	Modern Assamese	1		Incomplete
22619	Ajamila Upakhyana	Sankaradeva	Bhagawata-VI	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	1		Incomplete
22620	Kuruksetra	Sankaradeva	Bhagawata-X	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	1	1739 Saka /1817 A.D.	Incomplete
22621	Natara Gita	Sankaradeva	Songs of Traditional Drama	Paper	Vrajawali & Old Assamese	Modern Mixed Kaitheli	8		Incomplete
22622	Uttara Kanda Ramayana	Sankaradeva	Epic	Sanchipat	Old Assamese	Mixed Kaitheli	1	1750 Saka / 1828 A.D.	Incomplete
22623	Hariscandra Upakhyana	Sankaradeva	Kavya	Paper	Old Assamese	Modern Assamese	5		Incomplete
22624	Bhagawata Prahrada	Sankaradeva	Bhagawata	Sanchipat	Old Assamese	Mixed Kaitheli	1		Incomplete
22625	Nimi Nava Siddha Samvada	Sankaradeva	Religious (Bhagawata-XI)	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	12		Incomplete
22626	Kamsa Janma Katha Nata	Gopal Ata	Traditional Type Drama	Sanchipat	Vrajawali & Old Assamese	Kaitheli	7		Incomplete
22627	Kirttana	Sankaradeva	Devotional Song	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	1		Incomplete
22628	Ekadasa Skandha Bhagawata	Sankaradeva	Bhagawata-XI	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	1	1787 Saka (?)/ 1865 A.D.	Incomplete
22629	Bhagawata (Verses)	Sankaradeva	Bhagawata-XI	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	1		Incomplete
22630	Dasama (Rajaswya)	Ananta Kandali	Bhagawata-X	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	3		Incomplete
22631	Cora-Dhara Nata (Ankiya)	Madhavadeva	Traditional Drama	Sanchipat	Vrajawali & Old Assamese	Mixed Kaitheli	29	1776 Saka / 1854 A.D.	Incomplete
22632	Lanka Vijaya	Candra Kanta	Traditional Type Drama	Paper	Vrajawali & Old Assamese	Modern Mixed Kaitheli	37	1831 Saka / 1909 A.D.	Complete

Sl. No.	Name	Writer	Subject	Material	Language	Script	No. of folios	Time of copy	Remarks
22633	Ramayana	Madhavadeva	Ramayana Mixed	Sanchipat	Old Assamese	Modern Mixed Kaitheli	51		Incomplete
22634	Bar-Gita	Sankaradeva & Madhavadeva	Devotional Song	Sanchipat	Vrajawali	Kaitheli	38		Incomplete
22635	Nrisinha Yatra Nata	Daityari Thakura	Traditional Type drama	Sanchipat	Vrajawali & Old Assamese	Kaitheli	27	1789 Saka / 1867 A.D.	Complete
22636	Hariscandra Upakshyana	Sankaradeva	Kavya	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	45		Incomplete
22637	Bhakti Ratnawali	Madhavadeva	Religious	Sanchipat	Old Assamese	Kaitheli	68	1759 Saka / 1837 A.D.	Complete

৪.০৪ চিপহা সত্ৰৰ সংৰক্ষিত পৌৰাণিক সম্পদৰাজি

চিপহা সত্ৰত বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ পৌৰাণিক সম্পদৰাজিৰে সত্ৰখনিৰ ঐতিহ্যৰ স্বাক্ষৰ বহন কৰি আহিছে। এই সম্পদৰাজিৰ এখনি তালিকা প্ৰস্তুত কৰা হ'ল —

১। পিতলৰ বৰশৰাই

২। পিতলৰ কঁঠাল কুঁহীয়া শৰাই

৩। ৰূপৰ টেমা বঁটা

৪। তামৰ ৰূপখটোৰা বঁটা

৫। অষ্টধাতুৰ সিংহ গছা

৬। ভোগজৰা

৭। তামৰ শৰাই

৮। তামৰ ৰূপখটোৰা শৰাই

৯। শিলৰ কিষ্টি

১০। শিলৰ বাতি

১১। শিলৰ বিষ্ণু মূৰ্তি (শালমৰা চিপহা নামঘৰত সংৰক্ষিত)

১২। পিতলৰ দুৱাৰ

১৩। পিতলৰ পাঠৰ ঠগা

১৪। পাতিতাল

১৫। বৰ তাল

১৬। সাঁচিপাতৰ পুথি ৰখা সচিত্ৰ বাকচ

১৭। সাঁচিপাতৰ পুথি

১৮। দোলা

পঞ্চম অধ্যায়

পঞ্চম অধ্যায়

৫.০০ উপসংহাৰ

শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱে অসমত যি একশৰণ হৰি নাম ধৰ্ম বা ভক্তি ধৰ্ম প্ৰতিষ্ঠা কৰিলে সেয়া ভাৰতীয় বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰেই এটি ধাৰা মাথোন। শংকৰদেৱে ভাৰতীয় বেদ-উপনিষদ, ভাগৱত, গীত আশ্ৰয়ী মতবাদকেই ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ জনগণৰ বাবে এই প্ৰান্তত প্ৰচলিত অসমীয়া ভাষাৰ যোগেদি প্ৰচাৰ কৰিলে। ভাৰতীয় ধৰ্ম সাধন মাৰ্গৰ জটিলতা পৰিহাৰ কৰি ভাগৱতৰ কৃষ্ণকেই আদৰ্শ পৰম পুৰুষ, পৰম দেৱতাৰূপে তেওঁ গ্ৰহণ কৰি কৃষ্ণকেই একমাত্ৰ ভজনীয়া, তেওঁতেই সমৰ্পণ কৰি ভক্তি পথ প্ৰশস্ত কৰিলে। শংকৰদেৱৰ একশৰণ হৰি নাম ধৰ্মৰ কেন্দ্ৰবিন্দু হৈছে সত্ৰানুষ্ঠান।

এই সত্ৰসমূহে অসমত পাঁচশ বছৰীয়া এক জীৱন্ত পৰম্পৰাৰ স্বাক্ষৰ বহন কৰি আহিছে। অসমৰ সমাজ-সংস্কৃতিৰ ইতিহাসত সত্ৰই অভূতপূৰ্ব অৱদান আগবঢ়াই আহিছে যদিও বৰ্তমান সমাজ ব্যৱস্থাই এই ধাৰা অক্ষুণ্ণ ৰখাত ব্যাঘ্যাত জন্মিছে।

সেয়েহে শ্ৰীশ্ৰীচিপহা সত্ৰই এই ক্ষেত্ৰত অগ্ৰণী ভূমিকা গ্ৰহণ কৰি আৰু অধিক ৰূপত প্ৰচাৰমুখী চিন্তাৰ অৱকাশ ঘটোৱাৰ প্ৰয়োজন আছে। বৈষ্ণৱ ধৰ্মীয় নীতি-আদৰ্শ, ঐতিহ্য, তাত্বিক দিশৰ আলোচনা চক্ৰৰ আহ্বানৰ জৰিয়তে তথা অসমৰ বাহিৰৰ স্থানত ধৰ্মালোচনী সভা-সমিতি আয়োজন কৰি বৈষ্ণৱ সংস্কৃতি প্ৰচাৰত মনোনিৱেশ কৰিব লাগে। তদুপৰি ৰাষ্ট্ৰীয় বা আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ৰ গীত-মাত, বাদ্য, নৃত্য, ভাওনা আদিৰ কৰ্মশালা অনুষ্ঠিত কৰি প্ৰসাৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰাৰ লগতে স্থানীয় যুৱ প্ৰজন্মৰ মাজতবিনামূলীয়া সাংস্কৃতিক শিক্ষাৰ ভেটি নিৰ্মাণত আগভাগ ল'ব লাগে। প্ৰজন্মৰ পাছত প্ৰজন্মই ৰক্ষা কৰিলেহে বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি অটুট থাকিব আৰু নৱপ্ৰজন্মৰ মাজত শিকাৰ উৎসাহ প্ৰদানৰ ক্ষেত্ৰত চিপহা সত্ৰই নেতৃত্ব বহন কৰা উচিত।

৫.০১ সিদ্ধান্ত

'বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰত শ্ৰীশ্ৰীচিপহা সত্ৰৰ অৱদান' শীৰ্ষক গৱেষণাৰ সিদ্ধান্তসমূহ হ'ল —

- বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰ অন্যতম ভঁৰাল হিচাপে চিপহা সত্ৰক মান্যতা দিব পৰা যায়।
- অৰুণাচলৰ সীমান্তৱৰ্তী অঞ্চলত আন ধৰ্মৰ প্ৰতি আকৃষ্ট নোহোৱাকৈ বৈষ্ণৱ ধৰ্মৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধাশীল হৈ থাকি কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰ চৰ্চা কৰি থকাটো চিপহা সত্ৰৰ অন্যতম কৃতিত্ব তথা অসমৰ বাবেও ই এক গুৰুত্বপূৰ্ণ বিষয়।
- মাজুলীৰ পৰা ব্ৰহ্মপুত্ৰইদি উজাই গৈ অসমৰ উজনিৰ শদিয়া, ধেমাজি আদি অঞ্চলত মানুহৰ মাজত ধৰ্ম প্ৰচাৰ তথা কৃষ্টি-সংস্কৃতি বিলাই চিপহা সত্ৰই উল্লেখযোগ্য ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিছে।
- নিৰক্ষৰী গাঁওসমূহৰ মানুহক শিষ্যত্ব প্ৰদান কৰি সাক্ষৰতাৰ দিশত আগবঢ়াই লৈ যোৱাত চিপহা সত্ৰৰ অৱদান আছে।
- চিপহা সত্ৰত নাট-ভাওনা, নাম-প্ৰসংগ, বৰগীত, খোল-তাল আদি দৈনিক চৰ্চাৰ ব্যৱস্থা আছে যাৰ ফলত নিতৌ ন-শিকাৰুৱে আহি ইয়াত শিক্ষা গ্ৰহণ কৰিব পাৰে।
- লোকমনৰ সৈতে একাত্ম হৈ চিপহা সত্ৰই সমাজ গঠনত অৱদান আগবঢ়াইছে।
- কৰ্মশালা, ধৰ্মালোচনী সভা, ভাগৱত ব্যাখ্যা অনুষ্ঠান আদিৰ মাধ্যমেৰে চিপহা সত্ৰই বৈষ্ণৱ ধৰ্মীয় আচাৰ-আচৰণ, নীতি-সদাচাৰ, আদৱ-কায়দা, কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰ প্ৰচাৰত আত্মনিয়োগ কৰি অহা দেখা যায়।
- বিভিন্ন জাতি-জনগোষ্ঠীৰ উপৰিও চাহ জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলক আকৰ্ষণ কৰিব পৰাটো চিপহা সত্ৰৰ লেখত ল'বলগীয়া কৃতিত্ব। তেওঁলোকৰ মাজত বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰ নীতি আদৰ্শ প্ৰচাৰ কৰি চিপহা সত্ৰই অৱদান আগবঢ়াইছে।

৫.০২ ভৱিষ্যৎ অধ্যয়নৰ দিশ

- চিপহা সত্ৰত যথেষ্ট পৰিমাণে সংগীতৰ চৰ্চা চলি থকা দেখা যায়, যি ভৱিষ্যতে গৱেষণাৰ বিষয়বস্তু হ'ব পাৰে।

- চিপহা সত্ৰত গীত আৰু খোলৰ বিষয়ত গৱেষণা কৰি ইয়াৰ সংৰক্ষণ কৰি বিজ্ঞানসন্মত আৰু ব্যাকৰণভিত্তিক অধ্যয়নৰ থল আছে।
- মুখা শিল্পকে আদিকৰি পৰম্পৰাগত ভাস্কৰ্য শিল্প, চিত্ৰকলাৰ দিশত ভৱিষ্যৎ অধ্যয়নৰ থল আছে।
- চিপহা সত্ৰত বহুতো পুৰণি সম্পদৰাজি বিশেষকৈ সাঁচিপাতৰ পুথি সংৰক্ষিত হৈ আছে। ইয়াৰ ভিতৰত চিপহা সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰসকলৰ ৰচিত বহুকেইখন নাটক আছে। এই সাঁচিপতীয়া পুথি, নাটসমূহৰ বিষয়ে অধ্যয়নৰ থল আছে বুলি ভাবিব পাৰি।

৫.০৩ গৱেষণামূলক প্ৰশ্ন

- চিপহা সত্ৰৰ প্ৰতিষ্ঠাপক কোন আছিল?
- চিপহা সত্ৰৰ ঐতিহ্য কেনেধৰণৰ?
- চিপহা সত্ৰ কোন সংহতিৰ সত্ৰ?
- চিপহা সত্ৰৰ সমসাময়িক সত্ৰসমূহৰ সৈতে ইয়াৰ সম্পৰ্ক কেনেধৰণৰ আছিল?
- অসমৰ বাহিৰে কোন কোন ঠাইত বৈষ্ণৱ কৃষ্টি-সংস্কৃতি প্ৰচাৰ-প্ৰসাৰত চিপহা সত্ৰই ভূমিকা পালন কৰি আহিছে?
- অসমৰ ক'ত ক'ত চিপহা সত্ৰৰ শিষ্য আছে আৰু তেওঁলোকৰ ভূমিকা কেনেধৰণৰ?
- কৰ্মশালা, ধৰ্মালোচনী সভা আদিৰ ক্ষেত্ৰত চিপহা সত্ৰই কেনেধৰণে আগভাগ লৈছে?

গ্ৰন্থপঞ্জী

কলিতা, পুলিন ঃ *নামঘৰ বুৰঞ্জী আৰু বিৱৰণ,* অসম প্ৰকাশন পৰিষদ, ২০১৮

বৰা, ৰুক্মিণী ঃ *ঐতিহাসিক সত্ৰ অনুষ্ঠান আৰু মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ* (২০১৭), প্ৰকাশক - কমলেশ্বৰ বৰা মাতৃ অফছেট প্ৰেছ, গুৱাহাটী - ৭৮১০০৩

বেজবৰুৱা, লক্ষ্মীনাথ ঃ *শ্ৰীশ্ৰীশংকৰদেৱ আৰু শ্ৰীশ্ৰীমাধৱদেৱ* প্ৰকাশক - শ্ৰীপ্ৰদ্যুৎ হাজৰিকা, বনলতা, (আগষ্ট, ২০১৭)

ভট্টাচাৰ্য, শিৰীষ কুমাৰ ঃ *অসমৰ সত্ৰ পৰিচয়,* (২০০৪) প্ৰকাশক - অসম সত্ৰ মহাসভাৰ সন্ত সমাৰোহ ঃ শ্ৰীশ্ৰীআউনীআটী সত্ৰৰ দ্বাৰা প্ৰকাশিত

মহন্ত, বাপচন্দ্ৰ ঃ *মহাপুৰুষীয়া পৰম্পৰাত সত্ৰ আৰু সংগীত* অসম সত্ৰ মহাসভা, যোৰহাট অসম প্ৰকাশক (ছেপ্টেম্বৰ, ২০০৩)

মহন্ত, অনুধৃতি ঃ *বৰগীত আৰু নাটৰ গীত* প্ৰকাশক - অনুধৃতি মহন্ত, প্ৰথম প্ৰকাশ - ২০১৯ চন

নেওগ, মহেশ্বৰ ঃ *পবিত্ৰ অসম,* প্ৰকাশক - অসম সাহিত্য সভা, (১৯৬৯)

শৰ্মা, নবীন চন্দ্ৰ ঃ *মহাপুৰুষ শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱ,* প্ৰথম প্ৰকাশ ঃ নৱেম্বৰ, ২০১৪ প্ৰকাশক - অনন্ত হাজৰিকা, বনলতা, পাণবজাৰ, গুৱাহাটী - ১

শৰ্মা, কুসুম চন্দ্ৰ ঃ *বৈষ্ণৱ ভক্তিবাদ* শংকৰদেৱ আৰু মাধৱদেৱৰ সাহিত্য আলোচনা, (মাৰ্চ, ২০১৭) প্ৰকাশক - বান্ধৱ, পাণবজাৰ, গুৱাহাটী - ৭৮১০০১

হাজৰিকা, সূৰ্য ঃ *কীৰ্ত্তন ঘোষা আৰু নামঘোষা* প্ৰকাশক - বাণী মন্দিৰ, প্ৰকাশ - ২০১৯ চন

চন্দ্ৰকান্ত আতা ঃ চিপহা সত্ৰৰ বুৰঞ্জী (হাতেলিখা)

সম্পাদিত গ্ৰন্থ ঃ

অঞ্জনা গোস্বামী মহন্ত (সম্পা.) 'মন মন্দিৰ' শ্ৰীশ্ৰীচিপহা সত্ৰৰ সত্ৰাধিকাৰ ঁগহন চন্দ্ৰ গোস্বামী

পৰিশিষ্ট

পৰিশিষ্ট - ১
তথ্যদাতাৰ তালিকা

নাম	বয়স	পদমৰ্যাদা	ঠিকনা
পদ্মধৰ হাজৰিকা	৮০	বায়ন	গড়মূৰ, যোৰহাট
জগন্নাথ গোস্বামী	৭৯	সত্ৰাধিকাৰ, চিপহা সত্ৰ	চিপহা সত্ৰ, মধুপুৰ
ক্ষেত্ৰধৰ হাজৰিকা	৭৮	জ্যেষ্ঠ ভকত	যোৰহাট
অচ্যুত গোস্বামী	৭২	ডেকা সত্ৰীয়া	চিপহা সত্ৰ, মধুপুৰ

পৰিশিষ্ট - ২
আলোকচিত্ৰ

শ্ৰীশ্ৰীচিপহা সত্ৰৰ বাটচ'ৰাত

সত্ৰাধিকাৰ শ্ৰীযুত জগন্নাথ গোস্বামীৰ সাক্ষাৎকাৰ গ্ৰহণৰ মুহূৰ্তত

শালমৰা চি পহা নামঘৰত বৰসবাহ

সত্ৰৰ গায়ন-বায়নসকলৰ দ্বাৰা খোল প্ৰসংগ পৰিৱেশন

স্থানীয় যুৱকসকলক শৰণ প্ৰদান

শ্ৰীশ্ৰীচি পহা সত্ৰৰ সাঁচি পতীয়া পুথিৰ ভঁৰাল

শ্ৰীশ্ৰীচি পহা সত্ৰৰ ৰাঙলী চ'ৰাৰ সন্মুখত

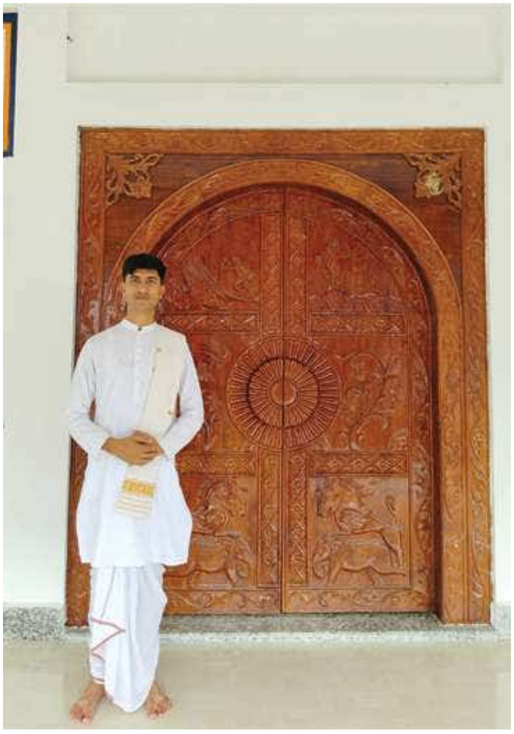

শ্ৰীশ্ৰীচি পহা সত্ৰৰ কীৰ্তন ঘৰৰ মূল প্ৰৱেশদ্বাৰৰ সন্মুখত

অৰুণাচল প্ৰদেশৰ আলুবাৰী গাঁৱৰ লোকসকলৰ সত্ৰ ভ্ৰমণ

তথ্যদাতা শ্ৰীযুত পদ্মধৰ হাজৰিকাৰ সৈতে

তথ্যদাতা শ্ৰীযুত ক্ষেত্ৰধৰ হাজৰিকাৰ সৈতে